

**Чернігівська обласна універсальна наукова  
бібліотека ім. В. Г. Короленка**



**«На вічних сторінках  
щоденних газет  
зостануться наші сліди...»  
(Яків Ковалець в українській  
літературі та журналістиці)**

Біобібліографічний покажчик

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА  
БІБЛІОТЕКА ім. В. Г. КОРОЛЕНКА

**«НА ВІЧНИХ СТОРІНКАХ ЩОДЕННИХ ГАЗЕТ  
ЗОСТАНУТЬСЯ НАШІ СЛІДИ...»  
(Яків Ковалець в українській  
літературі та журналістиці)**

**Біобібліографічний покажчик**

Чернігів  
2020

УДК 012Ковалець+016:[929Ковалець+821.161.2(092)

К 56

К 56            **«На вічних сторінках щоденних газет зостануться наші сліди...»** (Яків Ковалець в українській літературі та журналістиці) : біобібліогр. покажч. / Черніг. ОУНБ ім. В. Г. Короленка ; [уклад.: О. І. Іваненко, О. М. Плаунова ; вступ. ст. І. Ю. Коцюбинський ; відп. за вип. І. М. Аліфєренко]. – Чернігів : [ОУНБ ім. В. Г. Короленка], 2020. – 172 с. : фот.

**УДК 012Ковалець+016:[929Ковалець+821.161.2(092)**

## ПОЛУМ'ЯНЕ СЛОВО, НІЖНА ЛІРИКА

Яків Ковалець – поет та публіцист відомий далеко за межами Чернігова. Уродженець селища Талалаївка на півдні нашої області, Яків Феофанович з юних років виявляв цікавість до полум'яного слова, до ніжної лірики та до історичних розвідок. Знайомство з відомими людьми, літераторами спонукало Ковальця свого часу до прискіпливого вивчення життєвого шляху родичів класика української літератури Михайла Коцюбинського, зокрема молодшого сина письменника – Романа, який у 1937 році згорів у полум'ї сталінської інквізиції. Ще у середині 80-х років минулого століття Я. Ковалець почав на сторінках місцевої преси піднімати тему забуття таких постатей, як Роман Коцюбинський. І хоча ще з кінця 50-х років Р. Коцюбинський, як і його старший брат Юрій був помертно реабілітований, місцеві комуністичні можновладці не дуже сприяли справедливому розслідуванню подій тих страшних років. Тому можна сказати, що тоді такі статті Якова Ковальця були своєрідним дисонансом до оспівування численними апологетами жорстокої радянської дійсності.

Коли в Україну прийшла біда у вигляді вибуху на Чорнобильській АЕС у квітні 1986 року, одним з перших ліквідаторів цього лиха був і Яків Феофанович. І зараз Я. Ковалець вже понад 30 років постійно піднімає тему героїзму та самозречення ліквідаторів-чорнобильців, серед яких був сам.

Яків Ковалець автор багатьох поетичних збірників та прозових книг. Тепло та схвально свого часу відгукувався на талановиті вірші Ковальця багаторічний голова Чернігівського осередку спілки письменників України Станіслав Реп'ях (1938–2012), зокрема зауваживши, що Яків Феофанович своєю творчістю «утверджує нерозривність поколінь, які б життєві вири не крутили... Він прагне зображувати життя правдиво і реально».

Довгий час Яків Ковалець товаришував з онуком Михайла Коцюбинського – Юлієм Романовичем, директором музею-заповідника М. Коцюбинського. До речі, вони разом були на двомісячних зборах після вибуху на Чорнобильській АЕС.

Ось що Яків Феофанович написав вже після смерті Юлія Коцюбинського про свого старшого товариша:

Славетний рід родини Коцюбинських –

Чернігівський духовний небозвід...

Музей-оселю – пам'ять українську

Оберігав наш Юлій стільки літ.

Яків Ковалець є надзвичайно чуйною, доброю людиною, абсолютно позбавленою марнославства та якоїсь пихатості. Він постійно відвідує безліч літературно-мистецьких заходів у закладах культури Чернігова, зокрема в музеї-заповіднику М. Коцюбинського. Своєю творчістю Яків Феофанович невтомно стверджує ідеали відстоювання, поширення та збереження рідної мови.

Насамкінець треба зауважити, що поетичний таланти Якова Ковальця є логічним продовженням рис його характеру. Така наполегливість у відстоюванні рідної культури і мови є свідченням його безкорисливої любові до Батьківщини, до свого народу.

**Ігор Коцюбинський**, директор Чернігівського літературно-меморіального музею-заповідника М. Коцюбинського

## ВІД УКЛАДАЧІВ

Яків Феофанович Ковалець – відомий український письменник та журналіст, краєзнавець, член Національної спілки журналістів, член Всеукраїнської Асоціації дослідників голодоморів, член прес-групи ради Чернігівської обласної організації Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Союз Чорнобиль України», лауреат обласної літературної премії імені Олекси Десняка та обласної журналістської премії імені Василя Блакитного.

Вся літературна творчість Якова Феофановича завжди сповнена любові до України і рідного краю. Герої його творчих праць – як прості трудівники Чернігівщини, так і визначні вихідці з нашого краю, які прославили Чернігівщину не лише в Україні, а й світі.

Народився Я. Ковалець 20 грудня 1946 року в селищі Талалаївка на Чернігівщині. Після закінчення Талалаївської середньої школи зі срібною медаллю вступив до Сумського педагогічного інституту, який закінчив у 1968 році з відзнакою. Викладав українську мову та літературу в Бобрицькій середній школі Роменського району Сумської області, звідки був призваний в армію. Після демобілізації працював у редакції Талалаївської районної газети «Трибуна хлібороба», перебував на виборній посаді в молодіжному русі. З 1976 року працював у обласній молодіжній газеті «Комсомольський гарт» (нині «Гарт»), де протягом двадцяти років очолював відділ військово-патріотичного виховання та вів рубрики: «Служать в армії чернігівці», «Подвиг, пошук, пам'ять», щомісячні сторінки з актуальних, злободенних матеріалів «Служу Батьківщині» та інші. До виходу на пенсію працював у газетах «Чернігівські відомості», «Пульс Недели». Певний час виконував обов'язки редактора обласної газети «Гарт» та міської газети «Чернігівські відомості».

Яків Теофанович – автор понад двадцяти поетичних, прозових, художньо-документальних книг. У творчості Якова Ковальця вдало поєднується журналістська і літературна майстерність. Він написав безліч талановитих художньо-публіцистичних, поетичних творів. У них – історія і душа рідного краю, долі земляків, гострі соціальні проблеми. Вся його творчість пронизана гуманізмом і у центрі завжди стоїть людина. Ще під час служби в армії Яків Ковалець пише вірш «Гімн людині»:

За секундою, за віками  
Хто не гнався, згубивши спокій,  
Хто весь світ обома руками  
Охопив, поховавши роки?  
Хто в свою золоту секунду  
Вклав нектар молодого генія?  
Хто відчув в собі велета думки,  
Хто убив у собі пігмея?  
Хто, стрічаючи ніч дивовижну,  
Не боявся й чекав її млосно?  
Хто зумів відімкнути затишшя,  
Щоб побувати у космосі гостем?  
Хто вирощує важке колосся,  
На фермах не знає втоми.  
Хто оновлює міста і села,  
Хто формує садів крони?  
В усьому цьому – твої думи і сила,  
Твій розум, натхнення, згода,  
Твої руки розумні і милі.  
Це все ти робиш, людино.

Чималу частину творчого доробку автора у всі роки життя займали твори про вічне – любов і вірність. Особливе місце в його житті і творчості займає родина: батьки, доньки Оля і Оксана, дружина Людмила:

І себе я не бачу,  
Тільки їх, тільки їх...

У періодичній пресі системно висвітлював афганську тематику. З прикордонниками Термезького загону виїздив на територію бойових дій в районі Хайратона на зустріч з воїнами-земляками. Крім газетних публікацій написав про них три книги: «Пам'ятайте нас», «Росте тополя у Чернігові», «Пекучий молох чужини».

Яків Феофанович – автор патріотичних пісень, які виконують народні артисти України Алла Кудлай, Олександр Василенко, заслужений артист України Володимир Гришин та інші відомі співаки.

Я. Ф. Ковалець – ліквідатор наслідків аварії на ЧАЕС першої категорії. Автор, починаючи з аварійного 1986 року, друкує в періодичній пресі репортажі, нариси, гострі публіцистичні виступи на підтримку і захист ліквідаторів, постраждалих, переселенців із зони відчуження, бере участь у відстоюванні їхніх законних прав. Зібрано багатющий, по-своєму активнодіючий, «антирадіаційний» газетний матеріал, який ліг в основу ініційованої автором мобільної пересувної виставки «На вічних сторінках щоденних газет зостануться наші сліди». Вийшла друком його чорнобильська книга «Весна край жовтої трави».

Яків Феофанович нагороджений орденом «Чорнобильський хрест: Мужність. Честь. Гуманність» – вищою відзнакою Всеукраїнської організації «Союз Чорнобиль України», Чорнобильським орденом «За заслуги».

Особлива сторінка в житті Якова Ковальця – Помаранчева революція.

Виконуючи редакційне завдання з висвітлення тих подій, він підготував серію репортажів. На Майдані Яків Феофанович написав пісню офіцерського намету № 6 «Побратими Помаранчевої революції», а згодом видав книгу «І дам вам нове



серце...». Відзначений подякою Президента України Віктора Ющенка, а також Комітету національного порятунку, як учасник революції і автор книги. Згодом передав цю книгу на Майдан Гідності, як заклик продовжувати звитяжну справу попередників, став одним з авторів книги «На палаючому Сході».

Як патріот і громадянин, талановитий письменник і журналіст, Яків Феофанович робить все залежне від нього, щоб Україна поборолла негаразди та стала успішною державою:

... Чи в мені прокинулась держава?

Не про владу власну говорю.

А про те, що всі єдиним родом,

Спогадавши Січ, Кармелюка,

Станемо незбореним народом,

До руки потягнеться рука.

Січ козацька піднялась на чати...

З давніх літ яка прекрасна стать

Ну яку історію ще мати,

Щоб країну сильну будувать.

Яків Феофанович – автор поетичних збірників та прозових книг: «Олава» (1990), «Зірниці тривоги» (1990), «Росте тополя у Чернігові» (1991), «Беру вас на лікування» (1992), «Стрічка на кубанці» (1992), «Не розлучаються двоє» (1993), «І вони оживуть» (1993), «Веретено» (1994), «Сіверянський слід» (1994), «Заклинання сліду» (1995), «Розрив-трава» (1996), «Покаяння меча» (2001), «До серця кожного» (2004), «Чистовик лугу» (2004), «І дам вам нове серце..» (2006), «Пекучий молох чужини» (2009), «Весна край жовтої трави» (2011), «І совість білого халата» (2013), «Портрети земляків. Alter ego професора інформатики, або Де книг свята небесна правда (Микола Сенченко)» (2017) та ін.

Біобібліографічний покажчик «На вічних сторінках щоденних газет зостануться наші сліди...» має на меті систематизувати друковані джерела, які розкривають життєвий шлях та творчий доробок Я. Ф. Ковальця.

За видовою ознакою до покажчика включені: книги, збірники, брошури, публікації з газет та журналів. Матеріали згруповано за розділами: «Окремі видання; «Публікації у збірниках та періодичних виданнях»; «Поетичні твори»; «Пісенна творчість»; «Публіцистичні студії»; «Аварія на ЧАЕС у творчості Я. Ковальця»; «Видатні постаті Чернігівщини»; «Майстри української словесності»; «Їх подвиги в пам'яті вічні (Чернігівщина в роки Другої світової війни)»; «До батьківського порогу (Талалаївський край у творчості Я. Ковальця)»; «Рецензії Я. Ф. Ковальця»; «Редакторська діяльність Я. Ф. Ковальця»; «Публікації про творчість Якова Ковальця»; «Відомі земляки про Я. Ф. Ковальця».

Для зручності користувачів у межах кожного розділу матеріали розміщено в хронологічній послідовності, а у межах року – за алфавітом авторів та назв документів. Опис літератури здійснено відповідно до чинних державних стандартів. Бібліографічні описи пронумеровані, деякі з короткими анотаціями. Довідковий апарат складається з іменного та географічного покажчиків.

Добір літературних джерел завершено 20 лютого 2020 року. Усього до покажчика включено 808 бібліографічних записів.

Посібник розрахований на всіх, хто цікавиться українською літературою та журналістикою, зокрема літературним краєзнавством.

З онлайн-версією покажчика можна ознайомитися на сайті Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка в розділі «Наші видання» Електронної бібліотеки.

Зауваження та побажання надсилайте на адресу:  
14000 м. Чернігів, просп. Миру, 41,  
Чернігівська ОУНБ ім. В. Г. Короленка,  
Відділ наукової інформації та бібліографії.  
Тел.: (0462)67-61-97  
Email: bibliograf2016@gmail.com





**Яків Ковалець, 1968 р.**

## ОСНОВНІ ДАТИ ЖИТТЯ ТА ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

20 грудня 1946 р. – народився у с-ті Талалаївка Чернігівської області. Батько – Феофан Лукич Ковалець, мати – Раїса Олексіївна Ковалець (Нестеренко).

1964 р. – закінчив зі срібною медаллю Талалаївську середню школу.

1968 р. – закінчив з відзнакою Сумський педагогічний інститут.

1968–1970 рр. – вчителював у с. Бобрик Роменського р-ну Сумської обл.

1970–1972 рр. – служба в армії.

1972–1974 рр. – працював у Талалаївській районній газеті «Трибуна хлібороба».

1974–1976 рр. – працював на виборних посадах.

1976–1996 рр. – працював у Чернігівській обласній газеті «Гарт». Завідував відділами культури, військово-патріотичного виховання, певний час виконував обов'язки редактора цього видання. Завдяки його творчій, пошуковій роботі газета неодноразово ставала переможцем тодішніх всеукраїнських конкурсів з військово-патріотичного виховання молоді. В цей період Яків Феофанович стає лауреатом обласної літературної премії імені Олекси Десняка та обласної журналістської премії імені Василя Блакитного.

1996–2004 рр. – працював у газеті «Чернігівські відомості» і був громадським кореспондентом ряду періодичних видань: «Урядовий кур'єр», «Україна молода», «Пульс неділі», «Время», «Чорнобилець Придніпров'я», «Спортивна газета», «Орієнтир». Вірші і прозові твори друкував в альманасі «Вітрила», у колективних збірниках та журналах України, Польщі.

2004–2005 рр. – учасник Помаранчевої революції. Висвітлював у пресі перебіг революційних подій на Майдані.

2010 р. – нагороджений Чорнобильським орденом «За заслуги».

2014 р. – учасник Революції Гідності.

2015 р. – нагороджений орденом «Чорнобильський хрест: Мужність. Честь. Гуманність» – вища відзнака Всеукраїнської організації «Союз Чорнобиль України».

2017 р. – Я. Ф. Ковалець став одним з авторів книги «На палаючому Сході».

2018–2020 рр. – активно друкується в ЗМІ, бере участь у громадському житті.



## ОКРЕМІ ВИДАННЯ

1990

1. **Зірниці** тривоги : поезії. – Талалаївка : [б. в.], 1990. – 83 с.

2. **Олава**: від рідних криниць : поезії. – Талалаївка : [б. в.], 1990. – 134 с.

Автор повертається до джерел, до Талалаївки, де він народився і виріс. З віршів та поем Я. Ковальця постає земля його дідів та батьків, виринають назви урочищ, річечок, гайків, перелісків, стежок.

1991

3. **Росте** тополя у Чернігові : повість, нариси, вірші. – Чернігів : Облполіграфвидав, 1991. – 97 с.

Ця книга – данина пам'яті та шаноби чернігівцям-афганцям.

1992

4. **Беру** вас на лікування : розповіді про народних цілителів, звичай та обряди. – Чернігів : [б. в.], 1992. – 74 с.

5. **Стрічка** на кубанці : документально-публіцистична оповідь про М. М. Попудренка. – Чернігів : Облполіграфвидав, 1992. – 87 с.

1993

6. **І вони** оживуть : повість. – Чернігів : Редакційно-видавничий відділ обласного управління по пресі, 1993. – 137 с.

Про діяльність В. Д. Драгунова.

7. **Не розлучаються** двоє : поезії про кохання. – Чернігів : Редакційно-видавничий відділ обласного управління по пресі, 1993. – 39 с.

1994

8. **Веретено** : поезії. – Городня : [Городнянська друкарня], 1994. – 94 с.

9. **Сіверянський слід** : [есе, дослідження, вірші]. – Чернігів : [б. в.], 1994. – 74 с.

### 1995

10. **Заклинання** сліду : начерки про антифашистське підпілля у Чернігові. – Чернігів, 1995. – 95 с.

Співавт.: Л. В. Студьонова

11. **На Україну** повернусь : худож.-док. повість. – Чернігів : Редакційно-видавничий відділ обласного комітету у справах преси та інформації, 1995. – 91 с.

Розповідається про уродженців Чернігівщини, які загинули в тюрмах, гетто, концтаборах у роки Другої світової війни.

### 1996

12. **Розрив-трава** : повісті, вірші. – Чернігів : Редакційно-видавничий відділ обласного управління по пресі, 1996. – 99 с.

### 1997

13. **Так починався** Смолинський торфобрикетний завод : до 10-річного ювілею підприємства / ред. М. А. Малий ; фот. О. В. Питайла. – Чернігів : Деснянська правда, 1997. – 20 с.

### 2001

14. **Покаяння** меча : поезія / [передм. С. Реп'яха]. – Київ: [Книжкова палата України], 2001. – 140 с.

### 2004

15. **До серця** кожного : розповідь про Черніг. кардіолог. диспансер і його голов. лікаря А. Швидченка / [ред. С. Реп'ях ; передм. С. Маринчик ; післямова Л. Студьонова. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2004. – 100 с. – (Портрети земляків).

16. **Почесні** громадяни Чернігова : [зб. нарисів] / ред. Л. В. Студьонова. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2004. – 72 с. : фот.



Співавт.: Д. Ф. Байнетов, А. А. Карнабед, Л. В. Студьонова, Б. Ф. Юр'єв.

17. **Чистовик** лугу : поезії. – Чернігів : [б. в.], 2004. – 72 с.

### 2006

18. **І дам** вам нове серце... (Пульс революційного Майдану) : поезії, публіцистика. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2006. – 128 с. : іл.

### 2009

19. **Пекучий** молох чужини : вірші, спогади, публіцистика. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2009. – 94 с.

Про Афганістан, чернігівців – учасників локальних війн і збройних конфліктів у інших країнах.

### 2011

20. **Весна** край жовтої трави : [поезії про Чорнобиль] / [вступ. ст. А. Лігуна]. – Чернігів : [б. в.], 2011. – 66 с. : фот.

До 25-річчя аварії на Чорнобильській АЕС.

### 2012

21. **На моїй** околиці – перон : поезії. – Талалаївка : [б. в.], 2012. – 80 с.

### 2013

22. **І совість** білого халата : поезії, публіцистика. – Чернігів : Юніс Прес, 2013. – 97 с.

Про Чернігівський обласний кардіологічний диспансер та його головного лікаря А. І. Швидченка.

### 2014

23. **Заслужений** тренер України з Талалаївки. – Чернігів, 2014. – 10 с.

Про Анатолія Офата.

**2017**

24. **Портрети** земляків. Alter ego професора інформатики, або Де книг свята небесна правда (Микола Сенченко). – Чернігів, 2017. – 72 с.

**2019**

25. **Не пада** іній на щаблі : [поезія]. – Чернігів : [б. в.], 2019. – 63 с.

26. **У племні** любові до слова, до Вітчизни. – Чернігів : [б. в.], 2019. – 100 с.

Пам'яті Володимира Лисенка.



## Я ВІДКРИЛА СПРАВЖНЬОГО ПОЕТА

Дивина, наче вже читано-перечитано тієї поезії: і талановитої, і геніальної, і буденної, яка швидко забувається, тож і подумалося, – що я для себе нового знайду у тих книжечках, які подарував Яків Ковалець, маловідомий мені своєю творчістю? А тут тобі з першої сторінки:

*Занімів, чекаючи тебе,  
Хіба знав, що буде так між нами.  
Або ж: Мені зосталась лише станція,  
Перон, вагони і сніги...*

Рядки, що беруть душу в полон з перших сторінок і не відпускають своєю щирістю аж до щему, ніби твої власні почуття заблукали у самотині на отій станції, заметеній снігами часу. І біжиш очима далі по сторінках, щоб пересилити оте, у тобі стривожене. Де там...

*А я з тобою до останнього,  
До крапельночки живу.*

З тобою чи тобою – яка різниця, бо у кожного своє. Але вихоплене поетом, здається, із самого серця розмовляє мовою твоєї пам'яті, отієї, що озивається удувленим болем і не гоїть його ні час, ні нові болі.

*І тебе не вирву з серця,  
Днів барвисте муліне  
Сповива цей темний вечір  
В усе чорне і сумне.*

Звичайно ж не кожен вірш, видрукуваний у збірці «Не розлучаються двоє», – саморозпинання душі чи туга за втраченим. Якою людиною буває щасливою, коли нарешті дочекалася жаданого власного житла і двічі щаслива, що нова домівка освячена любов'ю двох сердець:

*І ми на все це не надивимось,  
Усе минуле спало з пліч.*

Таке просте людське щастя, і виписане воно на перший погляд просто, зі словами «квартира», «балкон», буденними, навіть побутовими, що здавалося мало б нівелювати поезію, коли б все це не було написано чутливим пером знавця мови, її особливих тонів і напівтонів, як у музиці. Мова, звичайно, лише інструмент для самовизначення у творчості, але який то інструмент, коли він у руках майстра – «Хай березень уже водицю п'є...», бо той березень у душі поета веснує почуттями. Але б і це не зазвучало особливою тональністю, коли б не оте лагідне, чуте ще від прабаби, з любов'ю і побожністю мовлене – «водиця». В гонитві за модернізмом, крученим цинізмом у літературі забувається джерельність матеріної мови, її особлива співучість і лагідність. І через це втрачається українська справжність та самотність авторів. А тут:

*І я бачив, як знову качечки*

*Піднімалися із води, –*

Стрепехнуло в пам'яті розгублене роками перше відчуття радості від усвідомлення краси ще не світу, не землі, на якій народився, ні – берега, за городами, де у прибувній воді втопилася тінь старезної верби.

Але вже зовсім інші мотиви, інші тони читаються одній з останніх збірок поезії Якова Феофановича «Покаяння меча»:

*Було таке – спочатку йшли на «ви»,*

*А потім піднімались брат на брата.*

Історична правда в Україні в усі часи переписується ідеологами та різними попихачами сильних світу цього. Так допереписувалася, доприкрашалася та доперебрівувалася, що вже хіба наснитися істина, оголена правда нашої землі. Але її, напевно, й сьогодні не всі дошуковують, а як і вчора, трактують кожен на свій копил. Одне лише не приховане, бо виписане не у книгах, а у пам'яті народній пролитою кров'ю і посіяним горем.

У Якова Ковальця кожний рядок поезії – часточка справжнього про минувшину і про день сьогоднішній:

*Історія – не мачуха й не ненька,  
У неї є своє і не своє.*

Земля українська родить не тільки великі хліба, вона ще й народжує синів, які своєю любов'ю і ненавистю здатні споелити зло «в непростенні катам» (вірш «Етерсберг») і на весь світ сказати:

*Історики всю правду на столи  
Хай покладуть без зайвих інкрустацій.*

**Валентина Мастерова**

(«Хай твориться Вам...»). – Талалаївка, 2011. – С. 68–69).



# ПУБЛІКАЦІЇ У ЗБІРНИКАХ ТА ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ

## ПОЕТИЧНІ ТВОРИ

**1970**

27. **Гімн** людині // Трибуна хлібороба. – 1970. – 5 лют. – С. 5.

**1972**

28. **До сонця.** Г. С. Сквороді присвячується // Трибуна хлібороба. – 1972. – 5 груд.

**1973**

29. **Про Катю** Дрозд // Трибуна хлібороба. – 1973. – 14 трав. 3 с. Сильченкове Талалаївського р-ну.

**1974**

30. **О. П. Довженку** // Трибуна хлібороба. – 1974. – 10 верес.

31. **Як вертались** соколи додому // Комсом. гарт. – 1974. – 11 жовт.

**1975**

32. **Дзвони** Хатині // Трибуна хлібороба. – 1975. – 13 груд.

33. **Дружба.** Про Катю Дрозд // Вітрила. – Київ, 1975. – С. 72–74.

34. **На буровій** // Деснян. правда. – 1975. – 14 листоп.

**1976**

35. **Вже скоро** світанок... // Комсом. гарт. – 1976. – 20 берез. Про К. С. Гнідаша.

36. **Ой, недавно,** ой, нарешті // Прапор. – 1976. – № 8. – С. 11.

37. **Осінь** // Трибуна хлібороба. – 1976. – 11 груд.

## 1977

38. **Жнива** // Деснян. правда. – 1977. – 7 серп.

## 1978

39. **Молодість** // Деснян. правда. – 1978. – 25 черв.

40. **Над снігами** // Комсом. гарт. – 1978. – 12 груд.

Присвята М. В. Чернікову.

41. **Перше сонце** // Трибуна хлібороба. – 1978. – 1 лип.

42. **Серце вчителя** // Комсом. гарт. – 1978. – 9 трав.

43. **Україні** // Трибуна хлібороба. – 1978. – 4 берез.

Про І. Д. Сацька з с. Максаки Менського р-ну.

## 1979

44. **В Чувашію** // Деснян. правда. – 1979. – 16 листоп.

45. **Десна пішла!** // Деснян. правда. – 1979. – 1 квіт.

46. **Звеличена земля** : [вірш про Чернігів] // Деснян. правда. – 1979. – 5 жовт.

47. **Танкісти** // Трибуна хлібороба. – 1979. – 8 верес.

## 1980

48. **Весна** // Деснян. правда. – 1980. – 31 трав.

49. **З доріг молодості** : [добірка поезій] // Деснян. правда. – 1980. – 20 верес.

50. **Космічні титани** // Комсом. гарт. – 1980. – 14 жовт.

Присвята космонавтам В. В. Рюміну та Л. І. Попову.

51. **Моя станція** [Талалаївка] // Деснян. правда. – 1980. – 6 листоп.

52. **Над Десною** // Деснян. правда. – 1980. – 12 квіт.

53. **Пам'яті жертв індійського міста Бхопал...** // Комсом. гарт. – 1980. – 23 жовт.

54. **Чернігівські зорі** // Комсом. гарт. – 1980. – 20 листоп. – С. 1.

## 1981

55. **Акації** октет // Трибуна хлібороба. – 1981. – 2 черв. ; Деснян. правда. – 1981. – 12 лип.

56. **Батькові** медалі // Комсом. гарт. – 1981. – 9 трав.

57. **Б'є** серцями криниця : поема // Комсом. гарт. – 1981. – 12 листоп.

Про М. П. Кирпоноса

58. **Високий** берег // Комсом. гарт. – 1981. – 27 жовт.

59. **Пам'ятник** над Удаєм [О. Кошовому в Прилуках] // Деснян. правда. – 1981. – 7 черв.

60. **Проводи** в армію // Будівельник. – 1981. – 18 листоп.

61. **Читаючи** «Ярослава Мудрого» [І. А. Кочерги] // Деснян. правда. – 1981. – 6 жовт. ; Трибуна хлібороба. – 1981. – 6 жовт.

62. **Як сонця** схід // Деснян. правда. – 1981. – 24 січ.

Присвята П. Г. Тичині.

## 1982

63. **Верби** при місяці // Деснян. правда. – 1982. – 4 квіт.

64. **Вишивала** весна сорочку // Комсом. гарт. – 1982. – 15 квіт.

65. **Мій** Чернігів // Деснян. правда. – 1982. – 7 листоп.

66. **Многозерня** // Трибуна хлібороба. – 1982. – 4 берез. – С. 4.

## 1983

67. **В Чувашію** / пер. Ю. Вирьял // Прапор. – 1983. – № 7. – С. 13. – Чуваською мовою.

68. **Генерал** // Трибуна хлібороба. – 1983. – 17 верес.

Вірш, присвячений генерал-майору зенітно-ракетних військ Володимирі Старуну.

69. **Мальви** // Перемога. – 1983. – 14 квіт.

70. **О. Довженку** // Наша культура. – 1983. – № 1. – С. 1.

71. **Спалах** очей твоїх : [поема] // Трибуна хлібороба. – 1983. – 22 лют. – С. 3–4 ; Комсом. гарт. – 1985. – 19 берез.



Присвята К. С. Гнідашу.

### 1984

72. **В дорозі** // Дніпро. – 1984. – № 12. – С. 100.

Присвята О. П. Довженку.

73. **Мальви** (Балада про батькові медалі) // Ранок. – 1984. – № 4. – С. 10.

74. **Молодість** космонавта [Л. Кизима, випускника ЧВВАУЛ] // Деснян. правда. – 1984. – 2 листоп.

75. **Мотиви** рідного краю // Трибуна хлібороба. – 1984. – 16 черв.

76. **Правода** // Деснян. правда. – 1984. – 23 листоп.

77. **Читаючи** районку // Деснян. правда. – 1984. – 5 трав.

### 1985

78. **Балада** про батькові медалі // Трибуна хлібороба. – 1985. – 31 жовт.

79. **Вася** Коробко // Деснян. правда. – 1985. – 26 трав. ; Комсом. гарт. – 1987. – 5 берез.

80. **Вітрякова** балада, Спогад з передліття : вірші // Ранок. – 1985. – № 1. – С. 17.

81. **Синівське** // Деснян. правда. – 1985. – 3 серп.

### 1986

82. **На кордоні:** [воїнам-афганцям] // Деснян. правда. – 1986. – 20 лип.

83. **Нерозстріляне** слово [Петра Артеменка] // Комсом. гарт. – 1986. – 7 черв. – С. 3.

84. **Ранок** // Комсом. гарт. – 1986. – 13 трав.

Уривок з поеми про М. К. Гармаша.

85. **Сонячний** наступ // Трибуна хлібороба. – 1986. – 21 черв. – С. 4.

## 1988

86. **Юність** героїчна і велична // Комсом. гарт. – 1988. – 29 жовт. – С. 8–9.

## 1989

87. **Додому** // Деснян. правда. – 1989. – 19 серп.

88. **Зустріч** // Комсом. гарт. – 1989. – 22 квіт.

## 1990

89. **Калина** взимку: [добірка віршів] // Трибуна хлібороба. – 1990. – 9 січ.

90. **На Стрижні** // Деснян. правда. – 1990. – 28 верес.

91. **Цей день** навек // Під знаменами Перемоги. Чернігівці – учасники параду Перемоги / редкол.: В. П. Борисенко [та ін.] ; упоряд.: М. Р. Заєць, В. М. Сапон. – Чернігів, 1990. – С. 65.

## 1992

92. **Мій полустанок.** Дві нитки. Перон // Наш край. – 1992. – 1 лип. – С. 4.

93. **Мій хліб** // Черніг. вісник. – 1992. – 17 лип.

94. **Не кажіть** мені про зиму... // Гарт. – 1992. – 13 листоп. – С. 9.

Вірш, присвячений поетові Кузьмі Журбі.

## 1993

95. **Згадка.** Концентраційний степ. У колгоспі. Балада про скриню : [вірші] // За них скажемо (голод 1932–1933 років на Чернігівщині) : нарис, вірші / ред. С. Реп'ях. – Чернігів, 1993. – С.114–118.

96. **«...І знову йому [О. Довженку] не спиться»** // Землі і людства полум'яний син: вінок О. Довженку : вірші / упоряд. В. Пригоровський. – Київ, 1993. – С. 35.

## 1994

97. **Моя родина** в 33-му // Гарт. – 1994. – 25 берез. – С. 9.

## 1995

98. **Дзвін** ковили : [цикл віршів] // Наш край. – 1995. – 13 груд. – С. 4.

До 400-річчя Богдана Хмельницького.

99. **Невже** зі мною матері нема [з нового циклу «Вишневий біль»] // Гарт. – 1995. – 14 квіт. – С. 4.

100. **Останній** автобус на Бухенвальд : [добірка віршів] // Черніг. відом. – 1995. – 5 трав. – С. 5.

101. **Спалах** : [добірка віршів] // Комсом. гарт. – 1985. – 19 берез. – С. 2.

## 1996

102. **Вікно** // Деснян. правда. – 1996. – 19 груд.

103. **Грані** // Черніг. відом. – 1996. – 12 січ. – С. 6.

104. **Дівчина** з Лісковиці // Черніг. відом. – 1996. – 12 січ. – С. 6 ; Черніг. вісник. – 2000. – 11 жовт.

105. **Перед** дорогою // Черніг. відом. – 1996. – 20 груд. – С. 5.

106. **Сіверянський** слід. Вікно // Деснян. правда. – 1996. – 19 груд.

## 1997

107. **Лікує** голос і зело [Зубицької Н. П.] // Гарт. – 1997. – 18 квіт. – С. 4.

108. **Сонце** – людям // Ковалець Я. Так починався Смолинський торфобрикетний завод : до 10-річного ювілею підприємства. – Чернігів, 1997. – С. 2.

109. **Срібні** соняхи // Технічний побратим землі. Історія «Райагротехсервісу» (до 65-річчя, 1932–1997 рр.). – Срібне, 1997. – С. 3.

Присвята директору Срібнянського «Райагротехсервісу»  
А. Ф. Якименку на ювілей підприємства.

### 1998

110. **Брама** (Петру Куценку) // Черніг. відом. – 1998. – 10 лип. – С. 4.

111. **Була** дорога на Берлін // Деснян. правда. – 1998. – 10 верес.

112. **Булава** (з козацької хроніки) // Деснян. правда. – 1998. – 8 груд. ; Черніг. відом. – 2001. – 21 груд. – С. 9.

113. **Дев'яте** травня // Черніг. вісн. – 1998. – 8 трав.

114. **Інвестиція** долини // Літ. Україна. – 1998. – 12 листоп. – С. 4.

115. **Калина** біля отчого вікна : [поема] // Деснян. правда. – 1998. – 17 верес.

Присвячена батькові Ф. Л. Ковальцю – ветерану Другої світової війни. Поема відзначена першою премією на обласному конкурсі на кращий поетичний твір, присвячений 55-річчю визволення Чернігівщини.

116. **Слово** їм дано // Черніг. вісн. – 1998. – 11 груд. – С. 5.

117. **Спрага** золота (Станіславу Реп'яху) // Деснян. правда. – 1998. – 14 трав. – С. 3.

118. **Український** шлях // Деснян. правда. – 1998. – 22 серп.

119. **Чекання** // Черніг. вісн. – 1998. – 18 верес. – С. 5.

### 1999

120. **Грація**. Як до чистої роси // Пастухи квітів. Поети Чернігівщини : антологія інтимної лірики / упоряд.: С. Дзюба, Т. Дзюба, О. Соломаха. – Чернігів, 1999. – С. 67–68.

121. **Де компас** нашого життя? // Черніг. відом. – 1999. – 9 лип. – С. 3.

122. **Для тебе**, рідний краю // Деснян. правда. – 1999. – 21 серп.

123. **Одне** із перехресть – Афганістан : [добірка поезій] // Черніг. відом. – 1999. – 19 лют. – С. 5.

## 2000

124. **Мій хліб**. Омана. Суверенітет моєї перемоги. А де ти, Перемого, мандрувала? Противага. Продає ветеран орден. Я не хочу бути сином війни : [вірші] // Наш край. – 2000. – 16 верес. – С. 4.

125. **Пам'ять** воскрешує дні : [добірка віршів] // Черніг. вісн. – 2000. – 11 жовт.

## 2001

126. **Держава** // Черніг. відом. – 2001. – 21 груд. – С. 9.

127. **Партизанська** перекличка // Деснян. правда. – 2001. – 18 груд.

## 2002

128. **Головному** редактору журналу «Літературний Чернігів» Михасю Ткачу, редакційній колегії, авторам на 10-річчя журналу // Літ. Чернігів. – 2002. – № 2. – С. 9.

129. **Дорога** в Лісоград : [поема] // Черніг. відом. – 2002. – 4 січ. – С. 10.

До 95-річчя від дня народження М. М. Попудренка.

130. **Маріїн** берег // Подвиги героїв бессмертны / Совет ветеранов войны Первой гвард. Краснознам. армии, Гос. ком. Украины по делам семьи и молодежи ; [сост.: А. М. Лерман и др.]. – Чернигов, 2002. – С. 119.

Про Марію Щербаченко.

131. **Першогвардійська** армія // Подвиги героїв бессмертны / Совет ветеранов войны Первойгвард. Краснознам. армии,

Гос. ком. України по делам семьи и молодежи ; [сост.: А. М. Лерман и др.]. – Чернигов, 2002. – С. 118.

132. **Усе на світі має межі...** // Літ. Чернігів. – 2002. – № 2. – С. 9.

133. **Чернігівські** джерела [пивкомбінат «Десна»] // Черніг. відом. – 2002. – 5 лип. – С. 3.

## 2003

134. **Веселка** над Сумами. Держава. Лист прикордоннику : вірші // Діалог. – 2003. – 27 черв. – С. 4.

135. **Держава** // Літ. Чернігів. – 2003. – № 2. – С. 66–70.

136. **Доля** // Малий М. Був і є... : лірика. – Ніжин, 2003. – С. 8–9.

137. «**І мій** листочок п'є водицю із молодого джерела»: [вірші для дітей] // Ліхтарик. – 2003. – 1 жовт. – С. 5.

138. **Мій полустанок** // Черніг. відом. – 2003. – 19 верес. – С. 9.

139. **Моя родина** в тридцять третьому // Голодомори в підрадянській Україні / [упоряд. Г. Бевз та ін. ; редкол.: О. М. Веселова та ін.] ; НАН України, Ін-т історії України, Асоц. дослідників голодоморів в Україні. – Київ, 2003. – С. 568–578.

140. **Предтечі**. Князівська земля. Слов'янський розмир. На Січ. Булава. Як до чистої роси // Під небом Полісся : поетична антологія сьогоденної Чернігівщини / ред.: С. Реп'ях, С. Дзюба. – Чернігів, 2003. – С. 94–99.

141. **Ховали** орден у сільраді // Діалог. – 2003. – 27 черв. – С. 2.

142. **Хрест** у Крутах // Черніг. відом. – 2003. – 7 лют. – С. 3.

143. **Чорнобильський** наряд // Наше время за соціальную справедливість. – 2003. – № 11/12. – С. 5.

Присвячується Анатолію Лігуну.

## 2004

144. **Від «Відомостей»** – ветерану Тимофію Корнюшенку на 80-річчя // Корнюшенко Т. М. На безстроковій службі. Про життя, про друзів, про себе. – Ніжин, 2004. – С. 210–211.

145. **Центральний фронт.** Оболонський плацдарм : [вірші] // Деснян. правда. – 2004. – 21 верес.

146. **Чернігівські** космічні побратими (із музейних фотографій ЧВВАУЛ) // Почесні громадяни Чернігова. – Ніжин, 2004. – С. 52.

147. **Чотирнадцять** хвилин // Почесні громадяни Чернігова. – Ніжин, 2004. – С. 60.

Про О. Г. Молодчого.

## 2006

148. **Булава.** Слов'янський розмир. Український шлях : [вірші] // «Замало пензля, а тим більш пера, щоб Придесення відтворить картини...» / уклад. В. І. Солонікова. – Чернігів, 2006. – С. 93–96.

149. **Друга** толока // Трибуна хлібороба. – 2006. – 16 груд. – С. 2.

## 2007

150. **Дорогою** з Чернігова на Чорнобиль // В небо Чернобыля / Т. Н. Кузнецов. – Чернигов, 2007. – С. 179–181.

Спогади щодо аварії на ЧАЕС.

151. **Чотирнадцять** хвилин // Кузнецов Т. Судьба героя [О. Г. Молодчого] / Т. Кузнецов. – Чернигов, 2007. – С. 727–728.

## 2008

152. **Добротворення.** Феодосію Павловичу Василенку на славне 75-річчя // Василенко Ф. П. О прожитом не жалею... : поезии. – Чернигов, 2008. – С. 6.

153. **Чернігівському** Борисохлібові // Іваненко Б. В. З людей і для людей. – Київ, 2008. – С. 259–260.

Поетичне вітання виконавчому директору Ради товариства «Чернігівське земляцтво» в м. Київ Б. В. Іваненку.

### 2009

154. **Лист** прикордоннику // Кордон. Справа честі : фотоальбом / за ред. С. Астахова ; фот. С. Котельникова. – Київ, 2009. – С. 102.

### 2010

155. **А ти** гориш : [вірш героям Крут] // Деснян. правда. – 2010. – 28 січ. – С. 2.

156. **Веде** до ганку стежечка гостинна // Трибуна хлібороба. – 2010. – 17 квіт. – С. 3.

### 2011

157. **Тичина** молодий // Літ. Чернігів. – 2011. – № 1. – С. 14–15.

### 2012

158. **Будівник** слова : Михасю Ткачу // Деснян. правда. – 2012. – 20 верес. – С. 12.

### 2013

159. **Будівник** слова [Михась Ткач] // Від любові до болю. Творчий портрет Михася Ткача : літературознавчі нариси / [упоряд. Володимир Сапон]. – Чернігів, 2013. – С. 217.

160. **Життя**, воно гарячим паростком росте в мені : [добірка поезій] / Яків Ковалець // Гарт. – 2013. – 19 груд. – С. 11.

161. **Концентраційний** степ // Літ. Чернігів. – 2013. – № 1 (61). – С. 31–41.

162. **Лист** матері // Деснян. правда. – 2013. – 21 лют. – С. 1.

Ларисі Олександрівні Кожар, син якої загинув в Афганістані.



163. **Мій хліб** // Деснян. правда. – 2013. – 12 верес. – С. 12.

#### 2014

164. **Яків** Стефанович у Красному Колядині // Деснян. правда. – 2014. – 17 квіт. – С. 7.

#### 2015

165. **Його** весна у формі лейтенанта... // Наш край. – 2015. – 25 квіт. – С. 4.

166. **Не пада** іній на щаблі : триптих // Деснян. правда. – 2015. – 13 серп. – С. 7.

167. **Санаторій** «Остреч» // Деснян. правда. – 2015. – 10 верес. – С. 6.

168. **Як сизі** крила голубів, злітав димочок із труби // Деснян. правда. – 2015. – 8 січ. – С. 4.

Про Смолинський торфопереробний завод.

#### 2016

169. **Прип'ятська** балада // Наш край. – 2016. – 30 квіт. – С. 3.

#### 2017

170. **Густа** кров // Літ. Чернігів. – 2017. – № 1 (77). – С. 91–101 ; Деснян. правда. – 2017. – 11 трав. – С. 8.

Вірші про АТО.

#### 2018

171. **Золота** сторінка ювілейна // Трибуна хлібороба. – 2018. – 3 серп. – С. 6.

Пам'яті Миколи Миненка – однокурсника автора в період навчання в Сумському державному педагогічному інституті (1965–1968 рр.).

172. **Невже** зі мною матері нема? // Деснян. правда. – 7 берез. – С. 14.

## ПРОКВІТЛИ ІЗ ВІРШІВ ПІСНІ

Треба сказати, що із поезій Ковальця народилось чимало пісень. Цікаво, що свій вступ до інституту він відзначив віршем, який студенти-однокурсники переклали на музику і під гітарним супроводом виступили на вечорі, присвяченому початку навчального року. А як не згадати «Пісню про талалаївські тополі». Написав її Яків Ковалець, коли працював у редакції місцевої газети «Трибуна хлібороба». Виконує її талановитий соліст Анатолій Балюра. Ці тополі уже мають своєрідну біографію. Було, що через Талалаївщину проїздив Президент України Леонід Кучма. Він говорив, що йому подобаються талалаївські тополі і місцеві краєвиди. А про це, бач, і в пісні мовиться. Це він підтвердив у розмові з Яковом Ковальцем на зібранні Чернігівського земляцтва у Києві.

Були зустрічі в нього з Президентом й іншого характеру, пов'язані з журналістською, громадсько-політичною діяльністю. Внаслідок цього було підготовлено цикли публіцистичних матеріалів – роздумів, у яких відтворені досягнення у розбудові української державності: «І ситцю лінія тонка», «Політрук Данило Кучма», «Землячка Президента», «У Чайкиному» та інші. Є про що згадати. Згадує він іще про одну зустріч у Новгороді-Сіверському на день визволення міста від фашистських загарбників, куди прибув земляк – Президент. Тоді разом сфотографувались.

Ці традиції яскраво виражені у піснях Якова Ковальця про Другу світову війну, про сучасну армію. Однією з перших в цьому ряду стоїть пісня, присвячена М. В. Ісаенку.

Якось йому довелось виконувати редакційне завдання – підготувати до друку репортаж про будні окремого радіотехнічного батальйону протиповітряної оборони. Для газети він матеріал узяв, та довелось виконувати і додаткове завдання. Заступник командира з гуманітарних питань підполковник Олександр Євлевський повів розмову про те, що батальйону вкрай потрібна гарна патріотична пісня, щоб з нею можна пройти стройовим кроком, щоб вона піднімала бойовий дух воїнів. Це прозвучало як своєрідне замовлення. Так хотілося допомогти. І невдовзі був запропонований пісенний текст про воїнів цього роду військ під назвою «Чисте небо». Пішов у військо і «Український марш». Починається він такими словами:

*Чуєш, кличе сурма,  
Козаків підійма,  
До побачення, рідні оселі...*

А чи є в Україні така пісня, в якій би яскраво і високохудожньо-поетично була відтворена історія конкретного військового формування? Мабуть не знайдете ніде, а тільки в Чернігові. Пісня «Офіцерська зоря», написана на слова Якова Ковальця. І співає її весь полк зв'язку на всіх урочистостях під час свят і під час бойових походів і польових навчань. До речі, вона народилась на конкурсній основі. Вагомим доповненням до пісенної військової тематики стала балада про афганські події, про подвиг Володимира Шевчука. І не гадав автор, що із вірша «Росте тополя у Чернігові» визріє пісня, що її виконуватиме народна артистка України Алла Кудлай. Співачка сказала тоді: «У мене в репертуарі є різні пісні, але «Росте тополя у Чернігові» – пісня особлива. Коли я прочитала текст, то вирішила, що буду співати, щоб людям розповісти, які чудові хлопці служать в нашій армії».

Важливою культурною подією, одним з найпомітніших заходів, присвячених визволенню Чернігівщини від фашистських загарбників, став конкурс на кращий поетичний твір і пісню,

ініційований обласним управлінням культури, відділенням Всеукраїнської спілки композиторів, організацією Спілки письменників України. Дипломи першого ступеня та цінні подарунки одержали поети Яків Ковалець, Світлана Охріменко та композитор Анатолій Сухонос.

У Якова з Анатолієм велика творча дружба. Разом вони написали пісні «Верби при місяці», «Чернігів», «Зелена планета». До речі, музику до пісень «Чотири броди», «Однолітка» написали Петро Зуб і Олександр Бобинський. Це інтимна лірика, вираження світлих взаємних почуттів між юнаком і дівчиною. Є у нього віршовані тексти і пісні, присвячені окремим селам і містам, викладацькому і студентському колективам Чернігівського інституту економіки і управління, ліцеям № 15, № 22. Текст, написаний для ліцею № 22, став гімном цього навчального закладу.

Що й говорити, щедра пісенна палітра у Якова Ковальця.

**М. Олександров**

(«Хай твориться Вам...». – Талалаївка, 2011. – С.129–130).



## ПІСЕННА ТВОРЧИСТЬ

### 1972

173. **Пісня** про талалаївські тополі // Трибуна хлібороба. – 1972. – 23 верес.

### 1983

174. **Чотири** броди / муз. П. Зуба // Комсом. гарт. – 1983. – 10 верес. ; Червоний промінь. – 1983. – 20 жовт. – С. 3.

### 1985

175. **Росте** тополя у Чернігові (пам'яті Володимира Шевчука) / муз. Ф. Литвиненка // Комсом. гарт. – 1985. – 5 січ. – С. 4.

### 1990

176. **Утечу** на Січ / муз. М. Збарацького // Комсом. гарт. – 1991. – 25 трав. – С. 6.

177. **Чотири** броди / муз. Петра Зуба // Голубе Полісся. – Чернігів, 1990. – С. 17.

### 1993

178. **На бекетах** – вогонь / муз. М. Збарацького // Гарт. – 1993. – 13 серп. – С. 6.

179. **Росте** тополя у Чернігові / муз. Ф. Литвиненка // Герої житимуть вічно. – Чернігів, 1993. – С. 51.  
Пам'яті Володимира Шевчука.

### 1994

180. **Ялинова** сторона / муз. Леонід Серебряков ; співавт. сл.: Микола Малий // Черніг. вісн. – 1994. – 21 жовт. – С. 15.

## 1998

181. **Здрастуй** «Ясен» // Черніг. відом. – 1998. – 14 серп. – С. 8.

182. **Калина** біля отчого вікна // Репертуарна збірка віршів та пісень / упоряд.: І. С. Буренко, Л. І. Авраменко. – Чернігів, 1998. – С. 1–3.

183. **Мій Чернігів** : пісня / муз. Анатолія Сухоноса // Черніг. відом. – 1998. – 5 січ. – С. 8.

184. **Український** марш / муз. М. Збарацького // Черніг. відом. – 1998. – 27 лют. – С. 2.

## 2001

185. **Чотири** броди / муз. П. Зуба // Вовк В. Квітка папороті: пісні на вірші українських поетів. – Прилуки, 2001. – С. 74

## 2002

186. **Офіцерська** зоря / муз. М. Збарацького // Збройні сили України: 30-й окремий Криворізький полк зв'язку. 60 років. – Чернігів, 2001. – С. 12; Подвиги героїв бессмертны / Совет ветеранов войны Первой гвард. Краснознам. армии, Гос. ком. Украины по делам семьи и молодежи ; [сост.: А. М. Лерман и др.]. – Чернигов, 2002. – С. 120.

187. **Здрастуй**, «Ясен» / муз. А. Сухоноса // Черніг. відом. – 2002. – 9 жовт. – С. 3.

## 2003

188. **Однолітка** / муз. В. Вовка // Вовк В. Сузір'я : пісні на вірші українських поетів. – Київ, 2003. – С. 58–59.

189. **Ялинова** сторона : пісня / муз. Леоніда Серебрякова // Малий М. Був і є...: лірика / М. Малий ; [упоряд., ред. С. П. Реп'ях]. – Ніжин, 2003. – С. 128–129.

## 2006

190. **Побратими** Помаранчевої революції : пісня офіцерського намету № 6 // І дам вам нове серце... (Пульс революційного Майдану) : поезії, публіцистика. – 2-ге вид., допов. – Київ, 2006. – С. 44.

## 2009

191. **Прип'ятська** балада // Живи з надією. – 2009. – 15 груд.

## 2016

192. **Прип'ятська** балада / муз. А. Сухоноса // Наш край. – 2016. – 23 квіт. – С. 5.

## 2019

193. **Прип'ятська** балада / муз. А. Сухоноса // Деснянка. – 2019. – 25 квіт. – С. 4.



## У ЖУРНАЛІСТИКУ, В ЛІТЕРАТУРУ

Невдовзі після відстрочки молодого вчителя покликала армійська служба, треба було виконувати, як мовилось тоді, священний військовий обов'язок. Пострижений під «нулівку», він іще деякий час викладав у школі, до того часу, як прийде повістка. Крім вчителів, на проводи прийшли учні. Цей молодий учитель мав уже авторитет. А ще проводжав його «Запорозький марш» Євгена Адамцевича.

Належно закінчивши військову службу, вирішив «наздогнати» свою мрію – стати професійним, штатним журналістом. Працював у Талалаївській районній газеті «Трибуна хлібороба». Якось одна молода вчителька зауважила, що Яків, мовляв, відійшов від учительства. Це майже зрада, наголошувала вона. А він запитав у своєї колеги-філологині, як пишеться «в цілому»?:

– Разом, – була відповідь.

– Так хто ж то кому зрадив?..

І вчительство, і журналістика, і літературна діяльність поєднались в цій людині. Варто бодай штрихами нагадати, як невиситимий Ковалець до своєї основної роботи доточував і напливи віршування. Це було тоді, коли заповнював свою законну студентську відпустку, календарні канікули газетярськими відрядженнями у районній газеті «Трибуна хлібороба». Їдучи із жнивварського поля, щоб дати звідти репортаж у газету, писав і такі поетичні слова:

*Я колосся ламке й несміливе*

*Згортаю в снопи тужаві.*

*Кожен сніп золотий – не іділія,*

*А пісні трудової держави.*

(Із вірша «Снопи», «Трибуна хлібороба», 20 липня 1967 р.)

Як бачимо, це не надхмарна романтика, з якої часто починають молоді поети, а відтворення образів, взятих із реалій життя, вболівання за суспільне добро, емоційний, пристрасний



вияв громадянської причетності до його творення. Далі автор у цьому вірші робить виклик тим, хто розбазарює своє життя на пусті розваги, гулянки, а не підставляє плече для розвитку загальної справи, підвищення добробуту народу. Такі мотиви перегукуються із художньо-естетичним світоглядом Павла Грабовського, який стверджував, що не буде оспівувати красу навколишньої природи, якщо народ, що користується благами цієї природи, знедолений. У цьому ряді варто згадати раннього Тичину, який запитує в одному з своїх віршів: «Розкажи, розкажи мені, поле: чого рідко ростуть колосочки?», стверджуючи громадянську, патріотичну позицію.

Звідтоді Яків Ковалець, перебуваючи на різних посадах, живучи уже в Чернігові, постійно друкується в рідній районці. В 1970 році, коли він служив у армії, ця газета поруч із його віршами вмістила і портрет автора, таким чином підтримуючи його під час нелегких солдатських буднів. 28 лютого 1971 року відомий український поет Кузьма Журба презентує творчість Я. Ковальця у Чернігівській обласній газеті «Деснянська правда» під промовистим вступним словом із назвою «Від талалаївських тополь». У той час чимало його віршів друкує Чернігівська обласна молодіжна газета «Комсомольський гарт» (нині «Гарт»), в якій, перебуваючи у Талалаївці, він був громадським керівником юнкорівського поста. 10 листопада 1970 року редактор «Комсомольського гарту» К. Овсієнко видасть Якову Ковальцю посвідчення, що він є позаштатним кореспондентом Чернігівської молодіжки. Пізніше він працюватиме тут у штаті понад двадцять років. Тоді у «Гарті» він друкуватиме вірші «Пролетіли шалено ночі», «Океан напруги в твоїм голосі», «Одне лиш слово», «Прапори», «Зоряні проводи» та інші.

Добрий слід залишив Я. Ковалець, працюючи в «Трибуні хлібороба». Недаремно редактор цієї газети І. Немченко пише йому такого листа: «Дорогий Якове Феофановичу! Це я – І. Немченко. Сьогодні дзвонив, але телефон твій не відповів. У

нас в редакції вакансія лишається і далі. Потрібно або заввідділом, або секретар. Той товариш, який мені обіцяв, виявився... повідомив, що його не відпустили з роботи. Пропоную тобі наш вибір. Адже ти мав намір. Та написав слово «пропоную» не те – прошу твоєї допомоги. Якщо сам не побажаєш, можливо знаєш де чоловіка, такого що згодиться до нас працювати, – порадь. Будь ласка, зайди до мене, як будеш дома. З привітом І. Немченко. 3.10.1975 р.». Можливо, він і повернувся б у рідну газету, але тоді вирішувалось питання про його роботу в «Комсомольському гарті»:

Свого роду поворотною подією стала зустріч із письменниками і поетами Іваном Кириєм, Григорієм Булахом, Олексієм Довгим. Яків супроводжував їх під час виступів перед населенням ряду районів Чернігівської області. Він сказав, що пише вірші, показав їх літературній «трійці». «Трійка» ухвалила, щоб він теж виступав разом з ними. Іван Іванович Кирій, який був одним із редакторів альманаху «Вітрила», запропонував підготувати добірку віршів для цього видання. І в 1975 році вона з'явилася в альманасі. Тоді І. Кирій так підписав цю книжечку: «Яші Ковальцю, одному з дебютантів цих «Вітрил», чудовому поетові майбутнього і такій же чудовій людині на добру згадку. 22.01.1976 р. м. Київ».

Полишено ним гарний слід у заочній літературній студії «Гроно» при редакції газети «Молодь України», яку вів Віктор Терен. Тут був надрукований вірш «Мій полустанок» (1981 р.), в якому йдеться про те, які сліди залишила війна, зразу після закінчення якої народився цей автор. Ішла апробація віршів на іншу тематику. В одному з листів за 24 жовтня 1980 року Віктор Терен пише: «Дорогий Якове. З надісланих Вами віршів найкраще враження справляють «Чотири броди», «Рушники моєї матері», «Ой недавнечко», «Травневий ранок», «Суботник на сінокосі», «Десна пішла». Пришліть, будь ласка, свою фотографію і детальніше напишіть про себе». 12 лютого

1981 року Віктор Терен пише: «Добрий день, Якове! Мені твій вірш про П. Г. Тичину сподобався. В ньому і почуття, і настрої».

З щирим почуттям і настроєм, з повною віддачею працював Яків Ковалець на газетярській ниві. Вона вимагала щоденної готовності йти в трудові колективи, студентські аудиторії, на місця гарячих подій. Здавалось, не було куди вклинитися, щоб написати ладом вірша про те, що хвилює душу. Але знаходився час для цього. Працюючи в «Трибуні хлібороба», «Комсомольському гарті» (нині «Гарт»), «Чернігівських відомостях», «Пульсе недели», «Соціальній політиці», «Демократичній Україні», робота в яких була основним засобом, як кажуть, для існування, збирав матеріали для своїх поетичних, прозових книг. Найбільше сил і енергії на журналістській ниві Яків Ковалець віддав протягом більше двадцяти років, очолюючи один із відділів обласної молодіжної газети «Комсомольський гарт». Певний час йому доводилось виконувати обов'язки і редактора цієї газети, а також «Чернігівських відомостей». Прослідкуємо лише за одним напрямком творчості Якова Ковальця в обласній молодіжній газеті. Це героїко-патріотичне виховання молоді. Редагував тоді газету Михайло Магула, який багато міг розповісти про творчий почерк, громадянську позицію свого колеги Якова Ковальця, з яким вони були керівниками юнкорівських постів «Комсомольського гарту» відповідно у Талалаївському і Носівському районах, а потім ввійшли і в штат цього видання. Яків Ковалець став ініціатором публікацій цілого ряду пошукових матеріалів, у яких повідомлялося про поховання воїнів часів минулої війни на території Чернігівської області, які визволяли цей край від фашистських загарбників, про їх подвиги. Про це було повідомлено їх рідним. І виявляється, стільки років по війні вони не знали про долю своїх батьків, чоловіків, братів. Ось такий пласт підняв небайдужий журналіст Яків Ковалець. З Білорусії, Прибалтики, Закавказзя почали приїжджати у місто над Десною дружини, сестри, діти і онуки загиблих. Галина

Гайсівна Погосян прибула з далекої Вірменії. Їй була показана могила батька. Безмірна вдячність світилась у її очах. Інші прибулі у Чернігів, представники різних національностей, побували у селах Бондарівка Сосницького, Линовиця Прилуцького, Тимоновичі Семенівського, Бирине, Рогівка Новгород-Сіверського, Козероги, Седнів, Нове Чернігівського районів. На пам'ятниках і обелісках вони побачили імена своїх рідних, які вважалися безвісти зниклими. А понад п'ятдесят чоловік із них виявилися живими. Після цього редакційна пошта все більше і більше стала повнитись запитами, проханнями допомогти знайти однополчан, навіть організувати зустріч.

Як свідчать результати анкетування, відгуки, листи читачів, пошукові публікації та інші матеріали патріотичного спрямування викликали інтерес як у ветеранів, так і у молоді. Вони справляли на юнаків і дівчат значний вплив. Це лише окремі напрямки роботи відділу, який очолював Яків Ковалець. Розповідь про його здобутки можна продовжувати і продовжувати. Недаремно завдяки цьому газета посідала перші і призові місця в різних конкурсах. Характерно і показово, що тема патріотизму, боротьби з окупантами, героїчні подвиги наших попередників, розкриття білих плям Другої світової війни, відтворення людських характерів у незвичайних, гранично небезпечних обставинах буремної історії рідного краю органічно, але уже у нових художньо-публіцистичних вимірах, у несподівано тонких реалістичних і естетичних доповненнях переходили із газетних шпальт в окремі збірники книг як прозового, так і поетичного характеру. Гартянець Ковалець друкується у збірниках нарисів «Рівняння на подвиг» (Чернігів, 1984), «Дзвони пам'яті» (Київ, 1986), «Вінок безсмертя» (Київ, 1988), «Славою овіяні» (Київ, 1987), «Під знаменами Перемоги» (Чернігів, 1990) та інших виданнях.

Живучи в Чернігові, Яків Ковалець ретельно, доскіпливо, крок за кроком досліджує історію боротьби місцевих партизан з

фашистськими загарбниками, працює в архівах, зустрічається з учасниками тих подій! На основі цього пише повість про ватажка чернігівських партизан, Героя Радянського Союзу М. М. Попудренка і його соратників «Стрічка на кубанці», яка виходить у 1992 році.

Пізніше автор доповнив повість, яку назвав «Останній вогонь на Купала» новими розділами, документами, зокрема, і з німецьких архівів, вилученими раніше щоденниковими записами. А на основі сімейних листів створено оповідь із кількох розділів «Попудренків сад». Цей публіцистично-художній ряд продовжують поеми про Героїв Радянського Союзу К. С. Гнідаша, М. П. Кирпоноса «Кузьма Гнідаш», «Криниця», цикли віршів «Листи з фронту», «Останній автобус на Бухенвальд» та інші. Велика дружба і спільна зацікавленість пошуком невідомих сторінок війни пов'язувала Якова Ковальця з відомим краєзнавцем, пристрасним слідопитом народного подвигу В. Д. Драгуновим.

І в 1993 році він видає про нього у Чернігові книгу «І вони живуть». Тодішній голова Чернігівської обласної ради О. Лисенко написав вступ до цієї книги.

Знайшлася снага у нашого автора писати книгу і про Чернігівське підпілля. І це було зроблено разом із відомою дослідницею на ниві краєзнавства Людмилою Студьоною. Назва книги дещо інтригуюча – «Заклинання сліду».

Ннаписана гостро, полемічно, на основі ретельно перевірених подій і епізодів тієї окупаційної пори.

Своєрідним підсумковим обрамленням такого напрямку творчості поета, журналіста, краєзнавця, публіциста Якова Ковальця стала поетична книга «Покаяння меча». Промовистий і глибокий підзаголовок цієї книги – «Дума про Україну». Вона присвячена болючій українській історії, славним подвигам батьків, дідів і прадідів, нашій незалежності, обпаленій вогнем, посіченій кулями. Відомий український письменник Станіслав

Реп'ях так поціновує авторську відданість темі: «Передовсім хотілося б зазначити, що і в цій книжці Я. Ковалець залишається вірним собі. Як і раніше, він утверджує нерозривність поколінь, які б життєві вири не крутили їх, під якими бурями вони б не страждали. Багато чого сьогодні ревізується (і здебільшого справедливо!), але переписати історію неможливо. Та й не варто. Кожне покоління – дитя свого часу. У нього – свої помилки, свої заслуги. Не варто тільки оспівувати ці помилки і ще й хизуватися ними. Це Я. Ковалець добре усвідомлює. Він прагне зображувати життя правдиво і реально. Звичайно ж, атмосфера минулого у творах відчутна, сягає аж часів Київської Русі. І без цього не обійтися. Це наша історія. У книзі багато документального. І це посилює враження від прочитаного. Бачимо героїв війни, творців Перемоги К. Гнідаша, М. Попудренка, генерала Кирпоноса та інших. Особливо ж теплі вірші про батька, рідних. Вони підносяться до високого узагальнення, стають близькими всім. Гадаю, що збірка «Покаяння меча» – щира лірично-публіцистична сповідь обдарованого літератора – прислужиться і нинішнім, і майбутнім поколінням читачів».

Читач знайде у книзі спогади про рідне селище, де пройшли дитячі роки поета, про красу чарівного краю, трудові будні односельчан. Тематика віршів пронизана бажанням бачити існування людства в усій епохи у злагоді, у добрих взаємних відносинах.

Лейтмотив цієї книги можна означити такими словами – мов здоганяє куля із війни. І тут не тільки прямий відгомін батальних подій, а й тривожно-глибинне порушення важкого питання, чому з часів іще Київської Русі і до новітньої доби часто дрібні побутові, державні й міждержавні конфлікти доводилось вирішувати із застосуванням кулака, нагая, сокири, стріли, меча, кулі, гармати, атомної і якої іще бомби.

Карби від того залишились на віки. Бо, певне, оте войовниче збудження крові у всілякому його вияві не проходило безслідно, а

залягало в генах і тією чи іншою мірою передавалось нащадкам. Отже, у цих словах – метафора, своєрідна формула, що супроводжує кожного із нас, а може для когось видається і певним діагнозом. А діагноз – це крок до розуміння, до дії, крок уперед.

У книзі зібрані твори з тривалого часового контексту – до здобуття Україною незалежності, до нинішніх днів. Автору вдалось уникнути як перебільшеного героїзування вчинків, подвигів попередників, так і упередженого негативізму у їх оцінці.

Треба сказати, що твори Я. Ковальця перекладаються на різні мови. Зокрема, поезію Я. Ковальця про Олександра Довженка переклав один із польських журналів «Наша культура». Сам Яків Ковалець представляв українською мовою грузинського поета Ділара Івардаву, присвятив вірш чуваським воїнам, які звільняли Чернігівщину від фашистських загарбників.

**Михайло Салата**

(«Хай твориться Вам...». – Талалаївка, 2011. – С. 27–39).



## ПУБЛІЦИСТИЧНІ СТУДІЇ

### 1968

194. **Мовою** стендів і плакатів // Трибуна хлібороба. – 1968. – 27 серп.

Про роботу Болотницької сільської бібліотеки.

### 1971

195. **Яку** Ви читаете книгу? // Трибуна хлібороба. – 1971. – 17 черв. – С. 3.

Вплив читання на розвиток людини.

### 1977

196. **Аксиома** про першу ластівку // Комсом. гарт. – 1977. – 23 квіт. – С. 4.

197. **Мета** рекордів – здоров'я // Комсом. гарт. – 1977. – 3 берез.

Перші сільські спортивні ігри України у Новгороді-Сіверському.

198. **Не завжди** слухняний м'яч // Комсом. гарт. – 1977. – 29 січ.

Другі спортивні молодіжні ігри в Чернігові.

199. **Несплачений** борг // Комсом. гарт. – 1977. – 6 серп.

Футбольний матч чернігівської «Десни» з севастопольською «Атлантикою». Оpubліковано під псевдонімом Я. Юрійчук.

200. **Новобранці** – не новачки // Комсом. гарт. – 1977. – 15 берез.

Навчально-тренувальні збори чернігівської футбольної команди «Десна». Оpubліковано під псевдонімом Я. Юрійчук.

201. **Присвячено** ювілею // Комсом. гарт. – 1977. – 27 січ.

Участь збірної команди Чернігівщини у зимовій спартакіаді з багатоборства.



202. **Спортзал** під меблі... [в Замглаї] // Комсом. гарт. – 1977. – 15 лют.

### 1978

203. **Покажи** свій характер // Комсом. гарт. – 1978. – 10 черв.  
Військово-патріотична гра «Орля–78».

### 1979

204. **Нові** часи – нові пісні // Трибуна хлібороба. – 1979. – 29 груд.

Опубліковано під псевдонімом Я. Юрійчук.

205. **Під багряними** шатами // Комсом. гарт. – 1979. – 2 жовт.

Кубок газети «Комсомольський гарт» «Золота осінь» зі спортивного орієнтування.

206. **Стоїть** явір над водою // Деснян. правда. – 1979. – 12 груд.

Про Галаганівський парк у Сокиринцях.

### 1980

207. **Бумеранг** слави, або втрачені позиції спортклубу «Полісся» // Комсом. гарт. – 1980. – 17 квіт.

208. **Є в команді** талісман // Комсом. гарт. – 1980. – 26 черв.  
Обласні фінальні змагання на приз клубу «Шкіряний м'яч».

209. **Олімпійські** автографи дружби // Трибуна хлібороба. – 1980. – 20 верес. – С. 4.

210. **Чудова** постійність // Комсом. гарт. – 1980. – 31 трав. – С. 3.

Змагання з багатоборства. Більше половини збірної ДСТ «Буревісник» становили чернігівці.

## 1981

211. **Спів** солдатської «Ромашки» // Комсом. гарт. – 1981. – 16 трав.

Проводи чернігівських юнаків до лав армії.

## 1982

212. **Вранці**, ввечері і завжди... // Деснян. правда. – 1982. – 4 трав.

Про обласне ДСТ «Спартак». Опубліковано під псевдонімом Я. Юрійчук.

213. **Срібло** нашої «Десни» // Комсом. гарт. – 1982. – 4 груд.

## 1983

214. **Наливається** калина... // Комсом. гарт. – 1983. – 21 лип. – С. 4.

Про обласний конкурс фольклорних колективів «Золоті ключі».

215. **Рейгану** моє протистояння : публіцистичний триптих // Комсом. гарт. – 1983. – 19 листоп.

## 1984

216. **Іменем** чесної борозни // Комсом. гарт. – 1984. – 18 жовт.

Про першого механізатора с. Роїще Чернігівського району І. Ф. Півня.

217. **Орлиця**, і Влтава, і Десна // Комсом. гарт. – 1984. – 18 січ. ; 21 січ.; 24 січ.

Молодь Чернігівщини з дружнім візитом у Чехословаччині.

218. **Так** починався «КГ»: з історії молодіжної преси на Чернігівщині // Комсом. гарт. – 1984. – 7 черв. – С. 2–3.

## 1985

219. **Перспектива** // Комсом. гарт. – 1985. – 7 берез.

Про Анатолія Миколайовича Маркіна – старшого тренера з боротьби дзюдо ДСТ «Спартак» (м. Чернігів).

220. **Підстанція** на околиці // Комсом. гарт. – 1985. – С. 3.

Про майстра з ремонту силових трансформаторів Чернігівської ТЕЦ Федора Андрійовича Зеленка.

## 1986

221. **Під шоломами** злеліяні... // Комсом. гарт. – 1986. – 9 серп. – С. 2.

Про «Слово о полку Ігоревім».

222. **Суниці** під березами ростуть // Комсом. гарт. – 1986. – 28 черв.

Про військового фельдшера Василя Бондаря.

223. **Ташкентська** весна // Комсом. гарт. – 1986. – 1 трав.

Дружні стосунки між трудящими Узбекистану і Чернігівщини.

224. **Хто** нас виводить у майстри // Комсом. гарт. – 1986. – 12 серп. – С. 3.

Першість з військово-прикладного багатоборства у Чернігові.

## 1988

225. **На Мадраджарі** цвіте акація // Комсом. гарт. – 1988. – 23 лип. – С. 6–7.

Подвиги чернігівців в Афганістані.

226. **Прокидайся**, спляча красуне // Комсом. гарт. – 1988. – 23 лип. – С. 12.

Про В. М. Приходька – керівника ансамблю народних інструментів.

## 1990

227. **Герострати** бродять поміж нас...: [історія гармат чернігівського Валу] // Черніг. вісн. – 1990. – 9 серп. – С. 2–3.

228. **Ісус Христос** – екстрасенс? Йог? Бог? // Комсом. гарт. – 1990. – 15 верес. – С. 4–5.

229. **Коли** забудемо про це... // Патріот Батьківщини. – 1991. – 15 січ.

Відкриття у Чернігові пам'ятника воїнам – учасникам афганської війни.

230. **Правий** гай // Комсом. гарт. – 1991. – 13 лип. – С. 8.

Нарис про О. Охотника з с. Григорівка Бахмацького р-ну, загиблого в Афганістані.

## 1992

231. **Коли** Десна була Богинею // Гарт. – 1992. – 21 серп. – С. 8–9.

Історія Чернігівської землі скіфських часів.

232. **Литовський** князь із Новгород-Сіверського // Гарт. – 1992. – 11 верес. – С. 9.

Сигізмунд Корибут правив у XV ст.

233. **Монастирська** брама [Домницького монастиря у Менському р-ні] // Гарт. – 1992. – 2 трав. – С. 4–5.

234. **Серім** – Дзернигога – Чернігів // Гарт. – 1992. – 17 лип. – С. 6.

Давня історія Чернігова: гіпотези, пошуки, знахідки.

## 1993

235. **Данія** – Угорщина – Мена: вікно в світ // Гарт. – 1993. – 31 груд. – С. 6.

Міжнародні зв'язки Менського сиркомбінату.

236. **Кукурікав** півень тридцять третього... [на Чернігівщині] : до 60-річчя голодомору в Україні // Гарт. – 1993. – 22 січ. – С. 5.

237. **Любов**, страждання, рождество... : [Чернігівський положовий будинок] // Гарт. – 1993. – 24 груд. – С. 1, 3.

238. **Осколок** падав на броню: репортаж з похорону воїна миротворчих сил ООН Олександра Власенка [уродження с. Дягова] // Гарт. – 1993. – 30 квіт. – С. 3.

239. **Через** кордон – на кордон. Передноворічна мандрівка на прикарпатську «чернігівську» заставу // Гарт. – 1993. – 31 груд. – С. 10.

### 1994

240. **Ліра** юного «Дюшеса» // Черніг. відом. – 1994. – 16 груд.

Про аматорський вокально-інструментальний ансамбль «Ліра» (згодом «Дюшес») Чернігівського педуніверситету та його соліста Андрія Терещенка.

241. **Невже** ти турок – не козак? // Гарт. – 1994. – 14 жовт. – С. 4.

242. **Не повторити** болю Крутів // Гарт. – 1994. – 25 лют. – С. 2–3.

### 1995

243. **А якщо** стреси кожен день // Гарт. – 1995. – 31 берез.

Про лікаря-психіатра Михайла Кузьмича Пустовойта.

244. **Дах** на місці. Земля – теж // Гарт. – 1995. – 1 січ. – С. 2.

Про доцільність продажу землі.

245. **Утечімо**, Миколо, на Січ // Черніг. відом. – 1995. – 4 серп. – С. 5.

Творчий шлях чернігівського композитора М. Збарацького.

### 1996

246. **Де смерічок** ген розмай... // Гарт. – 1996. – 6 верес. – С. 4.

Життя і служба на Прикарпатській заставі наших земляків – Олександра Маринченка з Щорса (нині Сновськ) та Сергія Даниленка з Ніжина.

247. **Сягнути** за обрій. Пише вірші голова колгоспу // Туш М. Слов'янська віть : поезія / М. Туш. – Куликівка, [1996]. – С. 3–4.

248. **У північних** снігах – українці // Гарт. – 1996. – 23 лют. – С. 4.

Списки чернігівських політв'язнів, які померли на заслання в с-щі Абезь, Республіка Комі.

249. **Юнолітно** подивися... (у дзеркалі ювілейного «Гарту») // Гарт. – 1996. – 7 черв. – С. 1, 4.

75-річчя газети «Гарт».

## 1997

250. **Будапешт.** Зустріч з А. Фольдварі // Черніг. відом.– 1997. – 6 листоп. – С. 2.

Міжнародні зв'язки Чернігівської торгово-промислової палати.

251. **Губернатор** скаржився на... себе // Черніг. відом. – 1997. – 10 жовт. – С. 2.

Про Чернігівську торгово-промислову палату.

252. **Іде** на поміч торгово-промислова палата // Гарт. – 1997. – 21 берез.

253. **Перші** кроки до співробітництва // Черніг. відом. – 1997. – 31 жовт. – С. 5.

Про відрядження в Угорщину.

254. **Пошук** рівноваги: екологія міста Чернігова // Черніг. відом. – 1997. – 14 листоп. – С. 4.

255. **Як брали** Чернігів... «англійські» вагони // Черніг. відом. – 1997. – 17 жовт. – С. 4.

Міжнародні контакти Чернігівської торгово-промислової палати.

## 1998

256. **Завод** як дерево росте // Черніг. відом. – 1998. – 14 серп. – С. 8.

Чернігівський завод «Ясен».

257. **І марш**, і ораторію, і пісню // Черніг. відом. – 1998. – 18 груд.

Концерт у Чернігові 7-го військового оркестру штабу Північного оперативного командування, присвячений 7-й річниці Збройних сил України.

258. **Надійна** опора // Черніг. відом. – 1998. – 17 квіт.

259. **Трішки** із Будапештських «дрібниць» // Черніг. відом. – 1998. – 30 січ. – С. 5.

З відрядження в Угорщину.

## 1999

260. **Вергалися** сини з боїв далеких // Черніг. відом. – 1999. – 19 лют. – С. 1.

261. **Є такі** школи // Черніг. відом. – 1999. – 4 черв. – С. 2.

Про обласний семінар «Шляхи розвитку творчої особистості учнів та впровадження нових технологій навчання в школах нового типу міста Чернігів».

262. **І жменька** чистої землі // Черніг. відом. – 1999. – 26 лют. – С. 5.

Діяльність Чернігівського АТ «Екологія» проти забруднення навколишнього середовища.

263. **Ой далека** ти, Австраліє, рідна вовна – іще далі: підприємство «Чернігіввовна» на рубежі 60-річчя // Черніг. відом. – 1999. – 5 лют. – С. 3.

264. **«Солов'їна** ноче, прости...» // Черніг. відом. – 1999. – 14 трав. – С. 5.

Дні Чувашії на Чернігівщині.

## 2000

265. **Довгожительці** – жити...: найстарішій лікарні на Чернігівщині – понад два століття // Ваше здоров'я. – 2000. – 12 квіт. – С. 2.

Історія міської лікарні № 1 м. Чернігів. Співавт.: В. Виноградов.

266. **І дружба**, і пісня солдатська // Черніг. вісн. – 2000. – 15 січ. – С. 2.

Про Чернігівський залізничний полк.

267. **Свій** аграрний факультет // Черніг. відом. – 2000. – 8 верес. – С. 4.

Про відкриття у Чернігівському державному інституті економіки і управління аграрного факультету.

268. **Учень?** Ні. Студент! // Черніг. відом. – 2000. – 23 серп. – С. 4.

Чернігівський колегіум, який створений на базі школи № 11 – навчальний заклад нового типу.

## 2001

269. **Воістину** народний і заслужений : хору «Десна» – 50 // Черніг. відом. – 2001. – 21 груд. – С. 9.

270. **Дорогий**, неповторний Чернігове // Черніг. відом. – 2001. – 29 черв. – С. 11.

Архітектори міста та їх діяльність.

271. **І ковточок** води – цілющий // Черніг. відом. – 2001. – 1 черв. – С. 4.

Діяльність Чернігівської міської організації Червоного Хреста.

272. **Корона** від Святославичів: творці новітньої історії // Черніг. відом. – 2001. – 24 серп. – С. 9.

Історія прийняття герба Чернігова у 1990–1992 рр.

273. **Рівняння** на знамено: полку зв'язку – 60 // Черніг. відом. – 2001. – 27 лип. – С. 4.



274. **Чернігівська** глина «народила» лікувальний інститут. Але 100 років тому... // Черніг. вісник. – 2001. – 4 жовт. – С. 12.

Про Чернігівський інститут фізичних методів лікування ім. Воровського (зараз у цьому будинку міська поліклініка № 1).

## 2002

275. **Бюджет** Чернігова – соціальний // Черніг. відом. – 2002. – 25 січ. – С. 2.

Розглядався на 23-й сесії міськради 23-го скликання.

276. **День** відкритих дверей у танкістів // Подвиги героїв бессмертны / Совет ветеранов войны Первой гвар. Краснознам. армии, Гос. ком. Украины по делам семьи и молодежи ; [сост.: А. М. Лерман и др.]. – Чернигов, 2002. – С. 56–59.

Про Першу окрему танкову бригаду, що дислокується у Гончарівському.

277. **З людьми** і для людей // Черніг. відом. – 2002. – 18 січ. – С. 1–2.

23-я сесія Чернігівської міськради 23-го скликання.

278. **Мала** найвища Батьківщина // Пульс недели. – 2002. – 31 янв. – С. 4.

Збори Чернігівського земляцтва у Києві.

279. **Полк** зв'язку // Подвиги героїв бессмертны / Совет ветеранов войны Первой гвард. Краснознам. армии, Гос. ком. Украины по делам семьи и молодежи ; [сост.: А. М. Лерман и др.]. – Чернигов, 2002. – С. 67–68.

Дислокується в Чернігові.

280. **Рідні** джерела // Деснян. правда. – 2002. – 14 верес.

Військово-патріотична естафета «Слава тобі, Україно!».

281. **Розливається** щедро «Десна»: Чернігівському пивзаводу – 25 // Черніг. відом. – 2002. – 5 лип. – С. 3.

282. **Хрещений** батько, або Ішов по Україні солдат із групи «Центр» // Черніг. відом. – 2002. – 16 серп. – С. 4.

Відвідини Чернігова колишнім німецьким військовополоненим років Другої світової війни Людвігом Францем.

283. **«Честь і слава Чернігівщині і її людям»** [патріотична естафета] // Пульс неділи. – 2002. – 12 сент.

284. **Як живемо, як далі треба жити...** // Пульс неділи. – 2002. – 1 мая. – С. 12.

Розв'язання проблеми твердих побутових відходів у Чернігові.

## 2003

285. **Волонтери з Червоного Хреста** // Черніг. відом. – 2003. – 31 жовт. – С. 9.

Про Чернігівську міську організацію Червоного Хреста.

286. **Депутатський виїзд** // Черніг. відом. – 2003. – 9 трав.

Про зустріч депутатів Чернігівської міської ради і Чернігівського земляцтва у Києві.

287. **Десант Чернігівського земляцтва** // Черніг. відом. – 2003. – 28 берез. – С. 3.

Презентація в Чернігівській ОУНБ ім. В. Г. Короленка нового календаря 2003 року.

288. **Ми – не «хутір з тролейбусами»...** // Черніг. відом. – 2003. – 18 квіт.

Зустріч міського голови Чернігова з лідерами міських політичних партій.

289. **Молодіжному руху – державну підтримку** // Черніг. відом. – 2003. – 31 жовт. – С. 1.

290. **Сьогодні я з Вами, мої земляки** // Черніг. відом. – 2013. – 2003. – 31 січ. – С. 9.

Сьома зустріч Чернігівського земляцтва в м. Київ.

291. **Цивільне відрядження полковника Середи** // Черніг. відом. – 2003. – 31 жовт. – С. 4.

Зустріч Сергія Івановича Середи з ветеранами с. Мамекине Новгород-Сіверського р-ну.

## 2004

292. **Авторитет** центрів соціальних служб для молоді зростає // Пульс неділи. – 2004. – 23 лютого. – С. 5.

293. **Був** у Ялівщині ботанічний сад / Ю. Карпенко ; розмову вів Я. Ковалець // Пульс неділи. – 2004. – 27 лютого. – С. 6.

З історії виникнення Ялівщини.

294. **Ветерани** війни є? // Пульс неділи. – 2004. – 24 березня. – С. 5.

Зустріч міського голови О. Соколова з ветеранським активом міста.

295. **Від енергозбереження** – до прогресивного виробництва / В. П. Грищенко ; розмову вів Яків Ковалець // Пульс неділи. – 2004. – 9 березня.

Розмова з начальником Територіального управління Державної інспекції з енергозбереження по Чернігівській області В. П. Грищенко.

296. **Глина** не винна: був у Чернігові лікувальний інститут [фізметодів ім. В. Воровського] // Пульс неділи. – 2004. – 1 березня. – С. 5.

297. **І... депутатський** автобус / Володимир Вакуленко ; розмову вів Яків Ковалець // Пульс неділи. – 2004. – 23 лютого. – С. 4.

Розмова з директором ВАТ «Чернігівавтосервіс».

298. **Микола** Збарацький і пісня козацька // Пульс неділи. – 2004. – 26 лютого. – С. 5.

299. **Мов** здоганяє куля із війни // Пульс неділи. – 2004. – 12 лютого. – С. 5.

Нотатки з конкурсу «Друга світова війна очима дітей».

300. **На рідній** і чужій землі або Чи буде пам'ятник сину чернігівського підчашого, гетьману України Мазепі? // Пульс неділи. – 2004. – 14 лютого. – С. 6.

301. **На ринку** – «Чернігівриба» // Пульс неділи. – 2004. – 19 лютого. – С. 6.

Про ЗАТ «Чернігівриба» та його продукцію.

302. **Не відспівані** церквою, не оплакані рідними: 27 листопада – День пам'яті жертв голодомору та політичних репресій // Пульс неділи. – 2004. – 3 дек. – С. 6.

303. **Пам'ять** і біль Афганістану // Пульс неділи. – 2004. – 13 фебр.

Про Йосипа Мітерова, який служив у штабі 40-ї армії в Кабулі у 1983–1985 роках.

304. **Під райдугою** Седнівської осені // Пульс неділи. – 2004. – 8 окт. – С. 5.

Літературно-мистецьке свято Седнівська осінь

305. **Рідні** джерела // Пульс неділи. – 2004. – 16 юля. – С. 1.

Про військово-патріотичну естафету «Слава тобі, Україно».

306. **Хай Чернігівське** земляцтво розквітає і росте // Орієнтир. – 2004. – № 1. – С. 5–7.

Про Чернігівське земляцтво у Києві.

307. **Це не міфи**, що підвищились тарифи? / Павло Шуман ; розмову вів Яків Ковалець // Пульс неділи. – 2004. – 26 нояб. – С. 4.

Розмова з головою Асоціації підприємств автомобільного транспорту «Чернігівтрансавто».

## 2005

308. **Було** в Чернігові училище [ЧВВАУЛ] // Пульс неділи. – 2005. – 6 янв. – С. 5.

309. **Важлива** нарада і поважний ювілей // Пульс неділи. – 2005. – 4 фебр. – С. 4.

Про нараду голів первинних ветеранських осередків Чернігівщини.

310. **Високе** слово – ветеран // Пульс неділи. – 2005. – 30 сент.

Як шанують ветеранів у Прилуках.

311. **Відродження** флагмана будіндустрії // Пульс недели. – 2005. – 4 февр. – С. 6.

Про ТОВ «Чернігівський завод будівельних матеріалів».

312. **В умовах**, наближених до надзвичайних // Пульс недели. – 2005. – 1 юля. – С. 5.

Про навчання з цивільної оборони у м. Чернігів.

313. **Доле** моя вечірняя... // Вісник Червоного хреста України. – 2005. – № 1.

На базі професійного залізничного училища відбулася зустріч ветеранів, організована за сприяння керівництва залізничної станції «Чернігів» спільно з міською організацією Червоного Хреста.

314. **Звучить** гімн України // Пульс недели. – 2005. – 19 авг. – С. 5.

З історії гімну.

315. **Ідентифікація...** свині // Пульс недели. – 2005. – 6 янв. – С. 6.

Про ціни на харчові продукти.

316. **І знову** у Коропі ярмарок // Пульс недели. – 2005. – 5 авг. – С. 4.

Миколаївський ярмарок у Коропі: історія та сьогодення.

317. **І приходить** поповнення // Пульс недели. – 2005. – 19 авг. – С. 5.

Про Анатолія Литвиненка – електрика приміського виробничого сільськогосподарського кооперативу.

318. **Ішли** чернігівці Хрещатиком // Орієнтир. – 2005. – № 2. – С. 12.

Святкування 60-річчя Перемоги над фашизмом у роки Другої світової війни в Києві.

319. **Нестаріюча** довгожителька. Чернігівській міській лікарні № 1 – 250 років / В. Г. Виноградов ; розмову вів Я. Ковалець // Пульс недели. – 2005. – 29 апр. – С. 6.

320. **Образ** новітньої України // Пульс неділі. – 2005. – 21 янв. – С. 2.

Про підготовку Енциклопедії Сучасної України.

321. **Поєднала** земляків столиця // Орієнтир. – 2005. – № 1. – С. 12–13.

Чернігівське земляцтво у Києві.

322. **Пожежно-рятувальний** гарнізон завжди наготові [м. Чернігів] // Пульс неділі. – 2005. – 16 сент. – С. 5.

323. **Славні** традиції – основа патріотизму // Пульс неділі. – 2005. – 2 сент. – С. 2.

Про голову обласного комітету ТСО України Василя Фурсу.

324. **Чернігівське** земляцтво святкує день народження // Пульс неділі. – 2005. – 21 янв. – С. 1.

Дев'яту річницю своєї діяльності.

325. **Чернігівський** досвід – регіонам України // Пульс неділі. – 2005. – 20 мая. – С. 6.

Огляд-конкурс ветеранських організацій.

326. **Юнак** іде в армію / С. О. Соловей ; розмову вів Яків Ковалець // Пульс неділі. – 2005. – 15 юлія. – С. 5.

Розмова з головою ради Чернігівської обласної організації солдатських матерів Сталіною Опанасівною Соловей.

327. **Як сизі** крила голубів, злітав димочок із труби // Деснян. правда. – 2005. – 8 січ. – С. 4.

## 2006

328. **Вам** потрібен ліфт, або екстремальна любов і тривога // Пульс неділі. – 2006. – 20 янв.

Про ліфтові служби Чернігова.

329. **Місту** потрібен такий музей // Уряд. кур'єр. – 2006. – 9 лют. – С. 16.

Необхідність збереження музею колишнього ЧВВАУЛ.

## 2007

330. «**Ластівки** ви мої» // Демократ. Україна. – 2007. – 21 лют.

Чернігівський медико-соціальний центр міської організації товариства Червоного Хреста України.

## 2009

331. **Одне** з перехресть – Афганістан // Деснян. правда. – 2009. – 14 лют. – С. 16.

Щодо увічнення пам'яті чернігівців, полеглих в Афганістані.

## 2010

332. **Одні** редути – Майдан і Крути // Деснян. правда. – 2010. – № 10. – С. 2.

Роздуми автора про патріотизм.

## 2012

333. **Зв'язківці** попрощалися... з прапором частини // Деснянка вільна. – 2012. – 9 серп. – С. 9.

Історія Чернігівського військового полку зв'язку.

334. **Крізь** війну і терни: з історії афганського руху на Чернігівщині // Деснян. правда. – 2012. – 14 лют. – С. 3.

## 2013

335. **І ми** постали під гербом // Деснян. правда. – 2013. – 14 листоп. – С. 6.

З історії чернігівської символіки.

336. **Прийшов** ціп на житній хліб // Деснян. правда. – 2013. – 12 верес. – С. 12.

Про цінність селянської праці.

## 2014

337. **З під вибухів «градів»** із немовлям на руках... // Деснян. правда. – 2014. – 14 серп. – С. 12.

Проблеми біженців в Україні.

338. **Як спартанці** під Фермопілами // Деснян. правда. – 2014. – 23 січ. – С. 2.

Роздуми про події на станції Крути, які сталися в 1918 році. Публікується вірш автора «Хрест у Крутах».

## 2015

339. **До вас** усіх із нашого світанку // Деснян. правда. – 2015. – 22–25 черв. – С. 8.

Зустріч випускників Бобрицької середньої школи Роменського району Сумської області з учителями через 45 років.

## 2016

340. **«В зубах»** Чернігівського колеса // Деснян. правда. – 2016. – 17 берез. – С. 6.

Про проблеми громадського транспорту в м. Чернігів.

341. **«Я служу** у полку бойового зв'язку...» // Деснян. правда. – 2016. – 13 жовт. – С. 4.

Чернігівські військові зв'язківці в зоні АТО.

## 2017

342. **Верблюжа** колючка // Деснян. правда. – 2017. – 16 лют. – С. 6.

Про Юрія Ковальця.

343. **З під вибухів «градів»** із п'ятиденним Ромчиком на руках... // На палаючому Сході / [упоряд. В. І. Лисенко]. – Чернігів, 2017. – С. 190–194.

Про Первомайськ Луганської області та поневірвання мирного населення.



2019

344. **Бердиш** російський... на моїм городі // Деснянка. – 2019. – 7 лют. – С. 7.

Роздуми про героїчне минуле українського народу.

345. **Помаранчевій** революції – 15 років / Яків Ковалець ; бесіду вела Наталія Бушай // Наш край. – 2019. – 21 листоп. – С. 4.

Учасник і речник двох Майданів Яків Ковалець згадує події прозою і поезією.



## ЛІКВІДАТОР, ЛІТОПИСЕЦЬ ЧОРНОБИЛЬСЬКОГО ПОДВИГУ

«У нас обох «контузія» одна»... Ці рядки, написані Яковом Ковальцем, адресовані мені. За цим поняттям, яке автор узяв у запобіжливі лапки, постає механічне ураження організму, яке супроводжується втратою свідомості, порушенням серцевої діяльності і дихання. А в нас іще ураження радіацією від катастрофи на Чорнобильській АЕС, яку ми ліквідували разом з сотнями, тисячами таких як ми. Оце так «крутону» Ковалець, завдав думок усяких. Якби хто із літераторів сказав так, не сприйняв би, а його сприймаю. І введене ним оте поняття про фізичне ураження прочитую, перекладаю як збірний образ про нашу спільнотність на важких рубежах і взагалі на життєвих дорогах. Під час ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС я був солдатом строкової служби, виконував службові обов'язки в місті Прип'ять з перших годин катастрофи. Ковалець – лейтенантом. Його Чорнобильська служба пов'язана із «вертольотною ескадрильєю», яка приборкувала зверху полум'я четвертого реактора. Ось як він коротко, але містко скаже про початок чорнобильської біографії і незгасаючу пам'ять у своїй книзі «Весна край жовтої трави»:

*Забилась у мені печальна дата  
Мов доля на пожежі босоніж...  
Весна моя у формі лейтенанта  
Летіла вертольотом на рубіж.*

І ще тоді, у травні 1986 року, як його доля «летіла» на четвертий реактор, у нас, мабуть, почалась космічно-пекельна, далека, заочна і, так би мовити, неконтактна, але така близька небесно-земна спорідненість. Ой, ті вертольоти... Я бачив як вони закидали в реактор пісок, металобрухт. От, три з них це скинуть, а четвертий підлітає, а на нього вогневий викид полум'я з

реактора. Бо все вкинуте починало там кипіти і виривалося назовні.

Обоє ми члени Чернігівської обласної організації Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Союз Чорнобиль України», беремо участь у заходах цієї громадської організації. У 2017 році відкрито Чорнобильський культурно-інформаційний центр Чернігівської області, який я очолюю. Ковалець виявив бажання бути референтом, тобто консультантом, доповідачем для відвідувачів, а ще став медіа референтом, щоб вести чорнобильську тематику, висвітлювати події нашого центру в засобах масової інформації, в книгах, проводити тематичні бесіди з учнями, студентами. Про відкриття Центру він написав статтю «В гарячих дзвонах б'ють наші серця, або Зібрав дозиметри усі». Лейтмотивом цієї статті є обов'язкова потреба вжити заходів з організації проведення повторного, тобто нового, уточнюючого радіологічного обстеження забруднених територій. Хочу звернути увагу на другу частину заголовка цієї статті. Паралельно автор увів у її тканину свого вірша. Ось як це звучить:

*Я зібрав дозиметри усі  
Не для лекцій і не для інспекцій.  
Пам'ять на дозиметрах висить –  
Знов рятує, знову ранить серце.*

Перші два рядки – нейтральні, інформаційні, такі собі звичайні. Ну, «зібрав», роби колекцію – твоя справа. Але далі – уже не тільки «твоя», а і моя, усіх наших чорнобильців, може й усього Світу. Бо це всесвітня катастрофа. До речі, зібрані і збережені дозиметри Яків Феофанович передав для нашого музею.

В рамках роботи нашого Центру він здійснив поїздку на ЧАЕС, надрукував у «Деснянській правді» статтю «Моя чорнобильська парабола, або Ми знову на четвертому реакторі». Це не просто звіт за поїздку, а тривожні роздуми про безпеку

«саркофага», радіоактивних відходів, за долю чорнобильців. Нині я став консультантом, редактором підготовлених ним публікацій під назвою «Чорнобиль, я і моя сім'я», «Поворозки».

У першій автор запитує (і я запитую теж), чому вважаються потерпілими діти тільки до 18 років? А що таке «Поворозки»? Це пучок тасьми для всяких узорів, візерунчасті оторочки, китички, відрізки ниточок, віршовочок для всякого прив'язування. А Ковалець своїми літературними коротенькими поворозками в'яже краї і материки, будить суспільну думку. Ось деякі з них:

*Душа так хоче жити лагідно  
Та вітер злий її пройма.  
Чим більше кажемо про злагоду,  
Тим більше злагоди нема.*

І подаю повний текст строфи, яку Ковалець присвятив мені, одне з речень, які винесені у заголовок:

*Копави ти Чорнобиль і Париж  
І до людей як ластівка летиш.  
У нас обох контузія одна –  
Якщо копати – надійно і до дна!*

Під час однієї з поїздок у Прип'ять Яків Ковалець став свідком як переселенка із цього міста в 1986 році, Олеся Захаренко, прийшовши до своєї домівки, не могла зайти, не могла переступити рідний поріг. На порозі за ці роки виросла береза, яку автор називав «окупанткою». Тоді разом з композитором Анатолієм Сухоносом була написана пісня «Балада про Прип'ятський поріг»:

*Кого чекало і чекає  
Це мертве місто на землі?  
Людей і квітів тут немає  
І чи появляться коли.  
А всі будинки, що zostались,  
Стоять у хащах, як в бору,*

*Їх передчасно вбила старість  
І всюди пустка, як в яру.  
І ось таке близьке й знайоме  
На Лесю дивиться вікно,  
Та увійти до свого дому  
Ой, їй сьогодні не дано.  
Бо на порозі, як на нерві,  
Береза виросла чудна  
І не дає відкрити двері,  
Мов окупантка мовчазна.  
Заплакала відчайсно Леся,  
Печально глянула в вікно...  
Таке було переселенство...  
Недавно так і так давно.*

Є у Ковальця незвичайна стаття з постійно діючою, актуальною назвою «Кюрі у нашому дворі», написана у попередніх роках. Вона ніби б'є на сполох, весь час нагадує, що треба бути пильними і обережними, добре знати, що таке «вічне Кюрі», про яке пише автор (це позасистемна одиниця радіоактивності речовини), як воно поводить ся за наших днів.

Стала побутувати запроваджена чиновницьким невіглаством, або спеціальною версією, щоб нічого не робити, заспокійлива думка, що, мовляв, коли є мала доза радіації, то не страшно. Автор виступає категорично проти. І пише статтю «Мала доза – біда велика», ґрунтовно посилаючись на висновки вчених.

Окрім того, що Яків Ковалець – ліквідатор наслідків аварії на ЧАЕС 1 категорії, він, перейшовши, переживши, пізнавши долю ліквідатора, ніби повторно уже словом і пам'яттю знову і знову входить у Дантові кола катастрофи. І це не разовий вияв болючого духу, а вражаюча публіцистична журналістика і поетична творчість. Бачу його як поета з уже завданим на новому вистражданому генетичному рівні чорнобильським пульсом, бачу

як журналіста, що духовно зобов'язав себе покликом і совістю розповідати про ліквідаторів, про долю переселенців, словом і активним громадянським наступом боротись за права чорнобильців проти зниження урядом рівня їх соціального захисту. Він – учасник протестних акцій біля стін Парламенту, Кабінету Міністрів, на Майдані Незалежності.

У нашому Центрі є ікона «Чорнобильський спас». Ось який підпис під нею подає Яків Ковалець: «Ікона «Чорнобильський Спас» – про людей, військових, пожежників, медиків, представників ряду професій, які ліквідували аварію на Чорнобильській атомній станції у квітні 1986 року і в подальші роки пройшли через важкі, пекельні випробування». Робота над іконою розпочалася у 2002 році. Можете не вірити, але художник, Божою волею покликаний іконописець Володимир Борецький, працював над нею цілий рік. Вкотре, приступаючи до роботи над нею, він відкривав, пізнавав незглибиму таїну і планетний всесвіт святого письма. Ми, чорнобильці, відвідували його, і може ці відвідини, розмови про пережите доповнювали і відгранювали небесний політ пензля і душі. Ми і воїни миротворці, і рятівники. На одному з наших стендів викарбувані такі ключові слова, які наголошують, що мужність рятівника-ліквідатора на відміну від воїна врятувати, не вбиваючи. Відзначимо, що раніше були ікони, на яких зображували людей. Але не було написано ікони із зображенням нас, чорнобильців, і мертвих і живих поруч з Богом. Чорнобильці – звичайні люди. А і герої теж. Врятували Україну, увесь світ від атомної біди. Не все вони за один чи два рази, охоплені суетою буднів, спрагою виживання, можуть сказати, розповісти про себе, про них доповнює ікона. Вона як духовний паспорт кожного чорнобильця, де в графі «рік, число народження» стоїть вічна пам'ять про 1986 рік і над яким трубить і палає біблейська зірка «Полин».

**Володимир Олексієнко**

## АВАРІЯ НА ЧАЕС У ТВОРЧОСТІ Я. КОВАЛЬЦЯ

...Там, у Чорнобильських  
світах,  
Палали неба соти,  
А у Чернігові, в Півцях,  
Збирались вертольоти.  
Вони громадили вантаж,  
Щоб заглушить реактор,  
І поверталися щораз  
В Чернігів на зарядку.  
Під вертольотами трава  
Тоді жовтіла,  
А наша воїнська братва  
В те вірить не хотіла...

*Яків Ковалець*

### 1986

346. **Квіти** для новоселів // Комсом. гарт. – 1986. – 2 серп. – С. 1, 3.

Переселенці, потерпілі від аварії на Чорнобильській АЕС.

### 1991

347. **Кюрі** у нашому дворі // Комсом. гарт. – 1991. – 14 груд.

### 1995

348. «**Мала**» доза – біда велика // Гарт. – 1995. – 21 квіт. – С. 2.

### 2002

349. **Важкі** чорнобильські сліди // Теледень Славутич. – 2002. – 28 нояб. – С. 4 ; Черніг. відом. – 2002. – 29 листоп.

Про ліквідацію аварії на Чорнобильській АЕС.

350. **Особлива** зона // Пульс недели. – 2002. – 28 февр. – С. 1 ; Черніг. відом. – 2002. – 26 квіт. – С. 4.  
Голові спілки «Чорнобиль» Анатолію Лігуну – 60.

### 2003

351. **А що** там, у Чорнобилі? // Теледень Славутич. – 2003. – 17 юля. – С. 3 ; Черніг. відом. – 2003. – 18 лип. – С. 1.

352. **Приборкували** реактор, рятували Чернігів // Черніг. відом. – 2003. – 25 квіт. – С. 4; 2 трав. – С. 4 ; Наше время за социальную справедливость. – 2003. – № 11/12. – С. 5 ; Теледень Славутич. – 2003. – 1 мая. – С. 12.

Про ліквідатора аварії на ЧАЕС В. Соболева.

353. **Про нас** вирішують без нас, або Кому потрібна адресна допомога // Теледень Славутич. – 2003. – 14 авг. – С. 12 ; Вісник Чорнобиля. – 2003. – 6 верес. – С. 7.

Про соціальний захист чорнобильців.

354. **У свинцевих** жилетах / Василь Маток ; бесіду вів Яків Ковалець // Черніг. відом. – 2003. – 25 квіт. – С. 4.

355. **Чернігівці** у Києві // Черніг. відом. – 2003. – 2 трав. – С. 4.

Мітинг чорнобильців у Києві з нагоди 17-ї річниці Чорнобильської аварії.

### 2004

356. **В Чернігові** турбуються про чорнобильців, хоча потрібні корективи до державного бюджету // Пульс недели. – 2004. – 14 мая.

357. **Замах** на чорнобильського лідера // Пульс недели. – 2004. – 2 апр.

У Києві скоєно замах на життя президента Всеукраїнської громадської організації «Союз Чорнобиль України» Юрія Андреева.



358. **Їх голос** почуто // Пульс недели. – 2004. – 29 окт. – С. 5.

З мітингу чорнобильців біля стін Верховної Ради України.

359. **Міністру** не чужі чорнобильські проблеми // Наше время. – 2004. – Январь. – С. 6.

Чернігівщину з офіційним візитом відвідав Міністр праці та соціальної політики Михайло Папієв.

360. **На [соціальний]** захист чорнобильців // Уряд. кур'єр. – 2004. – 10 лют. – С. 12.

361. **Невже йде** Чорнобильський розлом? // Демократ. Україна. – 2004. – 18 серп. – С. 9.

362. **Оживає** чорнобильський храм // Теледень Славутич. – 2004. – 22 янв. – С. 3.

Свято-Миколаївський храм у Чорнобилі.

363. **Подвиг** Чернігівського авіаучилища // Пульс недели. – 2004. – 23 апр. – С. 1, 5.

Участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС.

364. **Роза** ветров 86-го // Теледень Славутич. – 2004. – 12 авг. – С. 4.

Про аварію на Чорнобильській АЕС та чернігівських льотчиків, які брали участь у її ліквідації.

365. **Секрети** щорського комп'ютера // Пульс недели. – 2004. – 13 авг.

Про житло для чорнобильців.

366. **Чернігівська** війна // Пульс недели. – 2004. – 4 июня. – С. 5.

Боротьба чорнобильців за свої права.

367. **Чорнобильський** протест // Відлуння квітня 1986 року (спогади безпосередніх учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС) / Черніг. обл. орг. Всеукр. громад. орг. інвалідів «Союз Чорнобиль України»; [голов. ред. А. М. Лігун]. – Київ, 2004. – С. 362.

368. **Чорнобильці** – активна сила // Пульс недели. – 2004. – 6 авг. – С. 2.

369. **Чорнобильського** спасу одкровення // Теледень Славутич. – 2004. – 22 янв. – С. 3.

Про ікону «Чорнобильський спас».

370. **Що дасть** бюджет чорнобильцям? // Пульс недели. – 2004. – 16 окт. – С. 5.

Соціальний захист ліквідаторів аварії на Чорнобильській АЕС.

## 2005

371. **Акція** протесту чорнобильців [у Чернігові] // Пульс недели. – 2005. – 16 дек.

372. **До ювілею** Чорнобильської організації // Пульс недели. – 2005. – 10 мая.

373. «**Забороняю** одержувати 25 рентгенів ...» // Деснян. правда. – 2005. – 5 трав. – С. 11.

Про «Союз Чорнобиль України».

374. **З турботою** про чорнобильців // Пульс недели. – 2005. – 22 апр.

Соціальний захист чорнобильців на Чернігівщині.

375. **Мала** доза – велика біда / М. К. Пустовойт ; розмову вів Я. Ковалець // Деснян. правда. – 2005. – 19 серп.

Про вплив малих доз радіації на пам'ять людини.

376. **Проти** біди – громадою // Сіверщина. – 2005. – 15 квіт. – С. 5.

Про необхідність створення громадських чорнобильських організацій.

377. **Так гартувався** «Союз Чорнобиль України» // Пульс недели. – 2005. – 1 июля. – С. 5.

До 15-ї річниці організації.

378. **Чи буде** вулиця імені чорнобильців у Чернігові? // Пульс недели. – 2005. – 22 апр. – С. 4.

379. **Чи допоможе** чорнобильцям Майдан? // Сіверщина. – 2005. – 20 трав.

Сьома обласна конференція Чернігівської обласної організації Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Союз Чорнобиль України».

## 2006

380. **«Вважати** такими, що працювали...» // Демократ. Україна. – 2006. – 28 верес. – С. 6.

Про Михайла Костянтиновича Рудика – учасника ліквідації аварії на ЧАЕС. Проживає в м. Ніжин.

381. **Військова** тривога у Півцях. І цивільна // Пульс неділи. – 2006. – 7 апр. – С. 4.

382. **Із батальйону** совісті. Два «Н» Михайла Рудика // Вісник Чорнобиля. – 2006. – 21 жовт. – С. 4.

Ліквідатор аварії на ЧАЕС М. К. Рудик.

383. **Мала** доза – велика біда // Деснян. правда. – 2006. – 19 серп. ; Вісник Чорнобиля. – 2006. – 29 квіт. – С. 6.

Про 25 рентген, які мали служити пропусковим порогом до категорії учасників ліквідації аварії.

384. **Метаморфози** атомної дози // Пульс неділи. – 2006. – 7 апр. – С. 6.

Вплив радіації на людський організм.

385. **Проти** біди ішли авіахіміки: 20 років Чорнобильської трагедії // Вісті Сосниччини. – 2006. – 29 квіт.

В. Макуха – ліквідатор, дезактиватор радіоактивно забруднених вертольотів на аеродромах Півці та Малійки.

386. **Роза** ветров 86-го // Байнетов Д. Ф. Черниговские авиаторы / Д. Ф. Байнетов. – Чернигов, 2006. – С. 961–968.

Про чернігівських авіаторів, які першими брали участь у ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС.

387. **Чорнобильська** передова Анатолія Лігуна: Дзвін пам'яті нам душі обпікає, дим полиновий очі роз'їдає... // Деснян. правда. – 2006. – 26 квіт. – С. 2, 3.

Співавт.: Кравченко Г., Романенко В.

388. **Чуйність** поспішає на допомогу // Вісник Чорнобиля. – 2006. – 30 верес. – С. 7.

Про ветерана ЧВВАУЛ, ліквідатора В. І. Соболева.

## 2007

389. **Виконати** не можна. Як же виконати? // Демократ. Україна. – 2007. – 6 черв. – С. 5.

Соціальний захист чорнобильців.

390. **Під радіаційним** саваном // Деснян. правда. – 2007. – 7 черв. – С. 7.

Кладовища у зоні відчуження.

## 2009

391. **Бо кожен** день болить Чорнобиль // Демократ. Україна. – 2009. – 6 черв.

392. **Болить** Чорнобиль // Деснян. правда. – 2009. – 10 груд. – С. 3.

Під егідою Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Союз Чорнобиль України» у Києві відбувся мітинг на захист прав ліквідаторів.

393. **В пам'яті** поколінь житиме їхній подвиг // Нові горизонти. – 2009. – 21 листоп.

394. **І буде** пісня про Чорнобиль... // Деснян. правда. – 2009. – 4 серп.

Творчість заслуженого артиста України Анатолія Кобзаря про чорнобильську трагедію.

## 2010

395. **Весна** край жовтої трави // Вісник Чорнобиля. – 2010. – 23 жовт. – С. 7.

396. **Білий** птах із чорнобильською ознакою // Деснян. правда вільна. – 2010. – 23 лют.

397. **Захист** прав чорнобильців – справа рук самих чорнобильців // Деснян. правда. – 2010. – 15 квіт. – С. 3.

398. **Не умре** чорнобильське село // Біла хата. – 2010. – 29 квіт.

399. **Понтонна** переправа врятувала Київ // Черніг. відом. – 2010. – 15 груд. – С. 16.

Про полковника у відставці Володимира Яковича Савостьянова – учасника ліквідації аварії на ЧАЕС.

400. **Ріже** душу село... // Вісник Чорнобиля. – 2010. – 23 жовт. – С. 7.

Про села, які опинилися в зоні радіоактивного забруднення.

401. **Сувора** правда історії // Отчий поріг. – 2010. – № 4. – С. 11.

Презентація книги Анатолія Лігуна «Двадцять три весни після...» у Чернігівському військово-історичному музеї.

402. **Увічнення** сумного досвіду // Деснян. правда. – 2010. – 6 лют. – С. 2.

Презентація книги Анатолія Лігуна «Двадцять три весни після...» (Чорнобиль у століттях і долях).

403. **Хата** на березі Прип'яті // Деснян. правда. – 2010. – 24 квіт. – С. 3.

Про с. Лелів Іванківського району Київської області, зняте з обліку у зв'язку з відселенням мешканців унаслідок аварії на ЧАЕС.

404. **Через** три війни... // Деснянка вільна. – 2010. – 14 груд. – С. 1, 5 ; Вісник Чорнобиля. – 2010. – 4 груд. – С. 1.

Про полковника у відставці Володимира Яковича Савостьянова – учасника ліквідації аварії на ЧАЕС.

405. **Щоб усіх** пам'ятали // Чорнобильць Придніпров'я. – 2010. – № 1–4. – С. 1.

## 2011

406. **Ми змусили** працювати уряд // Вісник Чорнобиля. – 2011. – 26 берез. – С. 6.

Соціально-правовий захист потерпілих від радіаційного впливу внаслідок Чорнобильської катастрофи.

## 2012

407. **Куди** летять чорнобильські вітри // Деснян. правда вільна. – 2012. – 13 груд. – С. 12.

Хімічна служба ЧВВАУЛ на чолі із Т. М. Кузнєцовим (1934–2008).

408. **Особлива** зона: Анатолію Лігуну – 70! // Деснянка вільна. – 2012. – 16 лют. – С. 8.

409. **Сльоза** жалю і вдячності // Деснян. правда. – 2012. – 13 груд. – С. 6.

Міжнародна виставка «Чорнобиль: Люди – Місця – Солідарність – Майбутнє», приурочена до Дня вшанування ліквідаторів аварії на ЧАЕС у Чернігові.

410. **Що стоїть** за словом «підвищення»?.. // Деснянка вільна. – 2012. – 28 квіт. – С. 3.

Збори членів обласної організації Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Союз Чорнобиль України».

## 2013

411. **Наша** довічна спокута // Деснян. правда. – 2013. – 25 квіт. – С. 4.

Аварія на Чорнобильській АЕС. Опубліковано під псевдонімом Яків Феофанов.

412. **Чорнобиль** – держава – ліквідатори. Рифи взаємин та пошук компромісів // Деснян. правда. – 2013. – 25 квіт. – С. 4.

## 2014

413. **Летіли** на реактор / Юрій Гранчак ; розмову вів Яків Ковалець // Деснян. правда. – 2014. – 6 листоп. – С. 6.

Про участь авіаполку Чернігівського вищого військового авіаційного училища льотчиків у ліквідації аварії на ЧАЕС.

## 2015

414. **Без забрала**, без дозиметра – у бій // Деснян. правда. – 2015. – 28 трав. – С. 3.

Про проблеми чорнобильців.

415. **Віктор** Кичай – моряк і чорнобильць // Деснян. правда. – 2015. – 23 квіт.

416. **Рани** Чорнобиля, або Ліквідація – ліквідаторів // Деснян. правда. – 2015. – 19 берез. – С. 6.

417. **Соціум**, а в ньому інваліди... Всеукраїнський чорнобильський семінар у Чернігові // Деснян. правда. – 2015. – 29 жовт. – С. 7.

## 2016

418. «**Диверсантом**»... до рідної хати // Деснян. правда. – 2016. – 15 груд.

Зона відчуження

419. **Стоїть** хата у Заліссі. А поруч Чорнобиль // Наш край. – 2016. – 15 груд. – С. 5.

## 2017

420. **Моя** чорнобильська парабола, або Ми знову край четвертого реактора // Деснян. правда. – 2017. – 27 квіт. – С. 5.

До 31-ї річниці Чорнобильської трагедії.

2018

421. **А ви** лежали під «Катюшею»? або Падав білий цвіт...// Деснян. правда. – 2018. – 9 серп. – С. 5 ; Наш край. – 2018. – 13 груд. – С. 6.

Нарис про чернігівця О. С. Колоду – полковника у відставці, ліквідатора наслідків аварії на ЧАЕС.

422. **Віктор** Бакоцький і рівняння: як поділити три на сім... // Деснян. правда. – 2018. – 20 груд. – С. 14.

Нарис про В. В. Бакоцького – ліквідатора аварії на ЧАЕС І категорії з Чернігова, члена обласної організації «Союз Чорнобиль України».

423. **Сатанинський** реактор і місцева влада // Чернігівщина. – 2018. – 13 груд. – С. 13.

424. **Чорнобильська** ампутація // Деснян. правда. – 2018. – 7 черв. – С. 3.

Розмова з ліквідатором аварії на ЧАЕС І категорії Михайлом Щербиною.





## ТВОРИТЬ, МАЕСТРО, І НАДИХАЙТЕ

Ось уже сім десятиліть торує земні стежки письменник, поет, літературний критик, мовознавець, журналіст Яків Ковалець. У доробку творця слова понад десяток книг, більшість із яких поезії. Він лауреат премій імені Олекси Десняка та Василя Блакитного.

Народився у Талалаївці на Чернігівщині. Тут пройшло дитинство, тут усотував любов до рідної землі, що згодом вилилася римованим словом у душевних віршах.

Мій рідний край, за все тобі спасибі!

Тут я пізнав уперше й назавжди

Правічну суть добра, земне тяжіння хліба,

Роботи щедрі й радісні плоди.

Учителював на Роменщині, працював у районній газеті у рідному селищі, у «Гарті», «Чернігівських відомостях» та інших виданнях. З-під журналістського пера ювіляра вийшло чимало публікацій і в «Нашому краї». Багатогранне бачення життя дозволило письменнику передати у своїх творах усю глибину людських страждань під час голодомору, адже серед постраждалих – рідні та близькі автора. На сторінках книг Якова Феофановича навіки залишилися живими в'язні фашистських таборів, учасники Параду Перемоги, воїни-афганці. Не з розповідей знає про жахи чорнобильської трагедії.

Серцем відчуває невидимий зв'язок із минулим рідної України. Тому неповторно, різнобарвно, як художник, змальовує красу землі дідів-прадідів. Саме тому його милозвучні, як пісня, поезії «Утечу на Січ» і «Чотири броди» покладено на музику. Твори у перекладах читають у Польщі та Чувашії. Останні кілька років творчість Якова Феофановича просотана новою тематикою, трагічною і чорною, як крило крука, бо його Україну розривають на шматки. Війна на сході болем відгукнулася у серці поета

віршем «Густа кров»:

Дружина каже – дихни,  
А я не можу дихнуть,  
Я живу у стані війни,  
Знов Україну б'ють.

Чималу частину доробку автора у всі роки творчого життя займали твори про вічне – любов і вірність. Автор люб'язно поділився із читачами «Нашого краю» ще від руки написаним віршем:

Школо, школо, трепетна, мов чайка,  
Я тебе так трепетно любив.  
За твої екзамени відчайні,  
За добро і радості мотив.  
Тебе любив за те, що раптом  
У десятій клас до нас прийшла  
Кароока у біленькім платті  
Дівчина з сусіднього села.  
Вона теж була неначе чайка,  
Відчуваю знов її крило.  
Здрастуй, дорога моя школярко,  
Ніби вчора то у нас було...

Летить далі, маестро, скрізь свої незвідані світи, творить і надихайте.

**Алла Пирог**

## ВИДАТНІ ПОСТАТІ ЧЕРНІГІВЩИНИ

1974

425. **І спів** бандури // Комсом. гарт. – 1974. – 12 листоп.

Про артиста Чернігівської обласної філармон Тодося Максименка.

1977

426. **Неопалимі** сторінки [щоденника журналіста В. Косяненка] // Комсом. гарт. – 1977. – 20 верес.

1979

427. **Бронзовий** призер [Анатолій Усольцев] // Комсом. гарт. – 1979. – 15 трав.

428. **...Зазвучала** кобза // Літ. Україна. – 1979. – 6 квіт.

Про вшанування пам'яті кобзаря Петра Федоровича Ткаченка (Галашка) (02. 01.1879 – 03.01.1919) на Чернігівщині.

429. **Коли** усміхається Ігор // Комсом. гарт. – 1979. – 26 квіт.

Про майстра спорту з боротьби дзюдо Ігоря Богдановича.

430. **На старт** виходжу, щоб перемогти... // Комсом. гарт. – 1979. – 20 жовт.

Про Руслана Волощука – рекордсмена області зі спортивної ходьби.

1980

431. **Висота** Леоніда Попова [космонавта] // Комсом. гарт. – 1980. – 12 квіт. – С. 2.

432. **Злетів** біля Десни // Комсом. гарт. – 1980. – 4 груд.

Нарис про космонавта Леоніда Кизима та період його навчання в ЧВВАУЛ.

433. **Майстерський** почерк // Комсом. гарт. – 1980. – 25 берез.

Про чернігівку Надію Таратухіну – майстра спорту з легкої атлетики. Оpubліковано під псевдонімом Я. Юрійчук.

434. **На олімпіаді** стартує Тищенко // Комсом. гарт. – 1980. – 5 серп. – С. 4.

Легкоатлет Віталій Тищенко – уродженець м. Носівка.

435. **Щасливий** місяць червень // Шляхом комунізму (нині «Наш край»). – 1980. – 3 лип.

Про чернігівську легкоатлетку Тетяну Їжу. Оpubліковано під псевдонімом Я. Юрійчук.

## 1981

436. **«В поколіннях я озвуся...»** // Комсом. гарт. – 1981. – 27 січ.

Відзначення 90-річчя від дня народження П. Г. Тичини (1891–1967) в Чернігівській області.

437. **На лижні** – тезки // Комсом. гарт. – 1981. – 24 берез.

Члени збірної України з лижних перегонів Володимир Стеценко і Володимир Писарев.

438. **Післямова** до діалогу // Комсом. гарт. – 1981. – 20 січ.

Про майстра спорту з плавання Тетяну Решетіну з Чернігова. Оpubліковано під псевдонімом Я. Юрійчук.

439. **Тільки** вперед // Деснян. правда. – 1981. – 21 черв.

Про полковника прикордонних військ Григорія Федотовича Галутву.

## 1982

440. **І знову** чемпіон світу // Деснян. правда. – 1982. – 5 берез. – С. 4.

Чернігівський лижник Олександр Батюк.

441. **Світліє** і глибочиться душа // Комсом. гарт. – 1982. – 11 лют.

Розповідь про самодіяльного композитора Федора Трифоновича Литвиненка.

## 1983

442. **Наливається** калина... // Комсом. гарт. – 1983. – 21 лип. – С. 4.

Артист обласної філармонії Василь Нечепа.

443. **Олександр** Батюк: перемогти себе // Деснян. правда. – 1983. – 13 квіт.

Український лижник, чемпіон світу. Спортивну кар'єру розпочав у Чернігові.

444. **Щастя** – усе життя любити // Молодь України. – 1983. – 15 лют.

Нарис про В. В. Шевчука – випускника ЧВВАУЛ, який здійснив свій подвиг у мирний час.

## 1984

445. **Син** землі // Комсом. гарт. – 1984. – 8 берез. – С. 3 : фот. Перебування Ю. Гагаріна в Чернігові 25 травня 1964 р.

## 1985

446. **Тарасове** благословення // Комсом. гарт. – 1985. – 10 груд. – С. 3.

До 160-річчя повстання декабристів. Про Олександра Якубовича, уродженця с. Липове Талалаївського р-ну.

## 1986

447. **Аман** булінгар – будь живий! // Патріот Батьківщини. – 1986. – 7 листоп.

Про В. Д. Драгунова.

448. **Олександр** Батюк: рік пошуків і перемог // Деснян. правда. – 1986. – 18 січ.

Нарис про заслуженого майстра спорту з Чернігова О. Батюка.

## 1987

449. **А матіола** цвіте // Комсом. гарт. – 1987. – 29 верес. – С. 3 : фот.  
Про Аллу Кудлай.

## 1988

450. **Космічний** рік [1987–1988] Володимира Титова // Черніг. вісник. – 1988. – 29 груд. – С. 3.  
451. **Пісні** – пам'ятники // Культура і життя. – 1988. – 30 жовт. – С. 1.  
Нарис про В. В. Шевчука.

## 1989

452. **Воскрес** вогнем нового дня: до 90-річчя М. Сеспеля // Комсом. гарт. – 1989. – 9 груд. – С. 5.  
453. **Звинувачень** не визнав [Гуцик І. Т. Розстріляний 1937 р.] // Патріот Батьківщини. – 1989. – 13 серп.

## 1990

454. **Розповідь** про покликаного революцією // Шляхом комунізму (Нині «Наш край») – 1990. – 7 листоп. – С. 3.  
Про Романа Коцюбинського – сина класика української літератури М. М. Коцюбинського.  
455. **Романів** день // Відкриваючи заново. – Київ : Молодь, 1990. – С. 60–70.  
Про Р. М. Коцюбинського.

## 1991

456. **Сіверський** гетьман, або Зерна з чужого поля // Комсом. гарт. – 1991. – 13 лип. – С. 5.  
Про Дем'яна Многогрішного.

## 1992

457. **Романівна** з Чайкиного // Черніг. відом. – 1992. – 7 серп.

Про начальника ремонтно-будівельної ділянки житлово-комунального господарства Новозаводського району Чернігова Олександрю Романівну Садову.

## 1993

458. **Село** не повинно загинути // Гарт. – 1993. – 5 лют. – С. 4.

Перебування Л. Д. Кучми на Чернігівщині.

459. **Зелене** поле // Життя Полісся. – 1993. – 30 черв. ; 7 лип.  
Про полковника Мартина Небабу.

## 1994

460. **Віталій** Косих – учора, сьогодні, завтра // Черніг. відом. – 1994. – 17 черв. – С. 2.

461. **Глибока** дорога: Одісея політв'язня // Гарт. – 1994. – 28 жовт. – С. 4.

Про І. Х. Федорченка з с. Радянська Слобода Чернігівського р-ну.

462. **Читаю** чернігівську Біблію: до 175-річчя від дня народження П. Куліша // Гарт. – 1994. – 5 серп. – С. 3, 5 ; 12 серп. – С. 5.

463. **Шукаю** чернігівську Біблію // Вісті Бознянщини. – 1994. – 31 серп., 10 верес., 14 верес. ; Черніг. вісн. – 2000. – 13 січ. – С. 4 ; Черніг. відом. – 2000. – 14 січ. – С. 5.

П. Куліш – перекладач «Біблії» на українську мову.

## 1995

464. **Доля** Романа: про молодшого сина М. Коцюбинського // Черніг. відом. – 1995. – 1 верес. – С. 5 ; 15 верес. – С. 5.

465. **Чи годиться** для чернігівського Титова американський «Дискавері»? // Гарт. – 1995. – 10 лют. – С. 1, 6.

Космонавт В. Титов, випускник ЧВВАУЛ, родом з Борзни.

466. **Чураївна**, Роксолана, полонянка з Бігача... // Гарт. – 1995. – 3 берез. – С. 4–5.

Про Марію Петрівну Жук з Бігача.

### 1996

467. **Другий** Хмельницький з Борзни // Гарт. – 1996. – 11 жовт. – С. 9.

Про Семена Палія. Народився у Борзні.

### 1997

468. **Великі** надії Миколи Малого (директора «Чернігівторфу») // Уряд. кур'єр. – 1997. – 30 січ. – С. 5.

Підприємству виповнилося 150 років.

### 1998

469. **В однім** строю // Черніг. відом. – 1998. – 27 берез. – С. 4.  
Про Леоніда Каденюка.

470. **За селом** Президента [Л. Д. Кучми] // Черніг. відом. – 1998. – 13 берез. – С. 6.

471. **Надійна** опора // Черніг. відом. – 1998. – 17 квіт. – С. 3.

Про Р. Т. Савченка – президента Чернігівської торгово-промислової палати.

472. **Степан** Ніс [1829–1899] // Сіверян. літопис. – 1998. – № 4. – С. 78–81.

Український етнограф і фольклорист, лікар, уродженець с. Понори Талалаївського р-ну. Працював у Чернігові та Городні.

### 1999

473. **Важке** щастя // Деснян. правда. – 1999. – 17 серп.



Кавалерідзе І. П. – видатний скульптор, кінорежисер, драматург. Народився в с. Сильченкове Талалаївського р-ну.

474. **Його** покликання: служба дні і ночі // Кримінал. Обов'язок. Право. – 1999. – № 3–4. – С. 12.

Інспектор дорожньо-патрульної служби Андрій Гарам.

475. **Не віддам** тебе осені // Черніг. відом. – 1999. – 1 січ. – С. 6.

Виступаючи на чернігівській сцені, народний артист України Олександр Василенко виконав у прем'єрній інтерпретації патріотичну пісню «Утечу на Січ» на слова Якова Ковальця.

476. **По Україні** йде кобзар Нечепа // Черніг. відом. – 1999. – 22 січ. – С. 8.

Цикл благодійних концертів кобзаря «Україна пам'ятає», присвячених народному художнику Данилу Нарбуту.

477. **Серцем** линув на Полісся // Черніг. відом. – 1999. – 12 лют. – С. 6.

Творчий портрет чернігівського композитора А. Сухоноса.

## 2000

478. **Біла** троянда різдвяної ночі // Черніг. відом. – 2000. – 21 січ. – С. 6.

Мистецький дует поетеси С. Охріменко та композитора А. Сухоноса. Стаття опублікована під псевдонімом Я. Юрійчук.

479. **Лечить** и тело, и душу // Пульс недели. – 2000. – 15 юня. – С. 1, 4.

Про головного лікаря міської лікарні № 1 Віктора Виноградова.

480. **Похвальное** слово Леониду Кучме // Пульс недели. – 2000. – 22 нояб. – С. 4.

481. **Світильник** церкви [Філарет (Гумілевський)] // Черніг. відом. – 2000. – 6 січ. – С. 6.

482. **Сліди** на снігу... // Черніг. відом. – 2000. – 28 січ. – С. 6.

М. Коцюбинський і громадська бібліотека (нині Черніг. ОУНБ ім. В. Г. Короленка).

### 2001

483. **Сіверянський** гетьман та що може жінка // Черніг. відом. – 2001. – 24 серп.

Про гетьмана Дем'яна Многогрішного.

### 2002

484. **Його** тривоги і надії // Черніг. відом. – 2002. – 5 квіт. – С. 2.

Про О. Соколова.

485. **Крилаті** люди // Черніг. відом. – 2002. – 12 квіт. – С. 3.

Про полковника у відставці Дмитра Федоровича Байнетова.

486. **Мов космічна** планета – Чернігів // Черніг. відом. – 2002. – 12 квіт. – С. 3.

Про космонавта П. І. Климука.

487. «**Офіцерська**» лижня // Черніг. відом. – 2002. – 11 січ. – С. 12.

Про біатлоністку Н. Лемеш. Нагороджена орденом княгині Ольги III ст.

488. **Турбота** про кожну людину // Орієнтир. – 2002. – № 2. – С. 39–40.

Про О. Соколова.

### 2003

489. **Афганські** грані // Орієнтир. – 2003. – № 1. – С. 35–36.

Про сільського голову с. Тупичів Зою Іванівну Грибенко.

490. **Зустрівся** мер [О. Соколов] з ветеранами // Орієнтир. – 2003. – № 4. – С. 50.

491. **Іван** Плющ – за реформи // Черніг. відом. – 2003. – 18 квіт. – С. 4.

492. **Із кобзарського** джерела [кобзарів В. Нечепи та В. Литвина] // Черніг. відом. – 2003. – 24 січ.

493. **На міжнародному** фестивалі // Теледень Славутич. – 2003. – 17 июля. – С. 13.

Концерт Василя Нечепи в м.Фьорде (Норвегія).

494. «**Новачок**» Дмитро Ковтун // Орієнтир. – 2003. – № 3. – С. 10.

495. **Танк** на площі // Орієнтир. – 2003. – № 3. – С. 10–11.

Про В'ячеслава Олександровича Сорокіна.

## 2004

496. **Важке** щастя, або Вибачення Хрущова // Чернігівщина incognita / [редкол.: О. Б. Коваленко (голов. ред.) та ін.]. – Чернігів, 2004. – С. 216–220.

Про Івана Кавалерідзе – видатного українського скульптора.

497. **Висока** її муза молода: Людмилі Студьоновій – бібліографу, краєзнавцю // Чернігівщина краєзнавча : календар 2005. Чернігівське земляцтво / авт.-упоряд.: І. Корбач, В. Устименко. – Київ, 2004. – С. 124.

498. **Земне** тяжіння // Пульс недели. – 2004. – 6 авг. – С. 1, 5.

Про М. П. Дейкуна.

499. **Патріот**, воїн, дослідник // Пульс недели. – 2004. – 17 дек. – С. 6.

Нарис про М. П. Таратина – відомого краєзнавця, автора книг про рідний край, уродженця с. Вихвостів Городнянського р-ну.

500. **Політрук** Данило Кучма // Пульс недели. – 2004. – 8 окт. – С. 6.

Нарис про батька Президента України Л. Кучми.

501. **Рідні** джерела // Пульс недели. – 2004. – 16 июля. – С. 1.

Про родину Л. Д. Кучми.

## 2005

502. **Alter ego** академіка [директора Книжкової палати України М. І. Сенченка] // Пульс неділи. – 2005. – 13 мая. – С. 5.

503. **Важке** щастя, або Вибачення Хрущова. Видатний кінорежисер, скульптор, драматург – наш земляк І. Кавалерідзе. Як склалася доля митця? // Пульс неділи. – 2005. – 17 июня. – С. 6 ; Деснян. правда. – 2005. – 17 черв.

504. **Завжди** з людьми // Пульс неділи. – 2005. – 12 авг. – С. 1.

Про підполковника запасу Олександра Шпунта.

## 2009

505. **На рідній** і чужій землі: чи буде пам'ятник сину чернігівського підчашого, гетьману України Мазепі? // Деснян. правда. – 2009. – 24 берез. – С. 5.

## 2013

506. **Левко** Лук'яненко і правота великої події // Деснян. правда. – 2013. – 21 листоп. – С. 5.

## 2014

507. **«Маркіз** де Карабас» зі Стольного // Деснян. правда. – 2014. – 31 лип. – С. 1, 5 : фот.

Про українського художника Бредюка Павла Федосійовича. Народився у с. Стольне Менського р-ну.

508. **«Самоволка»** генерала // Деснян. правда. – 2014. – 3 лип. – С. 5.

Про генерал-майора Бориса Васильовича Сташка. Народився в Тульчині.

509. **Чураївна**, Роксолана, полонянка з Бігача... / Яків Ковалець // Деснян. правда. – 2014. – 10 квіт. – С. 6.

Про Марію Петрівну Жук з Бігача.

## 2015

510. **Alter** ego професора інформатики, або Де книг свята небесна правда // Деснян. правда. – 2015. – 10–11 черв. – С. 9.

Про директора Книжкової палати України, професора Миколу Івановича Сенченка.

511. **Подвиг** лікаря Миколи Сердюка, або Диви, яке ліліє-нятко // Деснян. правда. – 2015. – 10 верес. – С. 6.

Нарис про головного лікаря санаторію «Остреч» поблизу Мени М. І. Сердюка.

## 2016

512. **Далеко** від Батьківщини – з Україною в серці // Деснян. правда. – 2016. – 18 серп. – С. 5.

Про А. І. Москаленка – полковника у відставці, голову ради обласної організації ветеранів України, почесного громадянина Чернігівської області.

## 2019

513. **Світиться** в душу блакить // Світиться в душу блакить. – Чернігів, 2019. – С. 7–12.

Про В. В. Роменця.

514. **Чи в тобі** прокинулась держава? // Наш край. – 2019. – 22 серп. – С. 13.

Пам'яті журналіста, державного службовця Володимира Лисенка.

## Я ТЕЖ БОГДАН

Наперед добросердно застерігаю, що таку назву до свого репортажного і публіцистичного виступу я поставив, майже як і відомий український письменник Павло Загребельний до свого роману «Я – Богдан». Роман сповнений тонкої новобудовчої, новаторської жилавості, авторським баченням у підході до історичних подій. Якимось у нашій розмові Павло Архипович підкреслив, що треба не боятись рушити застарілі, застійні стереотипи. І сам зробив так, залучивши до монологу головного героя.

Назва мого виступу-есе не запозичення. А коли вже мене забагнуть чи то легко, чи то з дошкульними інтонаціями знічев'я звинувачувати у плагіатстві (хоча подібне в літературних колах було, траплялося), то я дещо, як бачимо, видозмінив канву і дав близькозначеннєвий заголовок «Я теж Богдан». Виходжу з того, що кожен українець тією чи іншою мірою має бути Богданом, жити і всотувати його боріння за незалежну Україну.

Історична подія відбулася 18 травня 2017 року в чернігівському сквері імені Богдана Хмельницького. Тут було розвернуто пам'ятник відомому гетьману України на 180 градусів, обличчям до П'ятницької церкви. Гетьман став дивитися на Київ, а не на Москву, як було раніше. Я був свідком і учасником цієї події українського і міжнародного масштабу. Про неї широко повідомляли різні видання, інтернет-видання. Ось пряме «включення» одного з повідомлень:

КОР.: Нагадаємо, що сам пам'ятник встановили в 1956 році з нагоди 300-літнього ювілею «возз'єднання» України з Росією. Проте, як зауважив учений секретар Національного історико-архітектурного заповідника «Чернігів стародавній» Сергій Черняков, у місті давно точаться суперечки стосовно первісної ідеї авторів встановлення монумента. Рішення про напрямок

орієнтування пам'ятника, за згадками очевидців, приймав тодішній перший секретар міськкому, який розпорядився, аби гетьман дивився в напрямку запроєктованої будівлі міськкому партії. Проте нині історична справедливість встановлена, зауважив Сергій Черняков.

**ЧЕРНЯКОВ:** Покійний Андрій Антонович Карнабед, охоронець чернігівської старовини, вказував на те, що Богдан має дивитися обличчям до церкви, а не спиною стояти. Богдан Хмельницький – це один із перших полководців і гетьманів України, який об'єднав Україну. Це історична особа і він повертається обличчям до України.

**КОР.:** Неабияким святом розворот пам'ятника Хмельницького став для чернігівського пенсіонера, журналіста Якова Ковальця. Чоловік на radoщах навіть видерся до робітників, що в цей час працювали на рiштуваннях, аби закарбувати цю історично важливу мить на фото.

**КОВАЛЕЦЬ:** Я тримався за шаблю Богдана Хмельницького, жаль, що не дістав булави, трохи не дали будівельники, сказали, що пора злазити. Це наша українська булава, ми за неї всі тримаємося, це історична мить і ми повинні гордитися – і Богданом Хмельницьким, і Україною.

Тут, бачите, розповідають, що я «на radoщах» видерся до робітників на рiштування навколо пам'ятника. Підкреслю, що це були не так radoщі, як поклик вкотре усвідомити себе справжнім українцем і закликати до цього інших. А щодо «видерся» так це точно. Я піднімався на палуби триповерхових рiштувань, як скелелаз, вузенькою, прямовисною, трубчатою драбиною. Спочатку було «легко», далі «важче». Працювали ноги й руки і було бажання досягти цілі, а монтажники услід говорили про техніку безпеки.

Невже за руїною руїна?

Нібито звикаю до галопуючої, схарапудженої, нищівної руйнації, яка твориться у нашій країні. Але тяжко звикаю. І не

звикну. Поставали обезголовлені, обезтілені з голови до ніг п'єдестали, як натяк на уже безликих язичницьких бовванів, як сталактити і сталагніти у печерній і електронно-кіберній свідомості наших добровільних і чиновних активістів. І нічого не ставиться взамін. Ідеш мовби оточений димарями від хат, спалених окупантами в лиху годину минулої війни 1941–1945 років. І в нас нині нова окупація на Сході України.

Повторюю, тяжко звикаю до руйнації. І не звикну. Стрепенулось серце, коли тоді побачив риштування, висотний підйомний кран, товстелезні вірвовки і троси навколо пам'ятника Богдану Хмельницькому у Чернігові. Невже дійшли і до нього, хочуть скинути з п'єдесталу. Ні – тільки повернути погляд, усю фігуру в протилежний бік. Перед цим проводилися розмови в пресі, різноманітні наради, симпозіуми із запитаннями, чому визволитель України XVI століття дивиться в напрямку на Росію. І от місцевою владою при наполяганні політиків, громадських активістів прийняте таке належне рішення. В мене відлягло від серця. Не знімають!

Пригадалась розмова у сімдесятих роках із чернігівцем, головним інженером механічного заводу Андрієм Геращенком, для якого цей «Гетьманський сквер» як він називав, був улюбленим місцем для відпочинку. І не просто відпочинку, а й наснаженням українською історією, яку він брав собі на розум і серце разом із «сопроматом» та технічними відкриттями Патона, з якими знайомився, навчаючись в Чернігівському технологічному університеті. І тоді він чи то запитав у мене, чи дорікнув скульпторам, архітекторам, а то й місцевій владі, чому це, мовляв, пам'ятник стоїть спиною до міста. І однозначно був за те, щоб український гетьман не дивився на окупаційну Росію – як на щось братсько-виручальне. Може та Переяславська рада 1654 року замордувала Україну? Куди тій Україні було тоді податись, щоб зберегти націю. Хмельницький боровся за неї, за незалежність.



Я дивився на риштування, на будівельників-монтажників, на багатьох чернігівців, які були присутні тут. Одні захоплено, інші тривожно-стримано сприймали цю подію. Знаменну, історичну.

Я dorостаю до неї, до Богдана. Він так ревно і так кривно боровся за Україну. І підростаю до незалежності, до нації, до Богдана.

Нехай розкаже квадрокоптер

Як я був там, на вершинному майданчику металевих трубчатих риштувань навколо постаті Богдана, поруч із його гетьманською булавою і шаблею, від нас із Богданом на змах руки, на змах шаблі, зависло у польоті таке щось крилате срібно-біле, схоже на паперового змія чи дитячого літачка. Дивись, хтось із присутніх таким чином вийшов на зв'язок із гетьманом. Так, це був зв'язок і його сфокусували оператори Чернігівської міської телекомпанії «Новий Чернігів» за допомогою квадрокоптера – літаючої відеокамери, яка під керуванням із землі може робити висотні сюжетні зйомки. Я його назвав ангелом-охоронцем біля пам'ятника у розмові з телеоператором Дмитром Васильчуком. Він усміхнувся на знак внутрішньої згоди і дав якусь нову команду своєму пілоту-помічнику. Чи думав Богдан, яка техніка загляне в Україну через століття. Та поруч з такою технікою Україна знову в руїні. Здається, П. Куліш так назвав наше горьове минуле. А он як плакав і закликав Тарас Шевченко, цей заклик актуальний і зараз: «Подивіться на рай тихий, на свою країну, полюбіте щирим серцем Велику руїну, розкуйтеся, братайтеся!»

І я пишу серцем такі слова:

Коні у байраці заіржали,  
Розбудивши вранішню зорю.  
Чи в мені прокинулась держава?  
Не про владу власну говорю.  
А про те, що всі єдиним родом,  
Спогадавши Січ, Кармелюка,

Станемо незбореним народом,  
До руки потягнеться рука.  
Січ козацька піднялась на чати...  
З давніх літ яка прекрасна стать  
Ну яку історію ще мати  
Щоб країну сильну будувать.

А воно руїна й руїна. Чому вона постала тоді після повстання Богдана і нині після повстання Майдану? Боремось і до кінця не доборюємось.

Так ось на яких «радощах» «дерся» я до Богдана і тримався за його шаблю.

**Яків Ковалець**



## МАЙСТРИ УКРАЇНСЬКОЇ СЛОВЕСНОСТІ

1970

515. **Вливаючись** у потік людський... // Трибуна хлібороба. – 1970. – 24 верес. – С. 3.

Огляд прози, гумору.

516. **Роздуми** над словом поетичним // Трибуна хлібороба. – 1970. – 6 серп. – С. 3.

1971

517. **Біля** невичерпних тем // Трибуна хлібороба. – 1971. – 1 лип. – С. 4.

Про творчість молодих поетів.

1974

518. **Під райдугою** єднання // Трибуна хлібороба. – 1974. – 21 верес.

Про поета Рауля Чілачаву, який пише вірші грузинською та українською мовами.

1975

519. **Коли** співають млини // Комсом. гарт. – 1975. – 6 лют. – С. 3.

Про творчість Леоніда Горлача.

520. **Обережно** – пам'ять // Трибуна хлібороба. – 1975. – 16 груд. – С. 2.

Про творчість Василя Чухліба.

1976

521. **Побратими** з великого Межиріччя: Юрій Збанацький на батьківщині Кузьми Гнідаша [в с. Салогубівка Роменського р-ну Сумської обл.] // Комсом. гарт. – 1976. – 23 листоп. ; Літ. Україна. – 1976. – 23 листоп.

### 1977

522. **Світлі** помисли: на здобуття премії імені П. Г. Тичини [Р. Лубківський] // Комсом. гарт. – 1977. – 20 січ.

Стаття опублікована під псевдонімом Я. Юрійчук.

### 1981

523. «**В поколіннях** я озвуся...» // Комсом. гарт. – 1981. – 27 січ.

До 90-річчя від дня народження П. Г. Тичини.

### 1984

524. **Де зріло** слово Десняка // Комсом. гарт. – 1984. – 22 берез. – С. 3.

Про письменника Олексу Десняка.

### 1987

525. **Із дзвонкових** криниць братерства // Комсом. гарт. – 1987. – 8 січ. – С. 3.

Книги С. Реп'яха висунуті на здобуття літературної премії ім. П. Г. Тичини.

### 1989

526. **Жага** творчих весноліть // Комсом. гарт. – 1989. – 8 квіт.

Про творчість Ю. М. Мушкетика та перебування письменника на Чернігівщині.

527. **Каганчик**, пам'ятник, листи... // Трибуна хлібороба. – 1989. – 11 берез. – С. 4.

До 175-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка.

### 1992

528. **Благословен** до нього [Т. Г. Шевченка] шлях // Гарт. – 1992. – 22 трав. – С. 6.

529. **Полтавський** вальс, Чернігів, хабанера... // Гарт. – 1992. – 30 жовт.

Про творчість Петра Зуба. Згадує книгу «Царина душі моєї».

530. **Привітаймо** ювіляра [Петра Зуба] // Гарт. – 1992. – 27 лип.

### 1995

531. **До хати**, до серця Куліша // Деснян. правда. – 1995. – 15 серп.

Автор розшукує місце, де знаходився будинок подружжя Кулішів.

532. **На грані** двох світів // Гарт. – 1995. – 13 січ. – С. 6.

Про творчість ніжинського поета Анатолія Шкуліпи.

533. **Поїхали** в Мотронівку до ... хати Куліша // Гарт. – 1995. – 5 серп. – С. 4.

534. **Четвертий** роман Леоніда Горлача // Черніг. вісник. – 1995. – 24 лют. – С. 6.

535. **Шукає** й досі батька син [поет М. Малий] // Наш край. – 1995. – 15 квіт.

### 1996

536. **І поклик** сонячного Фенікса : [І. Драч] // Гарт. – 1996. – 15 берез. – С. 3.

537. **«Всі мої** твори – витоки з рідної землі» // Літ. Чернігів. – 1996. – № 8. – С. 103–107.

Про Мушкетика Ю. М.

### 1997

538. **До хати**, до серця Куліша // Вісті Бознянщини. – 1997. – 28 лют. ; Літ. Україна. – 1997. – 13 лют. – С. 4.

Історичний екскурс про садибу П. Куліша та необхідність її відтворення в наш час.

539. **Засніжена** Сибереж: пам'яті побратима [письменника В. Кезлі] / Яків Ковалець // Літ. Чернігів. – 1997. – № 10. – С. 123–124.

540. **Із дзвонкових** криниць братерства: літературний портрет С. Реп'яха // Гарт. – 1997. – 8 січ.

541. **Накувала** зозуленька // Черніг. відом. – 1997. – 21 листоп. – С. 6.

Петру Зубу – 65 років.

542. **Нові** «капіталісти» при... «буржуйках» / В. Пилипець ; інтерв'ю Я. Ковалець // Черніг. відом. – 1997. – 24 жовт. – С. 5.

## 1998

543. **Із серця** калинової грози. Відомому українському поетові Петру Куценку – 50 // Черніг. відом. – 1998. – 10 лип. – С. 4.

## 2000

544. **І оживе** Ганнина пустинь // Черніг. вісник. – 2000. – 28 черв. – С. 4.

Про відтворення будинку Пантелеймона Куліша в Мотронівці Борзнянського р-ну.

545. **Курень** в центрі Європи // Пульс неділи. – 2000. – 10 авг. – С. 14.

Про відтворення будинку Пантелеймона Куліша в Мотронівці Борзнянського р-ну.

546. **Право на** окреме існування // Черніг. відом. – 2000. – 23 серп. – С. 5.

Про відтворення будинку П. Куліша в с. Мотронівка Борзнянського р-ну.

547. **У Мотронівку** до Куліша / Яків Ковалець // Черніг. вісник. – 2000. – 9 серп. – С. 4.

Про створення історико-меморіального музею-заповідника П. Куліша «Ганнина Пустинь».

## 2002

548. **До 65-річчя** від дня народження Михася Ткача // Літ. Чернігів. – 2002. – № 3–4. – С. 155–160.

549. **Знайомий** і оновлений Куліш // Черніг. відом. – 2002. – 26 лип. – С. 4.

550. **Пантелеймон** Куліш – еволюціоніст і державник // Пульс неділи. – 2002. – 3 окт. – С. 13.

551. **Правда** художнього слова : МихасюТкачу – 65 // Черніг. відом. – 2002. – 11 жовт. – С. 8.

## 2003

552. **Земна** і космічна тривога письменника О. Брика // Літ. Чернігів. – 2003. – № 2. – С. 137–140.

553. **«Я любов і вина, і причина твоя»**: [творчість поетеси С. Охріменко] // Черніг. відом. – 2003. – 20 черв. – С. 4.

## 2004

554. **Опозиція** Василя Блакитного // Пульс неділи. – 2004. – 5 нояб. – С. 5.

555. **У глибину** Шевченкового світу // Пульс неділи. – 2004. – 31 дек. – С. 5.

Творчість Т. Шевченка в житті письменника і журналіста Я. Ковальця.

556. **У соціал-демократичному** «Братстві тарасівців» : до 140-ліття з дня народження М. Коцюбинського // Пульс неділи. – 2004. – 17 сент. – С. 4.

## 2006

557. **Промениста** доля // Пульс неділи. – 2006. – 7 апр. – С. 5.

Про письменника, вченого, літературознавця Ігоря Качуровського. Народився у Ніжині.

## 2007

558. **Вага** років і відстані тривоги // Літ. Чернігів. – 2007. – № 1. – С. 174–179.

Про С. Реп'яха.

## 2008

559. **Вогонь** слова про вогонь доби: на здобуття Шевченківської премії // Біла хата. – 2008. – 14 лют. – С. 3

Представлено Л. Горлача за історичні романи: «Ніч у Вишгороді», «Перст Аскольда», «Руїна».

560. **Ота стежина** в ріднім краї // Деснян. правда. – 2009. – 6 черв. – С. 7.

Про Володимира Сапона.

## 2011

561. **Вчуся** у земляка // Наш Тичина : вірші, роздуми про творчість великого поета. – Чернігів, 2011. – С. 74–78.

562. **Промениста** доля // «Хай твориться вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 166–171

Про Ігоря Качуровського.

563. **Якщо** душа прагне слова // Деснянка вільна. – 2011. – 2 лип.

Ветерану журналістики Павлу Марченку – 80.

## 2012

564. **Вага** років і відстані тривоги // Деснян. правда. – 2012. – 5 лип. – С. 10.

Про С. Реп'яха.

565. **Зорює** клен, красує поле... : [поезія Володимира Пилипця] // Літ. Чернігів. – 2012. – № 4. – С. 165–167.

566. **І лауреат** Чернігівської премії : письменнику Анатолію Дімарову – 90! // Літ. Чернігів. – 2012. – № 2. – С. 120–126.



Нарис про життєвий і творчий шлях відомого українського письменника, лауреата Національної премії ім. Тараса Шевченка та Чернігівської обласної премії ім. М. Коцюбинського.

567. **Михасю** Ткачу – 75! // Деснян. правда. – 2012. – 20 верес. – С. 12.

## 2013

568. **В жоржинах** сонячні кларнети // Деснян. правда. – 2013. – 24 жовт. – С. 6.

Про П. Г. Тичину.

569. **Лист** і серце українця з Мюнхена, або Свій вернувся до своїх : [І. Качуровський] / Я. Ковалець // Деснян. правда. – 2013. – 12 груд. – С. 6.

570. **Рута-м'ята** неприм'ята, або Свята правдива мамина книга // Деснянка вільна. – 2013. – 15 серп. – С. 4.

Про книгу «Мій край. Люди і долі» Марії Вощевської.

571. **Творчість** письменника в контексті української літератури : [Михась Ткач] // Від любові до болю. Творчий портрет Михася Ткача : літературознавчі нариси, критичні статті, рецензії. – Чернігів, 2013. – С. 82–87.

572. **У глибину** Кобзарєвого світу : [Т. Г. Шевченко] // Деснян. правда. – 2013. – 7 берез. – С. 5.

## 2014

573. **Андронікова** балка, або В пеклі і петлі: де народився знаний український письменник, лауреат Шевченківської премії Анатолій Дімаров? // Літ. Україна. – 2014. – 6 лют. – С. 14.

574. **Благословив** Микола Зеров, або Дороги і думи ярошівського сорбонця / Яків Ковалець // Деснян. правда. – 2014. – 15 трав. – С. 7 : фот.

Про життя і творчість українського письменника, мистецтвознавця Василя Петровича Горленка – уродженця с. Ярошівка Талалаївського р-ну.

575. **Творча...** капуста, або Дімаров – завжди подія // Деснян. правда. – 2014. – 5 черв. – С. 6.

## 2016

576. **А квіти** до Тараса – розсипом // Деснян. правда. – 2016. – 16 черв. – С. 8.

Нотатки про урочистості в Каневі з нагоди 155-ї річниці перепоховання праху Т. Г. Шевченка на Чернечій горі, в яких взяла участь капела бандуристів ім. О. Вересая з Чернігова.

577. **«Ти знаєш,** зорі мають присмак сліз...» // Деснян. правда. – 2016. – 25 лют. – С. 7.

Про журналістку, поетесу, члена Національної спілки письменників Людмилу Овдієнко.

578. **У глибину** Шевченкового світу // Трибуна хлібороба. – 2016. – 23 лип. – С. 3.

579. **Яке болюще** і цілюще слово // Трибуна хлібороба. – 2016. – 2 квіт. – С. 3, 5.

Про Людмилу Овдієнко.

## 2017

580. **Я визріваю** із його письма, або Росте в Україні антонівка : [Михасеві Ткачу – 80!] // Деснян. правда. – 2017. – 28 верес. – С. 7 ; Літ. Чернігів. – 2017. – № 3. – С. 50–54.

## ЇХ ПОДВИГИ В ПАМ'ЯТІ ВІЧНІ (ЧЕРНІГІВЩИНА В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ)

Щодалі в минуле відходять події Другої світової війни, то частіше зринає в думках: чи до кінця віддали ми належне тим, хто пішов на смерть заради нашого життя? Стоять на землі нашої тисячі обелісків, у граніті й бронзі викарбовано імена тих, хто поліг на вогневих рубежах. Одначе заборгували ми перед багатьма нашими співвітчизниками головним – пам'яттю. Пам'яттю про всіх і кожного. Подвиг героїв-переможців у цій жахливій війні непідвладний часу, як й наша щира та безмежна вдячність їм – людям, які виявили нездоланну мужність та незламність духу в боях за рідну землю та свободу країн Європи.

Яків Феофанович Ковалець протягом всього свого творчого життя намагається донести до нащадків історичну правду про цю війну та її героїв, їх подвиги, зробити все для того, щоби ніколи не перервався зв'язок поколінь.

### 1972

581. **Кореспондент** «Правды» [в роки Другої світової війни Я. К. Ротач з с. Слобідка Талалаївського р-ну] // Комсом. гарт. – 1972. – 9 трав.

### 1977

582. **Дорогою** на Змітнів // Комсом. гарт. – 1977. – 18 жовт.  
Про військового льотчика Г. С. Банченкова, який 23 серпня 1941 року таранив ворожий літак над Черніговом.

### 1978

583. **Уроки** життя // Комсом. гарт. – 1978. – 16 берез.  
Про вчительку з Ічні Г. П. Скрипку, учасницю Лосинівського підпілля 1941–1943 рр.

## 1979

584. **Крізь** вогонь : [М. В. Черніков] // Деснян. правда. – 1979. – 9 трав.

585. **Третя** переправа // Комсом. гарт. – 1979. – 17 квіт.

Про П. О. Якуніна, який здійснив свій подвиг восени 1943 р. в боях за визволення с. Бирине Новгород-Сіверського р-ну.

## 1983

586. **Немов** із граніту // Деснян. правда. – 1983. – 15 берез.

Нарис про І. І. Водоп'яна – командира партизанського загону.

587. **Серця**, що кулі зупиняли // Комсом. гарт. – 1983. – 22 лют. – С. 2.

## 1984

588. **Білий** бусол летить над Поліссям // Комсом. гарт. – 1984. – 19 верес.

На місці загибелі В. Коробка (1927–1944) встановлено пам'ятний знак. Народився с. Погорільці Семенівського р-ну.

589. **Як Ви** знайшли мене? // Комсом. гарт. – 1984. – 12 жовт.

Встановлення В. Д. Драгуновим місця поховання туркмена Джули Велімурадова, який загинув у роки Другої світової війни на Чернігівщині.

## 1985

590. **Коли** народжуються зорі // Комсом. гарт. – 1985. – 27 серп.

Нарис про А. К. Драгана – ветерана Другої світової війни, уродженця с. Ольшана Ічнянського р-ну.

591. **Лісова** балада // Комсом. гарт. – 1985. – 30 лип.

Про партизанку Н. Погуляйло. Народилася в Ічні.

592. **Нескорена** околиця [с. Яцево] // Шляхом комунізму (нині Наш край). – 1985. – 4 трав. ; 7 трав. ; 9 трав. ; 12 трав. ; 14 трав. ; 16 трав. ; 23 трав. ; 25 трав.

### 1986

593. **Дорога** на Гайворон // Комсом. гарт. – 1986. – 7 жовт. – С. 3.

Про М. М. Попудренка.

594. **Культпроп** Попудренко // Рад. село. – 1986. – 27 груд., 30 груд.

Період роботи М. М. Попудренка в Бахмачі.

595. **Околиця** незборених // Дзвони пам'яті : книга про трагедію сіл Сумщини та Чернігівщини. – Київ, 1986. – С. 259.

Село Яцево (нині Новоселівка) Чернігівського р-ну спалене у роки Другої світової війни.

596. **Серця** юний вогнеквіт // Комсом. гарт. – 1986. – 30 груд. – С. 2.

Про родину М. М. Попудренка.

597. **Сторінки** щоденника // Комсом. гарт. – 1986. – 5 лип. – С. 3.

Партизанський щоденник М. М. Попудренка.

598. **Юнак** біля прохідної // Комсом. гарт. – 1986. – 25 листоп. – С. 1.

Юнацькі роки М. М. Попудренка.

### 1987

599. **Лісова** балада // Славою овіяні. – Київ : Молодь, 1987. – С. 227–230.

Про Н. Погуляйло. Народилася в Ічні.

600. **Пам'ятає** Брянський ліс // Комсом. гарт. – 1987. – 22 січ. – С. 2.

Поїздка чернігівської молоді до обеліску на місці загибелі М. М. Попудренка.

601. **Партизанський** командир [М. М. Попудренко] // Шляхом комунізму (нині Наш край). – 1987. – 3 січ. – С. 3.

602. **Пісні** партизан, сосни та туман // Комсом. гарт. – 1987. – 7 жовт.

Пісня в житті партизан.

603. **Попудренків** сад : докум. повість / Яків Ковалець // Маяк. – 1987. – 24 січня. – С. 4 ; 29 січня. – С. 4 ; 3 лютого. – С. 4 ; 5 лютого. – С. 4 ; 7 лютого. – С. 3 ; 12 лютого – С. 4 ; 17 лютого. – С. 4 ; 19 лютого.

604. **Чернігівська** область // Вінок безсмертя: вінок безсмертя / авт. кол.: В. А. Маняк [та ін.]. – Київ, 1987. – С. 35–111.

Чернігівщина у роки Другої світової війни. Серед авторів Я. Ф. Ковалець.

## 1991

605. **Коли** вбивці ходять по землі [окупаційний режим у м. Чернігів] // Комсом. гарт. – 1991. – 21 верес. – С. 2.

Співавт. Л. Студьонова.

## 1992

606. **В тіні** чужих зірок // Гарт. – 1992. – 11 груд. – С. 5 ; 18 груд. – С. 4–5.

Партизанський щоденник М. Попудренка.

607. **Заклинання** сліду: начерки про антифашистське підпілля в Чернігові // Наш край. – 1992. – 19 верес., 10 жовт., 17 жовт., 24 жовт. ; 1993. – 12 трав., 19 трав., 26 трав., 29 трав., 2 черв., 9 черв., 14 лип., 28 лип., 11 серп., 18 серп., 8 верес., 15 верес., 18 верес., 22 верес.

Співавт. Л. Студьонова.

## 1994

608. «Хто проллє невинну кров...» // Гарт. – 1994. – 2 груд. – С. 3.

Знищення євреїв у Щорсі (нині Сновськ) під час окупації.

609. **Четверга** могила Олега Кошового // Гарт. – 1994. – 9 груд. – С. 4.

Народився у м. Прилуки.

610. **Чи узнає** хто-небудь, де могила твоя, або Пошук ведуть одержимі // Гарт. – 1994. – 4 листоп. – С. 4 ; 11 листоп. – С. 5.

Розшук невідомих героїв війни В. Д. Драгуновим.

## 1995

611. **Версти** друкаря Лихошви // Солдати перемоги: нариси про учасників параду Перемоги. – Чернігів, 1995. – С. 72–73.

Чернігівець Володимир Савелійович Лихошва – учасник Другої світової війни.

612. **Від Бухенвальда** – до нової демократії? // Гарт. – 1995. – 13 трав. – С. 3 ; 19 трав. – С. 6.

Відзначення 50-річчя визволення в'язнів Бухенвальду.

613. **Від Оболоння** до Чорнобиля земля усіяна кістками // Сіверян. літопис. – 1995. – № 6. – С. 8–11.

Про бої при форсуванні Десни у 1943 р.

614. **Лінія** тиші // Солдати Перемоги. Чернігівці – учасники Параду Перемоги / Черніг. обл. орг. спілки журн. України ; [редкол.: В. П. Борисенко та ін.]. – Чернігів : [б. в.], 1995. – С. 79–81.

Про Григорія Андрійовича Олійника – учасника Другої світової війни. Після війни жив у Варві.

615. **Я в Україні** повернусь // Гарт. – 1995. – 29 лип. – С. 1, 4.

Про чернігівця В. В. Чулакова, який був в'язнем Освенціма.

## 1996

616. **Уже в** травні 43-го визволили партизани рідний край: 21 вересня – день визволення Чернігівщини // Гарт. – 1996. – 20 верес. – С. 1, 8.

## 1997

617. **Спрага** сонця і – любові // Черніг. вісн. – 1997. – 4 січ. Про Григорія Батюка.

## 1998

618. **Чернігів** шанує героя. До 55-річчя з дня загибелі М. М. Попудренка // Черніг. відом. – 1998. – 10 лип. – С. 6.

## 2001

619. **Снігові** лілії // Деснян. правда. – 2001. – 23 жовт. – С. 3. Про учасника Другої світової війни Павла Григоровича Шапку.

## 2002

620. **До 95-річчя** від дня народження М. М. Попудренка // Черніг. відом. – 2002. – 4 січ.

## 2003

621. **Із чернігівського** Валу // Черніг. відом. – 2003. – 17 жовт. – С. 4.

У серпні 1941 року 186 робітників і службовців Чернігова вийшли в ліси для організації партизанської боротьби. Цей загін невдовзі став основним ядром з'єднання партизанських загонів. Серед головних організаторів – М. М. Попудренко.

622. **На берегах** розлуки // Черніг. відом. – 2003. – 26 верес. – С. 4.

Спогади дружини М. М. Попудренка Антоніни Спиридонівни.



623. **На боротьбу** з окупантами // Черніг. відом. – 2003. – 24 жовт. – С. 4.

Організація партизанського руху на Чернігівщині та роль М. М. Попудренка.

624. **Чернігівець** – почесний громадянин Коропа // Черніг. відом. – 2003. – 26 верес. – С. 10.

Про Тимофія Максимовича Корнюшенка.

## 2004

625. **Від оболонського** плацдарму – на Чернігів // Корнюшенко Т. М. На безстроковій службі: про життя, про друзів, про себе / Тимофій Корнюшенко ; [упоряд.: Л. Дерейчук, В. Леус]. – Ніжин, 2004. – С. 187–189.

Всеукраїнська акція «Слава воїнам-визволителям. Пам'ятники розповідають».

626. **Дніпрове** серце Тохтасина // Пульс недели. – 2004. – 1 окт. – С. 4.

Про Т. Бабаєва – учасника визволення Любеча 1943 р.

627. **Командир** роти Віталій Колесников // Пульс недели. – 2004. – 24 дек. – С. 5.

У складі 77-ї гвардійської дивізії визволяв Чернігів восени 1943 р.

628. **«Он біжать** додому чорнобривці...» // Пульс недели. – 2004. – 24 сент. – С. 1.

21 вересня – святкування Дня визволення м. Чернігів.

629. **Партизанські** дороги Петра Мусієнка // Пульс недели. – 2004. – 31 дек. – С. 4.

Стаття опублікована під псевдонімом Я. Юрійчук.

## 2005

630. **Де третя** зірка героя? // Пульс недели. – 2005. – 11 ноября. – С. 5.

Про О. Г. Молодчого.

631. **І діти** вітчизну захищали // Пульс недели. – 2005. – 21 янв. – С. 5.

Про розвідувально-диверсійну групу під командуванням Кузьми Савелійовича Гнідаша.

632. **Коли я** [М. М. Попудренко] буду тут, на Чернігів упаде менше бомб // Пульс недели. – 2005. – 23 сент. – С. 6.

633. **Неизвестный** Александр Молодчий // Пульс недели. – 2005. – 6 мая. – С. 5.

634. **«Попудренків сад»** : місце, де стояв будинок сім'ї Попудренків // Літ. Чернігів. – 2005. – № 2. – С. 148–169 ; Пульс недели. – 2005. – 26 авг. – С. 6 ; 9 сент. – С. 6 ; 30 сент. – С. 6.

## 2007

635. **Чи треба** було партизанам воювати?.. // Скарбниця української культури : зб. наук. пр. / редкол.: О. Б. Коваленко [та ін.]. – Чернігів, 2007–2008. – Вип. 10. – С. 170–172.

## 2008

636. **Ріпкинські** рейди Попудренка // Дзвони пам'яті: Ріпкинщина в роки війни 1941–1945 рр. / Ріпк. земляцтво у м. Чернігів ; [упоряд.: Б. Ф. Юр'єв та ін.]. – Чернігів, 2008. – С. 167–171.

## 2013

637. **Партизанська** війна. Героїка чи авантюра? // Деснян. правда. – 2013. – 7 лют. – С. 8.

Чернігівщина в роки Другої світової війни.

## 2014

638. **Його** армія Донбас звільняла // Деснян. правда. – 2014. – 19 черв. – С. 6.

Нарис про чернігівця В. Я. Савостьянова – ветерана Другої світової війни.

639. **Таємничий** Кузьма Гнідаш і його печатка з картоплі // Деснян. правда. – 2014. – 30 січ. – С. 8.

### 2015

640. **Танув** сніг на долоні... // Деснян. правда. – 2015. – 14 трав. – С. 4.

Про Миколу Андрійовича Ісаєнка.

### 2017

641. **Де третя** зірка Героя? // Деснян. правда. – 2017. – 27 лип. – С. 6.

Про О. Г. Молодчого.

642. **У тринадцять** літ пішов у партизани // Деснян. правда. – 2017. – 20 лип. – С. 6.

Нарис про А. І. Москаленка – голову Чернігівської обласної організації ветеранів України.

643. **Чотири** перепоховання Героя [М. М. Попудренка] // Деснян. правда. – 2017. – 7 верес. – С. 4.

### 2018

644. **Бойова** вишиванка Миколи Попудренка // Деснян. правда. – 2018. – 15 лют. – С. 4.

Експонується у Чернігівському історичному музеї ім. В. Тарновського.

## РЯДКИ, РЯДКИ, А В НИХ – САМЕ ЖИТТЯ

У їхньому дворі дві хати. Коли він приїжджав із Чернігова, завжди чомусь, минаючи простору, тільки збудовану, з великими світлими вікнами на вулицю, повертав до старенької і якось аж побожно, прочинивши скрипучі сінешні двері, спинявся на порозі: «Здрастуй, ну ось я й приїхав». До кого вітається, в хаті ж ні душі! А він, спершись на одвірки, хвилин на п'ять-десять отак застигав і, просвітлений весь, ішов до молодого дуба над дорогою і до калини на межі і вже аж тоді тільки – до хати нової. До запівнічних розмов із батьком-матір'ю, щоб удосвіта вже бути на косовиці (коси коса, поки роса) або корчувати в лісі пеньки (взимку вони аж гоготять у печі та в грубці). Яків приїхав! Щоб уже наступної суботи озватися із свого «Гарту» і розказати на всю область, що був осьдечки у Талалаївці, і траву в пояс косив, і дрова заготовляв, аби не було, як:

Після війни у Липівському лісі,  
За Ниновим, як поле перейти,  
Збирала мати для розпалу хмизу  
У хаті до холодної плити.

І тут же зворушливо, терзаючи серця і душі, додасть:  
Прощай і здрастуй те, що проминуло...  
І в хаті сволок – як небесна путь...  
Моя хатина голос мій почула  
Прошепотіла: «Ти родився тут».

Це тепер, коли й самому аж болить так хочеться стати на поріг своєї рідимої хатини, якої вже немає, втямки чому на мокрому місці були очі в розчуленого ще молодого тоді Якова Ковальця, а нам із його племінником Юрієм не до тих «розмов» із хатою, калиною й дубом – нам, помішаним на спорті, більше хотілося, аби він розказав, як йому ото боролосся на борцівському килимі, що аж доборолосся до кандидата в майстри спорту і чемпіона області. Які там вірші! Ми до них ще не доросли. А

починали доростати, коли Яків Феофанович заводив нас у кімнату, де на зроблених власноруч стелажах книг та книг, тисяч зо дві, мабуть, і всі ним прочитані, брав до рук «Кобзаря» і вагомо казав: «Оце, хлопці, книга життя, вона не одного вивела в люди». Тарасів «Заповіт», «Катерину», «Наймичку» замість коліскової читала малому Яші мати, а батько брав у поле сіяти хліб. З Тарасовими «Думами...» і думою про хліб він і вийшов на своє безкрає газетярське поле сіяти рядки-вірші, рядки-нарис, які проростали рядками життя. Ми з Юрком таки доросли до тих віршів – він, просиджуючи вечори на викорчуваних пенях, щось римував під гітару про юнацьке кохання (їм, Ковальцям, поезія, мабуть, на роду написана), а я, як висіяв свої перші рядки в «Трибуні хлібороба», та так і сію вже роки-роки. Наш тодішній редактор І. П. Немченко давав ще «Комсомольський гарт» і, значуще хитаючи головою, казав нам, початківцям: «Яків написав! Читайте і вчіться як треба!» Ми читали і вчилися. Яків Феофанович часто сам приїжджав на рідні терени і обов'язково щось із «гарячого», прямо з-під пера у «Трибуну» привозив. А як же інакше! Звідси-бо почало писатися ще на початку 70-х його журналістське і літераторське життя. Відомий білоруський композитор Едуард Ханок стверджує, що у творчих особистостей один-два коротких піки, коли створюються найкращі твори. Чи то так здається, чи й насправді Яків Ковалець, одного разу піднявшись на свій творчий Еверест, більше з нього не спускається. У нього й «Талалаївські тополі» у пісню-гімн нашого краю вирости, і «Росте тополя у Чернігові», і «Стрічка на кубанці», «Сіверянський слід», «Розрив-трава», «І вони оживуть», «До серця кожного», «І дам вам нове серце», «Моя Ніневія...» (це все книги – поетичні, художньо-документальні, публіцистичні), і «Гарт» ніколи не забутий, і «Деснянка», тижневики «Чернігівські відомості», «Пульс тижня» і «Демократична Україна». Як Фігаро, встигає всюди – в

Афганістан (там, до речі, служив племінник Юрій), у Чорнобиль, на революційний Майдан, із Президентом Л. Кучмою, спікером І. Плющем про інтерв'ю домовитись, з космонавтом П. Климуком про зоряні світи поговорити і на засіданні «Чернігівського земляцтва» в Києві земляків обняти, а звідси А. Дімарова з ювілеєм привітати, і доньок Олю і Оксану, і дружину Людмилу до серця прихилити, і цим же зболеним серцем над могилами батьків зацікавитись. Про себе він не думає:

І себе я не бачу,  
Тільки їх, тільки їх...

І далі в дорогу – журналіста ноги годують. І його світла голова, й іскра Божа. «Де не сій, там і Яків вродиться», – жартує. Жарти жартами, але де б не бував, звідусіль «привозив» як не книгу, то цикл віршів, нарисів, гарячих репортажів або пісні, які заспівають заслужені й народні артисти України. Його читають у Білорусі й Чувашії, Польщі, вивчають на уроках літератури рідного краю. Дописався Яків! До літературної і журналістської премій імені О. Десняка і В. Блакитного. І до кількох рядків у Вікіпедії. Кілька рядків... А в них – усе життя. Які там його літа?! Вийшовши з голоду і холоду післявоєнного дитинства, прострелений романтикою і духом бунтарства 60-х, гартований спортом і комсомолом 70-х, Яків Феофанович вічно молодий. Він їде у свою Талалаївку, бо все частіше хочеться до землі, де «малесеньке хлібця» врятувало в голодний 47-й, до ластівчиного гніздечка на сволоці, де «колисочка вихалася моя». «Хай твориться вам...» – як іще краще можна побажати творчій людині, ніж словами із назви книги про нього! І хай їздиться «у свій маленький Нинів». А він на те:

Мабуть, мене уже забули  
У ріднім селищі давно...

Ні, не забули! Чекають і люди, і кремезний дуб над дорогою, і калина на межі, і хата отча. Я повз неї ходжу щодня. Вчора,

закутана у віхоли снігів, притихла й похмура, мовчки проводжала мене поглядом сумних очей. А сьогодні – веселий димок із димаря і навстріч вітрам розкрила груди, аж світиться вся, аж біжить на дорогу розказати свою радість: Яків приїхав! І він сам із сінешніх дверей: до кого там моя хата гомонить... «А-а, привіт! Я зайду до вас у редакцію. У дорозі щось під хитавицю вагона трохи навіялось. А мені в голові значуще Немченкове: «Читайте і вчіться як треба – Яків написав!..»

**Михайло Барвінок**



**ДО БАТЬКІВСЬКОГО ПОРОГУ  
(ТАЛАЛАЇВСЬКИЙ КРАЙ У ТВОРЧОСТІ Я. КОВАЛЬЦЯ)**

Мій рідний край, за все тобі спасибі,  
Тут я пізнав уперше й назавжди  
Правічну суть добра, земне тяжіння хліба,  
Роботи щедрі й радісні плоди.

*Яків Ковалець*

**1971**

645. **За струмками** мелодій // Трибуна хлібороба. – 1971. – 25 верес.

Про музичну школу в Талалаївці.

**1972**

646. **Чарівна** українка // Комсом. гарт. – 1972. – 6 черв.

Відома українська артистка Г. П. Затиркевич-Карпинська. Народилася, в с. Болотниця Талалаївського р-ну.

**1974**

647. **Талалаївка:** о землі сіверянська // Комсом. гарт. – 1974. – 6 серп. – С. 2.

**1975**

648. **Один** з шістнадцяти // Деснян. правда. – 1975. – 20 груд.

Про О. Якубовича (1792–1845) – уродженця с. Липове Талалаївського р-ну.



## 1978

649. **Залишаюь** на плацдармі // Трибуна хлібороба. – 1978. – 21 верес.

Про М. У. Чоботька – уродженця с. Рябухи Талалаївського р-ну.

## 1981

650. **Чемерисова** анкета: слідами одного з героїв роману Олеся Гончара «Людина і зброя» // Деснян. правда. – 1981. – 31 жовт.

Про Івана Чемериса – уродженця с. Слобідка Талалаївського р-ну.

## 1982

651. **Талалаївка** – Зугдіді // Деснян. правда. – 1982. – 7 серп.

Про зв'язок трудящих Талалаївського р-ну та Зугдідського р-ну Грузії.

## 1984

652. **Зірниці** віщують грозу // Комсом. гарт. – 1984. – 4 лют. ; 9 лют.

Нарис про народника Я. Стефановича (1853–1915). Похований у с. Красний Колядин Талалаївського р-ну.

## 1998

653. **Талановитий** учень Євгена Адамцевича // Деснян. правда. – 1998. – 15 жовт. – С. 4.

Бандурист Ігор Рачок з с. Лавіркове Талалаївського р-ну.

## 2009

654. **Лауреат** Всеукраїнської премії : [краєзнавець Василь Устименко] // Деснян. правда. – 2009. – 12 груд. – С. 7.

## 2013

655. **Біжать** край дороги тополі // Деснян. правда. – 2013. – 22 серп. – С. 7.

Автор розповідає про свій вірш «Пісня про талалаївські тополі» та про В. Ткачова, який поклав його на музику.

656. **Кукурікав** півень тридцять третього // Деснян. правда. – 2013. – 21 листоп. – С. 1, 4.

Наслідки голодомору 1933 року в Талалаївському районі.

## 2014

657. **Люба** серцю Талалаївка... // Деснян. правда. – 2014. – 16 січ. – С. 5.

658. **Роковані** і незнищенні // Деснян. правда. – 2014. – 18 верес. – С. 8.

Про родину Віктора Івановича Кондратенка з Талалаївки.

659. **Через** форс-мажори до вікторії : заслужений тренер України [з волейболу] з Талалаївки [А. Офат] / Яків Ковалець // Деснян. правда. – 2014. – 13 берез. – С. 5.

660. **Щедрі** на таланти юні талалаївці // Деснян. правда. – 2014. – 14 серп. – С. 7.

Про районний Центр дитячої та юнацької творчості з нагоди 55-річчя.

661. **Ювілей** народника // Трибуна хлібороба. – 2014. – 26 квіт. – С. 2.

Про Якова Стефановича.

## 2015

662. **Нехворощ** // Деснян. правда. – 2015. – 29 жовт. – С. 6.  
Про В. Я. Назаренка.

## 2016

663. **Не треба** «турецького» берега... // Деснян. правда. – 2016. – 11 лют. – С. 7.

Про А. Лободу – голову Талалаївської районної Спілки воїнів Афганістану, уродженця с. Довгалівка Талалаївського р-ну.

664. **«Ти знаєш, зорі мають присмак сліз...»** // Деснян. правда. – 2016. – 25 лют. – С. 7.

Спогади Л. М. Овдієнко. Дитинство минало у с. Липове Талалаївського р-ну. Деякий час працювала у Талалаївській районній газеті.

## 2017

665. **Не просто** аматори, а й справжні патріоти // «Талалаївський край» чи «Талалаївський прах»? Або краєзнавчі кізяки на дорогах історії / упоряд. Іван Забіяка. – Київ, 2017. – С. 34–37.

Про книгу «Талалаївський край» та літературно-мистецьке об'єднання «Олава».



## «AMIGO VERITAS: У ПЛОМЕНИ ЛЮБОВІ ДО СЛОВА, ДО ВІТЧИЗНИ»

Дослідження Якова Ковальця базуються на багатому фактичному матеріалі, охоплює довгий історичний період і глибокий пласт особистих вражень, спогадів і суджень неординарних людей, котрі у різні часи співпрацювали чи просто контактували з В. Лисенком.

Важливо, що великий обсяг матеріалу, представленого Я. Ф. Ковальцем, не є простою хронологією подій, а пропущений через душу і серце дослідника, супроводжується вдалим коментарями, оригінальними вкрапленнями із контексту минулого і сьогодення. Розповідається не лише про особистість героя розвідки, але й оцінку його вчинків як свідками тих процесів, так і сучасниками. Органічно вписується в розповідь про життєвий, професійний і літературний шлях Володимира Івановича поезія самого автора матеріалів, що надає особливий емоційний характер сприйняття прочитаного, викликає бажання глибше пізнати особистість героя розповіді.

Звертає на себе увагу вдалий підбір заголовків розділів : «Перша любов»; «Два крила»; «Я – Батицький», «Ти – Матвеев»; «Відкритий секрет довіреної особи»; «Його книги про війну і наша «Густа кров»; «Платон – мій друг...»; «Самотність. Одержимість. Доброта»; «На нас обох – єдина незалежність», «І прапор над районною радою»; «Два світанки – в гості» та інші. За цими заголовками – позиція автора, яку він чітко викладає у змісті, надаючи йому особливого звучання, наповнюючи людською добротою і розкриваючи штрих за штрихом цілеспрямовану натуру Володимира Лисенка, справжнього патріота своєї країни. Бо, незважаючи на обставини, він не пристосовувався, а завжди мав власну позицію і відстоював її перед будь-якими чиновниками, де б він не працював – літпрацівником у місцевих

газетах, на обласному радіо, обласній державній адміністрації, очільником районної ради чи керівником відділу інформації та звязків з громадськістю виконавчого апарату обласної ради, звідки і пішов на заслужений відпочинок.

Але не став насолоджуватися вільним життям, а продовжував наполегливо працювати над книгами національно-патріотичного змісту, що і подає Яків Ковалець, інтегруючи творчі здобутки останніх років життя героя книги у загальну канву історико-літературної епопеї однієї особистості на тлі епохи.

Отже, матеріали, зібрані Яковом Ковальцем, не можуть залишитися у шухляді автора, а повинні побачити світ і стати надбанням вдячних читачів, ще одним конкретним внеском у скарбничку знань про відомих персоналій нашого часу.

**М. М. Коропатник**



## РЕЦЕНЗІЇ Я. Ф. КОВАЛЬЦЯ

1970

666. **Бути** людиною // Трибуна хлібороба. – 1970. – 26 груд.

Рецензія на книгу: Загребельний П. З погляду вічності / П. Загребельний : роман. – Київ : Радянський письменник, 1970. – 247 с.

1972

667. **За світанком** – вічність // Деснян. правда. – 1972. – 26 січ. – Рецензія на книгу: Гусев Б. С. За три часа до рассвета : повесть / Б. С. Гусев. – Ленинград : Советский писатель, 1972. – 293 с.

668. **Школа** людяності // Трибуна хлібороба. – 1972. – 8 січ. – Рецензія на книгу: Сухомлинский В. А. Серце отдаю детям. – 2-е изд. / В. А. Сухомлинський. – Київ : Радянська школа, 1971. – 242 с.

1974

669. **Дошовою** краплиною впасти... // Трибуна хлібороба. – 1974. – 28 груд. – Рецензія на книгу: Ключина П. Краплини барв земних : поезії / П. Ключина. – Харків : Прапор, 1974. – 63 с.

1975

670. **Обережно** – пам'ять // Трибуна хлібороба. – 1975. – 16 груд. – Рецензія на книгу : Чухліб В. Червоні краплини вишень : ліричні мініатюри / В. Чухліб. – Київ : Молодь, 1975. – 62 с.

1979

671. **Поклик** синіх весен // Деснян. правда. – 1979. – 6 лют. – Рецензія на книгу : Кезля В. В. Поворот сонця : повість, оповідання / В. В. Кезля. – Київ : Молодь, 1978. – 192 с.

## 1982

672. **В зоні** вогню // Комсом. гарт. – 1982. – 14 жовт. – Рецензія на книгу : Владимірова М. І. Вогненна зона / М. І. Владимірова. – Київ : Політвидав, 1982.

## 1991

673. **Білявим** займищем беріз... // Комсом. гарт. – 1991. – 25 трав. – С. 8. – Рецензія на книгу: Буденний В. Живиця жнивного тепла : поезії / В. Буденний. – Чернігів : Десна, 1991. – 95 с.

## 1992

674. **Далеких** дзвонів сребрія // Наш край. – 1992. – 11 лютого. – Рецензія на книгу: Горлач Л. Н. Слов'янський острів : іст. роман ; Ніч у Вишгороді : іст. поема / Л. Горлач. – Київ : Дніпро, 1991. – 371 с.

675. **Маю** друзів гарних я багато // Наш край. – 1992. – 7 листоп. – Рецензія на книгу: Малий М. Зустрітись ніколи не пізно: поезії / М. Малий. – Чернігів, 1991. – 58 с.

## 1993

676. **Українська** децимація // Гарт. – 1993. – 3 верес. – С. 6. – Рецензія на книгу: Проташук В. До білих ведмедів: (розповіді про пережите) / В. Проташук. – Чернігів, 1993. – 96 с.

677. **Я – Терехович** // Гарт. – 1993. – 16 лип. – С. 6. – Рецензія на книгу: Терехович Л. Свідомо став на муку : вибране / Л. Терехович. – Чернігів, 1993. – 31 с.

Поет з с. Кучинівка Щорського (нині Сновського) р-ну.

## 1995

678. **На грані** двох світів // Гарт. – 1995. – 13 січ. – С. 6. – Рецензія на книгу : Шкуліпа А. Г. Зірки над хрестами : поезії / А. Г. Шкуліпа ; ред. Д. А. Головка – Київ : Український письменник, 1993. – 128 с.

679. **Четвертий** роман Леоніда Горлача // Черніг. вісник. – 1995. – 24 лют. – С. 6. – Рецензія на книгу: Горлач Л. Н. Перст Аскольда : роман у віршах / Леонід Горлач. – Київ : Український письменник, 1993. – 175 с.

### 1997

680. **Хай ще** зозуля кує // Гарт. – 1997. – 17 квіт. – С. 12. – Рецензія на книгу: Зуб П. Г. Хай ще зозуля кує : пісні, поезії. – Шишаки [Полтав. обл.] : ВА «Псьол», 1997. – 84 с.

### 2001

681. **Помолодшав** вересень поета // Черніг. відом. – 2001. – 10 серп. – С. 9. – Рецензія на книгу: Пилипець В. Цвіте материнка : лірика / ред. П. Куценко. – Чернігів : Деснянська правда, 2001. – 84 с.

### 2002

682. **Із піснею** святої Ладі // Літ. Чернігів. – 2002. – № 2. – С.165–167. – Рецензія на книгу: Отрюх Л. На зорях вечорових. – Чернігів : [Черніг. ОУНБ ім. В. Г. Короленка], 2001. – 107 с.

683. **Людину** захищає і возвеличує // Черніг. відом. – 2002. – 6 груд. – С. 9. – Рецензія на книгу: Пилипець В. М. Дикі гуси летять : [лірика] / В. М. Пилипець ; ред. В. Сапон ; худ. Є. Зотова. – Чернігів : Деснянська правда, 2002. – 63 с.

### 2003

684. **Голограма** з космосу // Черніг. відом. – 2003. – 2 трав. – С. 4. – Рецензія на книгу: Брик О. Спадкоємиця мудрих : роман / О. Брик ; післямова С. Реп'яха ; худ. І. Паранич. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2003. – 288 с.

685. **Земна** і космічна тривога письменника О. Брика // Літ. Чернігів. – 2003. – № 2. – С. 137–140. – Рецензія на книгу: Брик



О. Спадкоємиця мудрих : роман / Олексій Брик ; післямова С. Реп'яха ; худ. І. Паранич. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2003. – 288 с.

686. **Стежки** відомі і незвідані // Літ. Чернігів. – 2003. – № 3. – С. 131–134. – Рецензія на книгу: Сапон В. Призабуті стежки сіверянської Клію : краєзнавчі нариси. – Чернігів : Деснянська правда, 2003. – 56 с.

## 2004

687. **І пам'ятай**, і возлюби // Пульс недели. – 2004. – 2 апр. – С. 3. – Рецензія на книгу: Брик О. І возлюби... : роман / О. Брик ; ред. С. П. Реп'ях ; худ. А. Шкурко. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2004. – 320 с.

688. **Перо** жар-птиці відшукати... // Деснян. правда. – 2004. – 13 січ. – Рецензія на книгу: Пилипець В. М. Дорогою добра : [поезії] / В. М. Пилипець. – Чернігів : Деснянська правда, 2003. – 63 с.

689. **Чернігівська** книга про Чорнобиль // Пульс недели. – 2004. – 7 мая. – С. 4. – Рецензія на книгу: Відлуння квітня 1986 року (спогади безпосередніх учасників ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС) / А. М. Лігун. – Київ, 2004. – 395 с.

## 2005

690. **Вага** років і відстані тривог // Пульс недели. – 2005. – 26 авг. – С. 4 ; Літ. Чернігів. – 2007. – № 1. – С. 175–179. – Рецензія на книгу: Реп'ях С. На ярмарок і з ярмарку / С. Реп'ях. – Чернігів : Чернігівські обереги, 2005. – 368 с.

691. **Любов** тиха та глибока // Пульс недели. – 2005. – 2 сентября. – С. 6. – Рецензія на книгу: Пилипець В. Цілюються волошки в житі : поезії / В. Пилипець ; ред. В. Сапон. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2005. – 63 с.

## 2008

692. **Останнє** прохання фронтовика // Деснян. правда. – 2008. – 15 трав. – С. 14. – Рецензія на книгу: Василенко Ф. П. О прожитом не жалею... : поезії / Ф. П. Василенко. – Чернігов, 2008. – 112 с.

693. **Ромашки** пахнуть... юним полином // Трибуна хлібороба. – 2008. – 8 листоп. – Рецензія на книгу: Гостра О. Сповідь траві : поезії / О. Гостра. – Київ, 2008. – 111 с.

## 2010

694. **Білий** птах із чорнобильською ознакою // Деснян. правда (вільна). – 2010. – 23 лют. – С. 5. – Рецензія на книгу: Лігун А. Двадцять три весни після.. . (Чорнобиль у століттях і долях) / А. Лігун. – Чернігів: Чернігівські обереги, 2009. – 464 с.

695. **Увічнення** сумного досвіду // Деснян. правда. – 2010. – 6 лют. – Рецензія на книгу: Лігун А. Двадцять три весни після... (Чорнобиль у століттях і долях) / А. Лігун. – Чернігів : Чернігівські обереги, 2009. – 464 с.

## 2012

696. **Його** подвиг не забуто // Літ. Чернігів. – 2012. – № 4. – С. 163–164. – Рецензія на книгу: Коваль Р. Іван Ремболович : іст. нарис / Роман Коваль. – Київ : Холодний Яр, 2012. – 464 с.

## 2013

697. **Рута-м'ята**, або Свята правдива мамина книга // Деснянка вільна. – 2013. – 15 серпня. – С. 4. – Рецензія на книгу: Вощевська М. В. Мій край. Люди і долі / М. В. Вощевська. – Харків : Фактор, 2012. – 286 с.

Про історію с. Галиця Ніжинського р-ну від ХУІ ст. до наших днів.

## 2017

698. **Ввійди** в вогонь, в якому я живу // Деснян. правда. – 2017. – 3 серп. – С. 6. – Рецензія на книгу: Онищенко М. Соло на пораненій струні / М. О. Онищенко. – Талалаївка, 2017.

699. «**Олава**» і «Талалаївський край» // Деснян. правда. – 2017. – 27 лип. – С. 8. – Рецензія на книгу: Талалаївський край / авт. кол.: В. М. Ткачов [та ін.]. – Чернігів : Юніс Прес, 2016. – 310 с.



## РЕДАКТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

**1991**

700. **Помните нас...**: очерки о воинах-черниговцах, погибших в Афганистане / [ред. Я. Ф. Ковалец]. – Киев : Молодь, 1991. – 159, [1] с. : портр.

**1994**

701. **Коваль С.** Барви Полісся : [поезія] / Станіслав Коваль ; [ред. Я. Ковалець]. – Чернігів: Ред.-вид. від. упр. по пресі, 1994. – 71 с.

**1998**

702. **Пилипець В. М.** Дзвони вересня : лірич. вірші / Володимир Пилипець ; [ред. Я. Ковалець]. – Чернігів : Деснянська правда, 1998. – 59 с.

**2003**

703. **Пилипець В. М.** Дорогою добра : [поезії] / В. М. Пилипець ; [ред. Я. Ф. Ковалець]. – Чернігів : Деснянська правда, 2003. – 64 с.

**2019**

704. **Роменець В.** Світиться в душу блакить / Валентин Роменець ; ред. Яків Ковалець. – Чернігів : Десна Поліграф, 2019. – 104 с.

## ПУБЛІКАЦІЇ ПРО ТВОРЧІСТЬ ЯКОВА КОВАЛЬЦЯ

1976

705. **Моренець В.** Чуття радості й відповідальності / В. Моренець // Вітчизна. – 1976. – № 8. – С. 200–203.

Про вірш Я. Ковальця «Дружба», опублікований в альманасі «Вітрила».

1990

706. **Реп'ях С.** Батьківщини вічний подвиг / Станіслав Реп'ях // Олава: від рідних криниць : поезії. – Талалаївка, 1990. – С. 1.

Про поезію Я. Ковальця, присвячену малій батьківщині поета – Талалаївці.

707. **Розмова** з лауреатом [премії Олекси Десняка, журналістом, поетом Я. Ковальцем] / вів М. Магула // Черніг. вісн. – 1990. – 8 лют. – С. 6.

1992

708. **Оліферовський І.** «Хліб Якова Ковальця» / І. Оліферовський // Черніг. вісн. – 1992. – 17 лип. – С. 2.

709. **Реп'ях С.** Вийшла книжка віршів чернігівського поета Якова Ковальця «Олава» / Станіслав Реп'ях // Наш край. – 1992. – 1 лип. – С. 4.

1993

710. **Лисенко О.** Пристрасно – про літопис слідопита / О. Лисенко // І вони оживуть : повість / Я. Ковалець. – Чернігів, 1993. – С. 3.

Про підготовку Я. Ковальцем книги, яка розповідає про чернігівський період життя та діяльності В. Д. Драгунова.

## 1995

711. **Ковалець Яків** Феофанович // Калібаба Д. П. Відомі діячі культури, науки, політики Придесення : [довідник] / Дмитро Калібаба ; [ред. О. В. Ткаченко ; худ. Л. В. Койдан]. – Чернігів, 1995. – С. 61.

712. **Ладимиров В.** «На Україну повернись» / В. Ладимиров // Деснян. правда. – 1995. – 4 лип.

Однoйменна художньо-документальна повість Я. Ковальця.

713. **Ладимиров В.** «Тій бандурі довіку сповідатися мушу» / В. Ладимиров // Деснян. правда. – 1995. – 26 груд.

Про поезію Я. Ковальця.

714. **Лауреати** премії імені Василя Блакитного // Деснян. правда. – 1995. – 6 черв.

Серед нагороджених обласною журналістською премією Я. Ф. Ковалець.

715. **У вінок** ювілею Перемоги // Черніг.вісн. – 1995. – 19 трав.

Презентація книги «Заклинання сліду : (начерки про антифашистське підпілля у Чернігові)» / Л. Студьонова, Я. Ковалець ; [ред. В. К. Адруг]. – Городня : [б. в.], 1995. – 93 с.

716. **Шкуліпа А.** «Стаю на сіверянське забороло» або Дещо про поезію Якова Ковальця / А. Шкуліпа // Вісті. – 1995. – 10 берез. – С. 5.

## 1996

717. **Малий М.** З любов'ю щирою до слова : Якову Ковальцю – 50 / М. Малий // Деснян. правда. – 1996. – 19 груд. ; Трибуна хлібороба. – 1997. – 11 січ.

718. **Охріменко С.** Вічна загадка любові / С. Охріменко // Черніг. відом. – 1996. – 12 січ. – С. 6.

Про лірику Я. Ковальця.

719. **Пулінець П.** Злітають, злітають... ці п'ятдесят! Якову Ковальцю – 50 років / П. Пулінець // Черніг. відом. – 1996. – 20 груд. – С. 5.

720. **Сапон В.** Нашому колезі, завідуючому відділом Якову Ковальцю виповнилось 50! / В. Сапон // Гарт. – 1996. – 20 груд. – С. 2.

### 1997

721. **Реп'ях С.** Многограння : Я. Ф. Ковальцю – 50 / С. Реп'ях // Трибуна хлібороба. – 1997. – 11 січ.

### 1998

722. **Їхню** пісню співають солдати / фото Юрія Павленка // Черніг. відом. – 1998. – 27 лют. – С. 2.

Про пісню «Український марш» на слова Я. Ковальця.

723. **Ковалець** Яків Феофанович // Калібаба Д. Відомі діячі культури, науки, політики Чернігівщини / Д. Калібаба. – Чернігів, 1998. – С. 104.

724. **Ларіонов П.** В немеркнучім світлі пам'яті / П. Ларіонов // Деснян. правда. – 1998. – 8 лип.

Підсумки обласного конкурсу на кращу пісню і поетичний твір, до 55-річчя визволення Чернігівщини. Перше місце за кращий поетичний твір «Калина біля отчого вікна» присуджено Я. Ковальцю.

725. **Одне** із журналістських перехресть – Афганістан [у творчості Я. Ковальця] // Черніг. вісн. – 1998. – 6 берез. – С. 2.

726. **Пан С.** Натхнення / С. Пан // Черніг. відом. – 1998. – 5 січ. – С. 4.

У репертуарі артиста Чернігівської обласної філармонії Семена Рудницького чільне місце займає пісня на слова Якова Ковальця «Утечу на Січ».

## 1999

727. **Реп'ях С.** Наздоганяє куля із війни / С. Реп'ях // Наш край. – 2000. – 16 верес. – С. 4.

Про нову збірку Я. Ковальця з однойменною назвою.

728. **Тищенко Л.** Розрив-трава / Л. Тищенко // Трибуна хлібороба. – 1999. – 23 жовт.

Про однойменну книгу Я. Ковальця.

## 2001

729. **Є пісня** полкова // Черніг. відом. – 2001. – 10 серп. – С. 3.

Про пісню «Офіцерська зоря» на слова Я. Ковальця.

730. **Ковалець Яків** Феофанович // Хто є хто в Чернігівських мас-медіа : біографічні довідки журналістів. – Чернігів, 2001. – С. 40.

731. **Петровська Н.** Минуть часи інфінітиву... / Н. Петровська // Черніг. відом. – 2001. – 16 листоп. – С. 9.

Про поетичну збірку Я. Ковальця «Покаяння меча».

732. **Реп'ях С.** Із давньої доби до сьогодні / Станіслав Реп'ях // Покаяння меча : поезія / Яків Ковалець ; [передм. С. Реп'яха]. – Київ, 2001 – С. 3.

Про книгу «Покаяння меча».

733. **Сорокін В.** Поету небайдуже : [Я. Ковальцю – 55] / В. Сорокін // Черніг. відом. – 2001. – 21 груд. – С. 9.

## 2002

734. **Ковалець Яків** Феофанович // Батьківський поріг / упоряд. В. Устименко. – 2-ге вид., допов. та перероб. – Київ, 2002. – С. 189.



## 2003

735. **Ковалець Яків** Феофанович // Під небом Полісся : поетична антологія сьогоднішньої Чернігівщини / ред.: С. Дзюба, С. Реп'ях. – Чернігів, 2003. – С. 93.

736. **Реп'ях С.** В утвердженні / С. Реп'ях // Поетичні голоси : книги нарисів про письменників Чернігівщини / упоряд. : О. В. Забарний, П. О. Сердюк. – Чернігів, 2003. – С. 208–211.

## 2004

737. **Студьонова Л. В.** Повість Я. Ковальця про медицину / Л. Студьонова // Ковалець Я. Ф. До серця кожного / Я. Ф. Ковалець. – Ніжин, 2004. – С. 97–99.

## 2005

738. **Туркєня А.** Яків Ковалець: «До серця кожного» [презентація книги в Києві] / А. Туркєня // Культура і життя. – 2005. – 7 верес. – С. 8.

## 2006

739. **Гостра О.** Повернення «У свій маленький Нинів...» / Олександра Гостра // Трибуна хлібороба. – 2006. – 16 груд. – С. 2.  
Про Я. Ф. Ковальця.

740. **Ємельянов В. М.** Двічі розстріляний : іст.-док. повість / В. М. Ємельянов. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2006. – 368 с.

С. 362–363 – автор книги використовує цитати з публікації Я. Ковальця про О. Кривця.

741. **Коропатник М.** Революційна поезія Якова Ковальця, або Натхнений Майданом / Михайло Коропатник // Ковалець Я. І дам вам нове серце... (Пульс революційного Майдану) : поезії, публіцистика / Яків Ковалець. – 2-ге вид., допов. – Ніжин, 2006. – С. 7–8.

742. **Осадчук П.** Поезія і політика поріднилися // Ковалець Я. І дам вам нове серце... (Пульс революційного Майдану) : поезії, публіцистика / Яків Ковалець. – 2-ге вид., допов. – Ніжин, 2006. – С. 5.

743. **Тандура В.** У слові – доленосні події / В. Тандура // Ковалець Я. І дам вам нове серце... (Пульс революційного Майдану) : поезії, публіцистика / Яків Ковалець. – 2-ге вид., допов. – Ніжин, 2006. – С. 3–4.

Участь Я. Ковальця у листопаді-грудні 2004, січні 2005 років у повстанському київському Майдані, де в складі Товариства українських офіцерів відстоював ідеали нової України.

744. **Якову** Ковальцю – 60! // Трибуна хлібороба. – 2006. – 16 груд. – С. 2.

## 2009

745. **Ковалець** Яків Феофанович // Лігун А. М. «Двадцять три весни після...» (Чорнобиль у століттях і долях) / Анатолій Лігун. – Чернігів, 2009. – С. 416–418.

## 2011

746. **Артеменко М.** Урок літератури в Лосинівці / Микола Артеменко // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 49–53.

Урок літератури рідного краю за творчістю Я. Ковальця для учнів старших класів, проведений у Лосинівській середній школі Ніжинського району.

747. **Бобинський О.** Не віддам тебе осені / О. Бобинський // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 133–137.

З історії пісні «Утечу на Січ» на слова Я. Ковальця.

748. **Вербенко В.** Пам'ять про Афганістан / Василь Вербенко // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 127–128.

Про книгу «Росте тополя у Чернігові».

749. **Галаган Н.** Творчий вечір Якова Ковальця / Наталія Галаган // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 179–180.

750. **Гостра О.** Повернення «у свій маленький Нинів...» [Талалаївку] / Олександра Гостра // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 181–182.

751. **Демидов М.** Художня книга – як навчальний посібник / Михайло Демидов // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 90–94.

Про збірку віршів «Покаяння меча».

752. **Дзюбан Ю.** Якову Ковальцю на 60-річчя : [вірш] / Юрій Дзюбан // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 163–164.

753. **Дімаров А.** Один рядок, а по серцю б'є / А. Дімаров // Деснянка вільна. – 2011. – 12 трав. – С. 9 ; Літ. Україна. – 2011. – 24 берез. – С. 9.

Творчість Якова Ковальця.

754. **Зільберман Е.** І – стрічка на кубанці : [про М. М. Попудренка у творчості Я. Ф. Ковальця] / Емма Зільберман // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 73–75.

755. **Змак Р.** Над Олавою – життя / Р. Змак // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 76–78.

Про збірку поезій Якова Ковальця «Олава».

756. **Касьяненко О.** «Я починаюсь з отчої землі...» / Ольга Касьяненко // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка 2011. – С. 39–49.

З озвученої книжкової виставки за творчістю Я. Ф. Ковальця.

757. **Качуровський І.** Лист до автора статті «Промениста доля» – Якову Ковальцю / Ігор Качуровський // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 171–174.

758. **Кириченко М.** Чернігівська торгово-промислова палата в нарисах Я. Ковальця / Михайло Кириченко // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 104–106.

759. **Коропатник М.** Революційна поезія Якова Ковальця, або Натхненний Майданом / Михайло Коропатник // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 178–179.

760. **Коцюбинський І.** У серці закипів болючий гнів / Ігор Коцюбинський // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 150–157.

Голодомор у творчості Я. Ковальця.

761. **Кузьменко А.** Веселка над Сумами / Анатолій Кузьменко // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 19–26.

Студентські роки Якова Ковальця.

762. **Куценко П.** З вогню – вогонь / Петро Куценко // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 157–162.

Книги про Афганістан Я. Ковальця.

763. **Лігун А.** «Весна моя у формі лейтенанта...» / А. Лігун // Весна край жовтої трави : [поезії про Чорнобиль] / Яків Ковалець ; [вступ. ст. А. Лігуна]. – Чернігів, [2011]. – С. 3–8.

Про внесок Я. Ковальця у висвітлення в ЗМІ аварії на ЧАЕС.

764. **Лігун А.** Поетичний «патронташ» [Я. Ковальця] / Анатолій Лігун // Деснян. правда. – 2011. – 4 черв. – С. 2.

765. **Малий М.** Як листя виростає на деревах / Микола Малий // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 65–68.

Про творчість Якова Ковальця.

766. **Мастерова В.** Я відкрила справжнього поета [Якова Ковальця] / Валентина Мастерова // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 68–73.

767. **Овдієнко В.** Мов ластів'ятко на ганочку / Валентина Овдієнко // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 5–19.

Однокласниця згадує про шкільні роки Якова Ковальця.

768. **Олександров О.** Проквітли із віршів пісні / О. Олександров // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 128–133.

Пісні на вірші Я. Ковальця.

769. **Оліферовський І.** «Окраєць власного хліба» / Ілля Оліферовський // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 118–121.

Книга віршів «Зірниці тривоги».

770. **Онищенко М.** До біблейських мотивів / М. Онищенко // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 138–150.

Біблейські сюжети у творчості Я. Ковальця.

771. **Осадчук П.** Поезія і політика поріднилися / Петро Осадчук // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 177–178.

Про книгу Я. Ковальця «І дам вам нове серце...».

772. **Охріменко С.** Вічна загадка любові / Світлана Охріменко // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 116–118.

Ліричні твори Я. Ковальця.

773. **Петровська Н.** Минуть часи інфінітиву... / Ніна Петровська // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 8–86.

774. **Пилипець В.** Чистовик лугу і душі / Володимир Пилипець // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 114–116.

Про поетичну збірку Я. Ковальця «Чистовик лугу».

775. **Раковський Л.** Суголося через віки / Леонід Раковський // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 122–125.

Поезія Я. Ковальця про Чернігівщину.

776. **Реп'ях С.** В утвердженні // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 182–187.

Про творчість Я. Ковальця.

777. **Реп'ях С.** Многограння / Станіслав Реп'ях // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 61–64.

Про творчість Якова Ковальця.

778. **Салата М.** У журналістику, в літературу / Михайло Салата // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 27–39.

Професійна діяльність Я. Ковальця.

779. **Сапон В.** «Тій бандурі довіку сповідатися мушу» / Володимир Сапон // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 125–126.

Кобзарські мотиви у поезіях Я. Ковальця.

780. **Сапон В.** Якову Ковальцю на 50-річчя : [вірш] / Володимир Сапон // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 163.

781. **Сорокін В.** Небайдужою рукою писалася ця книга / В'ячеслав Сорокін // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 174–177.

Про книгу Я. Ковальця «І вони оживуть...».

782. **Сорокін В.** Пам'ять серця / В'ячеслав Сорокін // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 86–88.

Про збірку віршів «Покаяння меча».

783. **Студьонова Л.** Повість Я. Ковальця про медицину [«До серця кожного»] / Людмила Студьонова // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 99–103.

784. **Тандура В.** У слові – доленосні події / Володимир Тандура // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 94–96.

Про творчість Якова Ковальця.

785. **Ткачов В.** Збережемо історію нашу / Володимир Ткачов // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 107–114.

Про книгу Я. Ковальця «Розрив-трава».

786. **Швед М.** Зберегти людину серед людей / Михайло Швед // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 96–99.

Журналістська діяльність Якова Ковальця.

787. **Шкуліпа А.** «Стаю на Сіверянське забороло», або Дещо про поезію Якова Ковальця / Анатолій Шкуліпа // «Хай твориться Вам...» (Яків Ковалець). – Талалаївка, 2011. – С. 54–60.

788. **Щербина Н.** Жаріли сльози на очах / Ніна Щербина // Весна край жовтої трави : [поезії про Чорнобиль] / Яків Ковалець ; [вступ. ст. А. Лігуна]. – Чернігів, [2011]. – С. 9–10.

Про пісню «Прип'ятська балада» на слова Я. Ковальця.

## 2012

789. **Кожар Л.** Його слово про Афган / Лариса Кожар // Деснян. правда. – 2012. – 18 лют. – С. 6.

Твори Якова Ковальця про афганські події.

## 2013

790. **Бойко В.** Скрипичний ключ до «Менделєєвки» / Владислав Бойко // Ковалець Я. Ф. І совість білого халата : поезії, публіцистика. – Чернігів, 2013. – С. 17–18.

Про книгу «До серця кожного».

791. **Зуб П.** На крилах людської любові / Петро Зуб // Ковалець Я. Ф. І совість білого халата : поезії, публіцистика. – Чернігів, 2013. – С. 7–8.

Про книгу «До серця кожного».

792. **Магула М.** Якщо дає збої перпетуум-мобіле / Михайло Магула // Ковалець Я. Ф. І совість білого халата : поезії, публіцистика. – Чернігів, 2013. – С. 9–12.

Про книгу «До серця кожного».

793. **Маринчик С.** Глибоко, переконливо, з любов'ю / Станіслав Маринчик // Ковалець Я. Ф. І совість білого халата : поезії, публіцистика. – Чернігів, 2013. – С. 15–16.

Про книгу «До серця кожного».

794. **Студьонова Л.** Повість Я. Ковальця про медицину / Людмила Студьонова // Ковалець Я. Ф. І совість білого халата : поезії, публіцистика. – Чернігів, 2013. – С. 12–13.

Про книгу «До серця кожного».

795. **Швидченко А.** Що говорив про лікарів Гомер... / Анатолій Швидченко // Ковалець Я. Ф. І совість білого халата : поезії, публіцистика. – Чернігів, 2013. – С. 3–7.

Про книгу «До серця кожного».

## 2014

796. **Леус В. М.** Дружба, споріднена бойовими буднями // Віталій Леус. Твори, співзвучні часові : літературні портрети письменників Чернігівщини / ред. В. М. Сапон. – Чернігів, 2014. – 76 с.

Про Якова Ковальця. – С. 25–29.

797. **Маринчик С.** Творчим рядком про людей у білих халатах / Станіслав Маринчик // Деснян. правда. – 2014. – 6 лют. – С. 6.

Відгук на книгу Я. Ковальця «І совість білого халата».

798. **Палюта В.** Ми пам'ятаємо війни роки / Валерій Палюта. – Талалаївка, 2014. – 24 с.



Про творчість Я. Ф. Ковальця.

## 2015

799. **70 років** від дня народження Якова Феофановича Ковальця – чернігівського журналіста і письменника, члена Національної спілки журналістів України, лауреата премій імені О. Десняка та В. Блакитного. Народився у с-щі Талалаївка // Знаменні і пам'ятні дати по Чернігівській області на 2016 рік / уклад.: Л. В. Студьонова, І. Я. Каганова, О. В. Дорохова ; відп. за вип. І. М. Аліференко. – Чернігів, 2015. – С. 36.

800. **Яків** Феофанович Ковалець // Календар знаменних і пам'ятних дат на 2016 рік / Чернігівська міська комунальна централізована бібліотечна система ; Центральна бібліотека ім. М. М. Коцюбинського. – Чернігів, 2015. – С. 19.

## 2016

801. **Барвінок М.** Рядки, рядки, а в них – саме життя : Якову Ковальцю – 70 / Михайло Барвінок // Трибуна хлібороба. – 2016. – 17 груд. – С. 2.

802. **Вдовенко І.** Якову Ковальцю – 70! / Ігор Вдовенко // Деснян. правда. – 2016. – 22 груд. – С. 12.

803. **20 грудня** 70-річний ювілей відсвяткував відомий журналіст Яків Ковалець // Вісник Ч. – 2016. – 22 груд. – С. 16.

804. **Меркулова В.** Яків Ковалець: «Усі ми у житті аматори...» / Валентина Меркулова // Деснян. правда. – 2016. – 22 груд. – С. 7.

805. **Пирог А.** Творить, маестро, і надихайте / Алла Пирог // Наш край. – 2016. – 22 груд. – С. 12.

Якову Ковальцю виповнилося 70 років.

## 2019

806. **Кожар Л.** «Хочу знати правду про Афган» / Лариса Кожар // Чернігівщина. – 2019. – 14 лют. – С. 15.

Вдячний відгук на твори Я. Ковальця про чернігівців, які виконували «інтернаціональний обов'язок» в Афганістані, надіслала мати загиблого на тій війні.

807. **Рубан Ю.** «Я рота одкривав, як іде Ковалець...» / Юрій Рубан // Трибуна хлібороба. – 2019. – 6 черв. – С. 2.

Спогади про юнацькі роки однокласника.

\*\*\*

808. **Ковалець** Яків Феофанович : біобібліогр. покажч. / Черніг. обл. універс. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; [склад. Н. В. Романчук ; передм. С. О. Реп'яха]. – Чернігів : [б. в.], 2010. – 77 с.



## ВІДОМІ ЗЕМЛЯКИ ПРО Я. Ф. КОВАЛЬЦЯ

Яків Ковалець належить до поетів дужих і мужніх. Немало невдач зазнав він, немало недоброзичливців виносили йому гіркий урок. Та він не звертає з обраного шляху, в поті чола, як справжній ратай, іде до мети. І чим далі, тим яскравішою стає його поезія, тим менше залишається на ній словесної луски, а натомість виступає зрима і ваговита суть. Що допомагає Ковальцеві утриматись на плаву? Багато чого. І віра у своє покликання. І любов до народу. І глибоке почуття братерства. І добре знання рідної мови. Та все ж є ще один, як мовили древні, «кит». Це – постійне відчуття, постійне повертання до джерел, до Талалаївки, до Нинового, де він народився і виріс. Це – живлюща вода, цілющий напій, що спонукає, надихає його на творчість. З віршів та поем Якова Ковальця постає земля його дідів та батьків, виринають назви урочищ, річечок, гайків, перелісків, стежок. І все це зігріте серцем, осмислене, облюбване. Вічний поклик батьківщини знаходить відгомін у душі поета, переливається у полум'яні слова. Він став лауреатом літературної премії імені Олекси Десняка. Думається, що земля, яку так любить Яків Ковалець, якій віддає жар свого таланту, теж повинна і якомога більше й частіше відповідати йому взаємністю.

**Станіслав Реп'ях**

Після вузу, вчителювання перед службою в армії він працював у «Трибуні хлібороба», далі «Гарт», інші газети. Ще був студентом, а разом, як ішли канікули, працював у «Трибуні хлібороба». Журналістський стаж іде з 1 серпня 1967 року. А стрілись ми після школи через 55 років на відзначенні чергової річниці Чернігівського земляцтва в Києві. Вигукнув йому,

тиснучи руку: «Я тоді рота роззявляв, як Ковалець іде. Ти став кумиром на все життя...».

**Юрій Рубан**

Ковалець Я. Ф. взяв активну участь у підготовці книги про чернігівських ліквідаторів «Відлуння квітня 1986 року», підготував збірку віршів і публіцистики про Чорнобиль. Зазначені матеріали на чорнобильську тематику друкувались у газетах «Урядовий кур'єр», «Наше время», «Чернігівські відомості», «Деснянська правда», «Чорнобильський вісник», у книзі «Відлуння квітня 1986 року» та інших виданнях. У травні-червні 1986 р. працював на посаді начальника відділу пропаганди газети Київського військового округу з випуску матеріалів про щоденну мужність людей, які сумлінно виконували службовий обов'язок з евакуації населення, дезактивації об'єктів Чорнобильської АЕС та населених пунктів 30-км зони, про активну участь льотчиків ЧВВАУЛ. Він є активним членом Чернігівської обласної організації «Союз Чорнобиль України».

**Анатолій Лігун**

Яків Ковалець відчув, що Майдан у Києві – своєрідний міст між епохами, свій і рідний шлях до істинної державної незалежності України, того омріяного ідеалу, за який боролися і вмирили наші предтечі, багато поколінь українців, починаючи з козацької доби:

І всі козацькі хоругви  
До неба піднялись.  
О, Україно, позови  
І в серці озовись.

Україна покликала – і поет написав книжку, може, більш політичну. Але такий час тепер, що поезія і політика йдуть поруч.

**Петро Осадчук**

Творчість нашого земляка вивчається в навчальних закладах, за його книгами проводяться відкриті уроки, на яких виступає автор, його часто запрошують на різноманітні зустрічі.

**I. Забіяка**

Яків пішов у журналістику, літературу. Завзятий був у школі. До всього приглядався, всім цікавився. Тямуций був і вірші писав. Звідки то вони брались? Звичайно від батька, матері, а може і од самої природи: від деревця в саду, від землі і неба.

**Валентина Овдієнко**

Своєрідним підсумковим обрамленням такого напрямку творчості поета, журналіста, краєзнавця, публіциста Якова Ковальця стала поетична книга «Покаяння меча». Промовистий і глибокий підзаголовок цієї книги – «Дума про Україну». Вона присвячена болючій українській історії, славним подвигам батьків, дідів і прадідів, нашій незалежності, обпаленій вогнем, посіченій кулями.

**Михайло Салата**

«Я починаюсь з отчої землі», – говорить поет. І це не просто слова. Рідний край – це все те, що надихає його на нові вірші, нові нариси.

**Ольга Касьяненко**

У Я. Ковальця є уміння знаходити теми, які хвилюють людей. І таким чином його письмо стає суголосним почуванням і думкам широких верств населення. Тривалий час у газеті «Гарт» він вів рубрику «Розмови про патріотизм», відтворював на сторінках і невідомі сторінки війни, чи не перший на Україні почав писати про Афганістан, хоча цензура довго роздумувала, давати чи не давати дозвіл на ті перші правдиві публікації, заради яких автор неоднораз виїздив у гарячі точки, на кордон з Афганістаном, зустрічався з багатьма людьми. Його публікації лягли в основу книги «Росте тополя у Чернігові» про ту неоголошену війну.

**Микола Артеменко**

Тепер – ще трохи про одну книжку – «Не розлучаються двоє» – збірку інтимної лірики. Вірші з неї засвідчують про те, що душа Я. Ковальця, як була молодою, так і залишається. Незважаючи ні на що, і це – головне. Бо коли відчуваєш себе молодим, повним весняної наснаги, значить, будуть іще вірші і будуть нові здобутки.

**Анатолій Шкуліпа**

Насичені творчі будні у Якова Ковальця. Зроблено чимало. І хай далі йому пишеться і твориться, як благословляв його лютневого ранку 1967 року Михайло Панасович Стельмах.

**Микола Малий**

Впродовж багатьох років Я. Ковалець висвітлював на сторінках преси тему патріотичного виховання. Вивчаючи

історію партизанського руху на Чернігівщині, зустрівся з десятками фронтників. Почуте і досліджене ставало поетичними рядками. Прагнення донести читачеві заряд високої духовності й патріотизму втілювалося в численні вірші й поеми.

**Ніна Петровська**

Багатогранне бачення життя дозволило письменнику передати у своїх творах усю глибину людських страждань під час голодомору, адже серед постраждалих – рідні та близькі автора. На сторінках книг Якова Феофановича навіки залишилися живими в'язні фашистських таборів, учасники Параду Перемоги, воїни-афганці. Серцем відчуває невидимий зв'язок із минулим рідної України. Тому неповторно, різнобарвно, як художник, змальовує красу землі дідів-прадідів. Саме тому його милозвучні, як пісня, поезії «Утечу на Січ» і «Чотири броди» покладено на музику.

**Алла Пирог**

Як Фігаро, встигає всюди – в Афганістан (там, до речі, служив племінник Юрій), у Чорнобиль, на революційний Майдан, із Президентом Л. Кучмою, спікером І. Плющем про інтерв'ю домовитись, з Героєм-космонавтом П. Климуком про зоряні світи поговорити і на засіданні «Чернігівського земляцтва» в Києві земляків обняти, а звідси А. Дімарова з ювілеєм привітати, і доньок Олю і Оксану, і дружину Людмилу до серця прихилити, і цим же зболеним серцем над могилами батьків зацікавитись. Про себе він не думає:

І себе я не бачу,

Тільки їх, тільки їх...

І далі в дорогу – журналіста ноги годують. І його світла

голова, й іскра Божа. «Де не сій, там і Яків вродиться», – жартує. Жарти жартами, але де б не бував, звідусіль «привозив» як не книгу, то цикл віршів, нарисів, гарячих репортажів або пісні, які заспівають заслужені й народні артисти України. Його читають у Білорусі й Чувашії, Польщі, вивчають на уроках літератури рідного краю. Дописався Яків! До літературної і журналістської премій імені О. Десняка і В. Блакитного. І до кількох рядків у Вікіпедії.

**Михайло Барвінок**

І ось переді мною ретельно підібрана збірка його віршів і поем «Покаяння меча». Цікавий їх підбір як історико-хронологічний, послідовний ряд художньо осмислених подій і фактів з часів Київської Русі і до сьогодення. Головним стержнем всієї збірки виступає думка про те, що війни не потрібні людству. Багато часу пройшло, але до сих пір стукає в людські серця пам'ять про дочасно загиблих патріотів, які захищали свою Батьківщину.

**В'ячеслав Сорокін**

Про Якова Ковальця – як про поета – треба казати окремо. Поет дивиться на звичайну погоду, на вітер, на дерева, на сад, на квіти, на людей, на дітей, на день вчорашній, сьогоднішній, завтрашній своїми очима. Але – очима всіх. Як це в нього виходить – відомо тільки читачам, які люблять свого поета. Мені дуже приємно, що як поета Якова Ковальця люблять, читають, його книжки – в бібліотеках багатьох квартир міських, хат сільських.

**Петро Пулінець**



З неослабною увагою, на одному подихові прочитав нову збірку віршів Якова Ковальця «Покаяння меча», видану в Києві, у видавництві Книжкової палати України. Скажу, що це не просто збірка віршів, а стержнева епічна поема. В ній поет правдиво, яскраво, образно і емоційно висловив своє ставлення до історичних подій, які проходили в Україні.

**Михайло Демидов**

Стержневим у творчості. Якова Ковальця є проникнення у події визначального характеру як нашої драматичної минувшини, так і бурхливого, часом непередбачуваного сьогодення. Автор послідовно розробляє тему, де треба робити вибір, де іде боротьба, твориться історія в критичних як для окремої людини, так і для всієї країни обставинах. Він досліджує, подає своє бачення бойового походу Новгород-Сіверського князя Ігоря на половців, друкує публіцистику, вірші про часи Київської Русі, древньої Чернігівщини. Це укладено у книгу «Сіверянський слід» та в інші публікації. Його кличе козацька доба, виступи народників, декабристів, вразлива і вибухова муза Шевченка, що постала на сторожі гідності українця. Глибоко відтворені у його творчості випробування, прояви великої сили духу, патріотизму захисників рідної землі у часи Другої світової війни. Ним створений публіцистичний, поетично-епічний літопис героїки, слави Чернігівщини.

**Володимир Тандура**

Гострою проблемою стає нині людська самотність. Можливо тут потрібна допомога і газети? Саме так вийшло у Чернігові. Журналіст Яків Ковалець, спілкуючись з представниками цієї категорії людей, разом з ініціативними, небайдужими людьми став організатором окремої Спілки самотніх людей. Про

це повідомив у міській газеті «Чернігівські відомості». А ще ж запропонував візитну картку цієї спілки – своєрідний, поетичний гімн. Місцевий композитор А.Сухонос написав музику. І пісня добре прижилася. Яків Ковалець став одним із фундаторів клубу «Зимородок», який почав діяти при редакції газети «Чернігівські відомості».

**Михайло Швед**

Пам'ятаю, як зачитувалася ліричними віршами відомого українського поета Дмитра Павличка, які вийшли книгою «Таємниця твого обличчя». З тих пір я не зустрічала чогось подібного, і ось потрапила до рук збірка поезій про кохання «Не розлучаються двоє» чернігівського поета Якова Ковальця. Читаю-перечитую, мимоволі повертаюся до молодості, і відходять усі негаразди, біль і неспокій, і душа переповнюється чимось чудовим і світлим. Серед поезій яскраво просвічуються далекі юнацькі переживання, захоплення, перше кохання, про яке так щиро говорить автор. А такі вірші як «Біла ніч», «Грані», «Самотність», «Почекай», «Твоя висота» – твори більш зрілого періоду, наділені філософським звучанням. І справді віриться, що кохання – найбільше диво з див у природі, на якому тримається увесь світ. Автор розкриває прекрасну таємницю любові і переконливими словами, відчуттями доносить її до читача.

**Світлана Охріменко**

Рідна земля, батько і мати, трави і дерева – це совість людини, це той пробний камінь, яким перевіряється справжня суть поета. Вона у Якова Ковальця правдива і щира.

**Ілля Оліферовський**

Яків Ковалець – публіцист від Бога, відомий не тільки в області. Співавтор кількох солідних книг, лауреат премії імені О. Десняка. А ще – тонкий лірик, його окремі вірші, покладені на музику, стали популярними піснями.

**Василь Вербенко**

Треба сказати, що із поезій Ковальця народилось чимало пісень. Цікаво, що свій вступ до інституту він відзначив віршем, який студенти-однокурсники переклали на музику і під гітарним супроводом виступили на вечорі, присвяченому початку навчального року. А як не згадати «Пісню про талалаївські тополі». Написав її Яків Ковалець, коли працював у редакції місцевої газети «Трибуна хлібороба». Виконує її талановитий соліст Анатолій Балюра. Ці тополі уже мають своєрідну біографію. Було, що через Талалаївщину проїздив Президент України Леонід Кучма. Він говорив, що йому подобаються талалаївські тополі і місцеві краєвиди. А про це, бач, і в пісні мовиться. Це він підтвердив у розмові з Яковом Ковальцем на зібранні Чернігівського земляцтва у Києві.

**М. Олександров**

Пише Яків Ковалець про Романа Коцюбинського, мого діда. Хочу підкреслити, як багато матеріалів він використав, готуючи цей нарис, відкриваючи нові сторінки із життя, політичної, громадської діяльності репресованого у тридцяті роки мого діда. В цьому нарисі автор подає ті факти, як Романові довелося пережити голодоморні тридцяті роки. Таким чином іще поповнився арсенал відомостей про родину Коцюбинських.

**Ігор Коцюбинський**

Яків Ковалець повертається сюди. Чому саме сюди? Адже його ім'я – поета, письменника, публіциста відоме широкому загалу. Він повертається, щоб мовити своє щире поетичне слово, виважене роками. Відповідь на моє «чому?» читачі знайдуть у віршах, які він планує помістити до своєї нової поетичної збірки. Свою маленьку батьківщину поет порівнює з біблейськими місцями. Як іще щиріше можна мовити про те, що навіки зріднилося із серцем? Бо навіть тоді, коли зустріч із родиною тільки на проводи, відчуття того, що «хатина голос мій почула», прошепотіла «Ти родився тут», – таке невід'ємне від душі поета. І це правда, що покинуті хати сумують за тими, хто жив там колись, вони кличуть повернутися. Яків Ковалець повертається туди, «де роки юні проминули... Вони вже мов старе кіно...» з своїми новими віршами. І сподівання, що його вже тут давно забули, безпідставні. Адже кілька поколінь талалаївців згадують, що вивчали на уроках літератури рідного краю творчість Якова Ковальця, і пісні його чули і можливо співали, звісно не щоразу згадуючи автора слів. Бо більшість навіть не здогадується, зустрівшись з ним – запростим синьооким чоловіком на вулиці, що це – поет Яків Ковалець, і в Талалаївці він частий гість тому, що тут його коріння.

**Олександра Гостра**

## ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Авраменко Л. І. 182  
Адамцевич Є. (653)  
Адруг В. К. 715  
Аліференко І. М. 799  
Андреев Ю. (357)  
Артеменко М. 746  
Артеменко П. (83)  
Астахова С. 154  
Бабаєв Т. (626)  
Байнетов Д. Ф. 16, 386, (485)  
Бакоцький В. В. (422)  
Банченков Г. С. (582)  
Барвінок М. 801  
Батюк Г. (617)  
Батюк О. (440), (443), (448)  
Бевз Г. 139  
Блакитний В. (554)  
Бобинський О. 747  
Богданович І. (429)  
Бойко В. 790  
Бондарь В. (222)  
Борисенко В. П. 91, 614  
Бредюк П. Ф. (507)  
Брик О. (552), (684), (685), (687)  
Буденний В. Й. (673)  
Буренко І. С. 182  
Бушай Н. В. 345  
Вакуленко В. 297  
Василенко О. (475)  
Василенко Ф. П. (152), (692)

Вдовенко І. 802  
Велімурадов Джула (589)  
Вербенко В. 748  
Веселова О. М. 139  
Виноградов В. Г. 319, (479)  
Владимирова М. І. (672)  
Власенко О. (238)  
Вовк В. 185, 188,  
Водоп'ян І. І. (586)  
Волощук Р. (430)  
Вощевська М. В. (570), (697)  
Гагарін Ю. О. (445)  
Галаган Н. 749  
Галутва Г. Ф. (439)  
Гарам А. (474)  
Гармаш М. К. (84)  
Гнідаш К. С. (35), (71), (84), (521), (631), (639)  
Горлач Л. Н. (519), (534), (559), (674), (679)  
Горленко В. П. (574)  
Гостра О. (693), 739,750  
Гранчак Ю. (413)  
Грибенко З. І. (489)  
Грищенко В. П. 295  
Гусев Б. С. (667)  
Гуцик І. Т. (453)  
Даниленко С. (246)  
Дейкун М. П. (498)  
Демидов М. 751  
Дерейчук Л. 625  
Десняк О. (524)  
Дзюба С. В. 120, 140, 735  
Дзюба Т. А. 120

Дзюбан Ю. 752  
Дімаров А. (566), (573), (575), 753  
Довженко О. П. (30), (70), (72), (96)  
Дорохова О. В. 799  
Драган А. К. (590), (610)  
Драгунов В. Д. (6), (447), (610), (589), (710)  
Драч І. (536)  
Дрозд К. (29), (33)  
Ємельянов В. М. 740  
Жук М. П. (466), (509)  
Журба К. (94)  
Забарний О. В. 736  
Забіяка І. 665  
Загребельний П. (666)  
Заєць М. Р. 91  
Затиркевич-Карпинська Г. П. (646)  
Збанацький Ю. (521)  
Збарацький М. 176, 178, 184, 186, 245, 298  
Зеленко Ф. А. (220)  
Зеров М. (574)  
Зільберман Е. 754  
Змак Р. 755  
Зотова Є. (683)  
Зуб П. Г. 174, 177, 185, (529–530), (541), (680), 791  
Зубицька Н. П. (107)  
Іваненко Б. В. (153)  
Їжа Т. (435)  
Ісаєнко М. А. (640)  
Кавалерідзе І. П. (473), (496), (503)  
Каганова І. Я. 799  
Каденюк Л. (469)  
Калібаба Д. П. 711, 723

Карнабед А. А. 16  
Карпенко Ю. 293  
Касьяненко О. 756  
Качуровський І. (557), (562), (569), 757  
Кезля В. В. (539), (671)  
Кизим Л. Д. (74), (432)  
Кириченко М. 758  
Кирпонос М. П. (57)  
Кичай В. (415)  
Климук П. І. (486)  
Ключина П. (669)  
Кобзарь А. (394)  
Коваленко О. Б. 496, 635  
Ковалець Ф. Л. (115)  
Ковалець Ю. 342  
Коваль Р. (696)  
Коваль С. 701  
Ковтун Д. Ю. (494)  
Кожар Л. О. (162), 789, 806  
Койдан Л. В. 711  
Колесников В. (627)  
Колода О. С. (421)  
Кондратенко В. І. (658)  
Корбач І. 497  
Корибут Сигізмунд, литовський князь (232)  
Корнюшенко Т. М. (144), (624), 625  
Коробко В. І. (79), (588)  
Коропатник М. 741, 759  
Косих В. (460)  
Косяненка В. (426)  
Котельников С. 154  
Коцюбинський І. 760  
Коцюбинський М. (482), (556)



Коцюбинський Р. М. (454–455), 464  
Кочерга І. А. (61)  
Кошовий О. В. (59), (609)  
Кравченко Г. 387  
Кривець О. (740)  
Кудлай А. (449)  
Кузнєцов Т. М. 150, 151, (407)  
Кузьменко А. 761  
Куліш П. О. (462–463), (531), (533), (538), (544–547), (549–550)  
Куценко П. (110), (543), (681), 762  
Кучма Д. П. (500)  
Кучма Л. Д. (458), (470), (480), (500), (501)  
Ладимиров В. 712, 713  
Ларіонов П. 724  
Лемеш Н. (487)  
Лерман А. М. 130, 131, 186, 276, 279  
Леус В. М. 625, 796  
Лисенко В. (26), 343, (514)  
Лисенко О. 710  
Литвин В. (492)  
Литвиненко А. (317)  
Литвиненко Ф. Т. 175, 179, (441)  
Лихошва В. С. (611)  
Лігун А. М. 20, (143), (350), 367, (387), (401), (402), (408), (689),  
(694), (695), 745, 763, 764, 788  
Лобода А. (663)  
Лубківський Р. (522)  
Лук'яненко Л. (506)  
Магула М. 707, 792  
Мазепа І. С. (300), (505)  
Максименко Т. (425)  
Макуха В. (385)

Малий М. А. 13, 136, 180, 189, (468), (535), (675), 717, 765  
Маринченко О. (246)  
Маринчик С. 15, 793, 797  
Маркін А. М. (219)  
Марченко П. (563)  
Мастерова В. 766  
Маток В. 354  
Меркулова В. 804  
Миненко М. (171)  
Мітеров Й. 303  
Многogrішний Д. (456), (483)  
Молодчий О. Г. (147), (151), (630), (633), (641)  
Моренець В. 705  
Москаленко А. І. (512), (642)  
Мусієнко П. (629)  
Мушкетик Ю. М. (526), (537)  
Назаренко В. Я. (662)  
Нарбут Д. (476)  
Небаба М. (459)  
Нечепач В. (442), (476), (492–493)  
Ніс С. (472)  
Овдієнко В. 767  
Овдієнко Л. (577), (579), (664)  
Олександров О. 768  
Олійник Г. А. (614)  
Оліферовський І. 708, 769  
Онищенко М. (698), 770  
Осадчук П. 742, 771  
Отрюх Л. (682)  
Офат А. (23), (659)  
Охотник О. (230)  
Охріменко С. (478), (553), 718, 772

Павленко Ю. 722  
Палій С. (467)  
Палюта В. 798  
Пан С. 726  
Папієв М. (359)  
Паранич І. (684), (685)  
Петровська Н. 731, 773  
Пилипець В. М. 542, (565), (681), (683), (688), 702, 703, 719, 774  
Пирог А. 805  
Писарєв В. (437)  
Питайло О. В. 13  
Півень І. Ф. (216)  
Плющ І. (491)  
Погуляйло Н. (591), (599)  
Попов Л. І. (50), (431)  
Попудренко А. С. 622  
Попудренко М. М. (5), (129), (593), (594), (596–598), (600), (601), (603), (606), (618), (620–623), (632), (634), (636), (643), (644), (753)  
Приходько В. М. (226)  
Протащук В. (676)  
Пустовойт М. К. (243), 375  
Раковський Л. 775  
Рачок І. (653)  
Ремболович І. (696)  
Реп'ях С. 14, 15, 95, (117), 140, 189, (525), (540), (558), (564), (684), (685), (687), (690), (691), 706, 709, 721, 727, 732, 735, 736, 776, 777, 808  
Решетіна Т. (438)  
Романенко В. 387  
Романчук Н. В. 808  
Роменець В. В. (513), 704

Ротач Я. К. (581)  
Рубан Ю. 807  
Рудик М. К. (380), (382)  
Рудницький С. 726  
Рюмін В. В. (50)  
Савостьянов В. Я. (399), (404), (638)  
Савченко Р. Т. (471)  
Садова О. Р. (457)  
Салата М. 778  
Сапон В. М. 91, 159, (560), (683), (686), (691), 720, 779, 780, 796  
Сацько І. Д. (43)  
Сенченко М. І. (24), (502), (510)  
Сердюк М. І. (511)  
Сердюк П. О. 736  
Серебряков Л. 180, 189  
Середа С. І. (291)  
Сеспель М. (452)  
Сковорода Г. С. (28)  
Скрипка Г. П. (583)  
Соболев В. І. (352), (388)  
Соколов О. (294), (484), (488), (490)  
Соловей С. О. 326  
Соломаха О. 120  
Солонікова В. І. 148  
Сорокін В. О. (495), 733, 781, 782  
Старун В. (68)  
Сташко Б. В. (508)  
Стефанович Я. (164), (652), (661)  
Стеценко В. (437)  
Студьонова Л. В. 10, 15, 16, (497), 605, 607, 715, 737, 783, 794,  
799  
Сухомлинский В. А. (668)

Сухонос А. 183, 187, 192, 193, (477), (478)  
Тандура В. 743, 784  
Таратин М. П. (499)  
Таратухіна Н. (433)  
Терехович Л. (677)  
Терещенко А. (240)  
Титов В. (450), (465)  
Тичина П. Г. (62), (157), (436), (523), (561), (568)  
Тищенко В. (434)  
Тищенко Л. 728  
Ткач Михась (128), (158), (159), (548), (551), (567), (571), (580)  
Ткаченко (Галашко) П. Ф. (428)  
Ткаченко О. В. 711  
Ткачов В. (655), (699), 785  
Туркеня А. 738  
Туш М. 247  
Усольцев А. (427)  
Устименко В. 497, (654), 734  
Федорченко І. Х. (461)  
Філарет, архієпископ (Гумілевський) (481)  
Фольдварі А. 250  
Франц Людвіг (282)  
Фурс В. 323  
Хмельницький Б. (98)  
Чемерис І. (650)  
Черніков М. В. (40), (584)  
Чілачава Рауль (518)  
Чоботько М. У. (649)  
Чулаков В. В. (615)  
Чухліб В. (520), (670)  
Шапка П. Г. (619)  
Швед М. 786

Швидченко А. І. (15), (22), 795  
Шевченко Т. Г. (527), (555), (559), (572), (576), (578)  
Шевчук В. В. (175), (179), (444), (451)  
Шкуліпа А. Г. (532), (678), 716, 786  
Шкурко А. (687)  
Шпунт О. (504)  
Шуман П. 307  
Щербаченко М. (130)  
Щербина М. (424)  
Щербина Н. 788  
Юр'єв Б. Ф. 16, 636  
Якименко А. Ф. (109)  
Якубович О. (446), (648)  
Якунін П. О. (585)

## ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

- смт Абезь, Республіка Комі 248
- с. Бирине Новгород-Сіверського р-ну 585
- с. Бігач Менського р-ну 466, 509
- с. Бобрик Роменського р-ну Сумської обл. 339
- с. Болотниця Талалаївського р-ну. 646
- м. Борзна 465, 467
- м. Будапешт 250, 259
- м. Бхопал 53
- смт Варва 614
- с. Вихвостів Городнянського р-ну 499
- с. Галиця Ніжинського р-ну 697
- смт Гончарівське 276
- м. Городня 472
- с. Григорівка Бахмацького р-ну 230
- с. Довгалівка Талалаївського р-ну 663
- с. Домниця Менського р-ну 233
- с. Дягова Менського р-ну 238
- с. Залісся Іванківського р-ну Київської обл. Знято з обліку в зв'язку з відселенням мешканців внаслідок аварії на ЧАЕС 419
- смт Замглай 202
- м. Ічня 583, 591
- м. Кабул 303
- м. Канів 576
- м. Київ 355, 357, 358,
- смт Короп 316, 624
- с. Красний Колядин Талалаївського р-ну 652
- с. Крути Ніжинського р-ну 142, 155, 242, 332, 338
- с. Кучинівка Щорського (нині Сновського) р-ну 677
- с. Лавіркове Талалаївського р-ну 653

с. Лелів Іванківського р-ну Київської обл. Знято з обліку у зв'язку з відселенням мешканців унаслідок аварії на ЧАЕС, за 9 км від станції. До аварії на ЧАЕС підпорядковувалося Копачівській сільській раді Чорнобильського р-ну 403

с. Липове Талалаївського р-ну 446, 648, 664  
сmt Лосинівка 583  
сmt Любеч 626

с. Максаки Менського р-ну 43

с. Малійки Чернігівського р-ну 385

с. Мамекине Новгород-Сіверського р-ну 291

м. Мена 235

хутір Мотронівка (нині частина с. Оленівка Борзнянського р-ну) (531), (533), (538), (544 –547), (549), (550)

м. Ніжин 246, 380, 557

м. Новгород-Сіверський 197, 232

м. Носівка 434

с. Ольшана Ічнянського р-ну 590

с. Півці Чернігівського р-ну (нині в межах Чернігова) 381, 385

с. Погорільці Семенівського р-ну 588

с. Понори Талалаївського р-ну 472

м. Прилуки 59, 310, 609

м. Прип'ять 169, 191, 192, 193

с. Радянська Слобода (нині Трисвятська Слобода) Чернігівського р-ну 461  
сmt Ріпки 636

с. Роїще Чернігівського р-ну 216

с. Рябухи Талалаївського р-ну 650

с. Салогубівка Роменського р-ну Сумської обл 521  
сmt Седнів 304

с. Сибереж Ріпкинського р-ну 539

с. Сильченкове (нині Стара Талалаївка) Талалаївського р-ну 29, 473



- с. Слобідка Талалаївського р-ну 581, 650
- с. Смолин Чернігівського р-ну 13, 108, 168
- с. Сокиринці Срібнянського р-ну 206
- м. Солт-Лейк-Сіті 487
- смт Срібне 109
- с. Стольне Менського р-ну 507
- м. Суми 134
- смт Талалаївка 2, 23, 51, 645, 647, 651, 657–660
- Талалаївський р-н 574, 645–665, 699
- м. Тульчин 508
- с. Тупичів Городнянського р-ну 489
- с. Хатинь – колишнє село в складі Логойського р-ну, Мінської обл. Білорусі 32
- м. Чернігів 10, 11, 16, 19,22,46, 54, 65, 133, 183, 198, 199, 201, 211, 212, 213, 224, 229, 231, 234, 237, 240, 254, 256, 265, 266, 267, 268, 270, 271, 272, 274, 275, 277, 281, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 293, 294, 301,306, 307, 308, 309, 311, 312, 313, 319, 322, 325, 330, 335, 340, 371, 386, 409, 413, 417, 433, 435, 438, 440, 445,448, 457, 472, 582, 605, 607, 611, 615, 624, 625, 627, 628, 632, 638, 642, 644
- м. Чорнобиль 20, 143, 150,346–424, 613
- м. Щорс (нині Сновск) 246, 608
- с. Ярошівка Талалаївського р-ну 574
- с. Яцево (нині Новоселівка) Чернігівського р-ну 592, 595

**СПИСОК ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ, МАТЕРІАЛИ З  
ЯКИХ ВКЛЮЧЕНО ДО ПОКАЖЧИКА  
ВСЕУКРАЇНСЬКІ ГАЗЕТИ**

Ваше здоров'я  
Демократична Україна  
Культура і життя  
Літературна Україна  
Ліхтарик  
Молодь України  
Отчий поріг (видання товариства «Чернігівське земляцтво»)  
Слово Просвіти  
Урядовий кур'єр

**ОБЛАСНІ ГАЗЕТИ**

Відомості Чернігівщини  
Вісник Ч.  
Гарт  
Деснянка  
Деснянська правда  
Комсомольський гарт (нині Гарт)  
Світ-інфо  
Чернігівщина

**РАЙОННІ ТА МІСЬКІ ГАЗЕТИ**

Вісник Чорнобиля  
Вісті (м. Ніжин)  
Життя Полісся  
Наш край  
Патріот Батьківщини  
Пульс недели  
Теледень–Славутич  
Трибуна хлібороба  
Червоний промінь  
Чернігівський вісник  
Чернігівські відомості

## **ЧАСОПИСИ**

Вісник Червоного хреста України.

Вітчизна

Кримінал. Обов'язок. Право

Літературний Чернігів

Орієнтир

Сіверянський літопис

## ЗМІСТ

Коцюбинський І. Полум'яне слово, ніжна лірика.....	3
Від укладачів.....	5
Основні дати життя та творчої діяльності.....	12
Окремі видання.....	14
Мастерова В. Я відкрила справжнього поета.....	18
Публікації у збірниках та періодичних виданнях.....	21
Поетичні твори.....	21
Олександров М. Проквітли із віршів пісні.....	33
Пісенна творчість.....	36
Салата М. У журналістику, в літературу.....	39
Публіцистичні студії.....	47
Олексієнко В. Ліквідатор, літописець чорнобильського подвигу.....	65
Аварія на ЧАЕС у творчості Я. Ковальця.....	70
Пирог А. Творить, маестро, і надихайте.....	80
Видатні постаті Чернігівщини.....	82
Ковалець Я. Я теж Богдан.....	93
Майстри української словесності.....	98
Їх подвиги в пам'яті вічні (Чернігівщина в роки Другої світової війни).....	106
Барвінок М. Рядки, рядки, а в них – саме життя.....	115
До батьківського порогу (Талалаївський край у творчості Я. Ковальця).....	119
Коропатник М.«Amigo veritas: у пломені любові до слова, до Вітчизни».....	123
Рецензії Я. Ф. Ковальця.....	125
Редакторська діяльність.....	131
Публікації про творчість Якова Ковальця.....	132
Відомі земляки про Я. Ф. Ковальця.....	146
Іменний покажчик.....	156
Географічний покажчик.....	166
Список періодичних видань, матеріали з яких включено до покажчика.....	169

Наукове видання

**«На вічних сторінках щоденних газет  
зостануться наші сліди...»**

**(Яків Ковалець в українській літературі та журналістиці)**

Біобібліографічний покажчик

Укладачі:

О. І. Іваненко,

О. М. Плаунова

Відповідальна за випуск

І. М. Аліференко

Комп'ютерне верстання

А. О. Ширманова

Ризограф ОУНБ ім. В. Г. Короленка

Тираж 50 прим.

Видавець і виготовлювач

КЗ «Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека

ім. В. Г. Короленка»

проспект Миру, 41, м. Чернігів, 14000

e-mail: korolenkolib@ukr.net



Космічний рік  
Володимира Титова

А МАТЮЛА  
ЦВІТЕ

# Художнім словом - про наро



Художнім словом - про наро...  
Художній образ народної дійсності...  
Художній образ народної дійсності...  
Художній образ народної дійсності...

ВІСНИК

## У ВІНОК ЮВІЛЕЮ ПЕРЕМІЖИ

У вінок ювілею переміжи...  
У вінок ювілею переміжи...  
У вінок ювілею переміжи...

ВІСНИК



## КОЛИ СПІВАЮТЬ МАЙНИ

Коли співають майни...  
Коли співають майни...  
Коли співають майни...



АДРЕСИ ПІСНЯРСЬКОГО

## ТРИБУНА ХІБОРОБА

24 жовтня 1945 року



## Четвертий роман Леоніда Горлача

Четвертий роман Леоніда Горлача...  
Четвертий роман Леоніда Горлача...  
Четвертий роман Леоніда Горлача...



## ПАМ'ЯТЬ І ПІСНЯРСЬКОГО

Пам'ять і Письмарецького...  
Пам'ять і Письмарецького...  
Пам'ять і Письмарецького...



МАТИ

ДОМА

## Від Бухенвальда - до нової демократії?

...я сплуну у полну бойового зв'язку...»



Адреса бібліотеки:  
14000 м. Чернігів,  
просп. Миру, 41



Густав Гов

